

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

4 —

2024 ▶ 2,50 €

téma: Festivaly, ocenenia, prestíž a predátori

rozhovor: Katarína Krnáčová

novinky: Spiaci účet — Smršť — Chýbanie — Lesný vrah

recenzia: Fantasy — Zóna záujmu — Sucho

— Samota — Duna: Časť druhá — Tancuj Matylida —

Zimné prázdniny — Čas nádejí

príloha: **PODPORENÉ A NEPODPORENÉ PROJEKTY
V AUDIOVIZUÁLNO M FONDE V ROKU 2023**

Týždeň slovenského filmu 2024

BILANČNÁ PREHLIADKA SLOVENSKÝCH FILMOV ROKA 2023

SPRIEVODNÝ PROGRAM APROPO – SLOVENSKÝ FILM!

pondelok 15. apríla 2024 o 14.00 hod.
HRANÝ FILM 23

z pohľadu Juraja Oniščenka a Táne Rusnákovej
Špeciálna hostka: Mariana Čengel Solčanská

utorok 16. apríla 2024 o 14.00 hod.
ANIMÁK 23

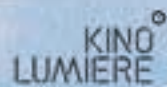
z pohľadu Evy Šoškovej a Jany Dudkovej
Špeciálna hostka: Katarína Kerekesová

streda 17. apríla 2024 o 14.00 hod.
DOKUMENT 23

z pohľadu Evy Filovej a Jakuba Lenčěša
Špeciálny hosť: Robert Kirchhoff

Diskusie moderuje Jelena Paštěková.

Kino Lumière, Špitálska 4, Bratislava / www.kino-lumiere.sk

úvodník

„Obchodovanie s túžbou po viditeľnosti a úspechu sa týka prakticky všetkých oblastí verejného života. Na Slovensku začalo kvitnúť už pred viac ako dvoma desaťročiami. Zakaždým stálo na podobnom biznis modeli: obchodníci napríklad nabádali podnikateľov, aby za poplatok zverejňovali informácie o svojich firmách v komerčných registroch a zároveň sa stávali ich (jedinými) odberateľmi, alebo cielili na samolúbošť verejne činných osôb, umelcov či vedcov, keď im núkali, opäť za poplatok, zaradenie hesla s ich menom napríklad do encyklopédie Who is who na Slovensku. Čo na tom, že encyklopédiu si v knižnici alebo v pracovni vystavovali iba osobnosti, ktoré v nej boli zahrnuté?“, píše v téme čísla Mária Ferenčuhová a Barbora Nemčeková. Venujú sa v nej predátorským filmovým festivalom. Tie sa konajú za poľudných podmienok nezriedka online, majú súťažných kategórií od nevidím do nevidím a víťazov, od ktorých zbierajú registračné poplatky, vyhlasujú aj niekoľkokrát do roka. A tvorcom, ktorí ich obosielajú, pribúda na plagátoch vavrín za vavrínom z festivalov „bez mena“.

RTVS je najväčším koproducentom slovenskej filmovej tvorby. V apríli Týždeň slovenského filmu zrekapituluje a Slnko v sieti ocení najlepšie slovenské filmy uplynulého roka. Mnohé z nich RTVS koprodukovala – nielen *Invalída* Jonáša Karáska a *Slúžku* Mariany Čengel Solčanskej, ktoré majú najviac nominácií na Slnko v sieti, ale aj *Svetloplachosť* Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka ocenenú v Benátkach, *Mimi* Miry Fornay ocenenú v Berlíne, *Umelohmotné* alebo Tibora Bánóczkého a Sarolty Szabó nominované na Európsku filmovú cenu či, povedzme, dokumenty o herečke Emílii Vášáryovej *Emília* v réžii Martina Šulíka alebo o režisérovi Eduardovi Grečnerovi v réžii Maroša Brázdu. A to je len výber z koprodukčných titulov RTVS, aj to iba z minulého roka!

Spomínané filmy vznikli (a náš časopis takisto vychádza) aj vďaka podpore Audiovizuálneho fondu, ktorý oslavuje 15 rokov od svojho vzniku. Výročie si pripomenie aj na Týždni slovenského filmu a v tomto čísle nájdete tradičnú prílohu s prehľadom toho, čo všetko Audiovizuálny fond podporil v uplynulom roku.

Keď vlni Audiovizuálny fond zažíval o čosi búrlivejšie obdobie, než je preň zvyčajné, užitočnou platformou, ktorá hľadala prieniky názorovo rozídených prúdov filmárov, sa ukázala byť Slovenská filmová a televízna akadémia. Jej novou prezidentkou je producentka Katarína Krnáčová. „RTVS je hneď po AVF druhým najdôležitejším partnerom pri výrobe domácej slovenskej filmovej tvorby. Od roku 2015 RTVS koprodukovala vyše 170 dlhometrážnych slovenských filmov a tak významne prispieva k podpore slovenských filmov. Pri dlhodobej neistote alebo náhlych zmenách pravidiel fungovania sa táto kontinuita a plánovanie tvorby a výroby narúša, čo veľmi negatívne ovplyvňuje celé audiovizuálne prostredie. Čo je však ešte dôležitejšie, táto podpora filmov rešpektuje slobodu tvorby. Tá je absolútne kľúčovým predpokladom na to, aby vzniklo kvalitné umelecké dielo, schopné osloviť publikum, ponúknuť mu emotívny zážitok a kultivovať ho. Akonáhle prídu snahy umelcom diktovať alebo im schvalovať či neschvalovať témy, o ktorých majú nakrúcať, už nepôjde o umeleckú tvorbu, ale o propagandu politických ideí,“ hovorí v rozhovore. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 25. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Barbora Nemčeková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Zuzana Vrabcová

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: ULTRA PRINT, s.r.o.

Uzávierka čísla 4/2024: 25. 3. 2024

Snímka na titulnej strane:

Spiaci účet – ALEF FILM & MEDIA

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

22

- 3 **myslím si**
- 4 — 6 **aktuálne:** 10. ročník Týždňa slovenského filmu /
nominácie na 13. ročník Slnka v sieti / 2. ročník Dní archívneho filmu
- 8 — 9 **správy z filmového diania**
- 10 — 13 **téma:** Festivaly, ocenenia, prestíž a predátori
- 14 — 15 **premiéry v kinách**
- 16 — 21 **novinky:** Spiaci účet / Smršť / Chýbanie / Lesný vrah
- 22 — 27 **rozhovor:** Katarína Krnáčová
- 28 — 37 **recenzia:** Fantasy / Zóna záujmu / Sucho /
Samota / Duna: Časť druhá / Tancuj Matylida /
Zimné prázdniny / Čas nádejí
- 38 **z filmového archívu do digitálneho kina**
- 39 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 40 — 43 **profil:** Anton Podstraský / Vido Hornák /
Peter Mojžiš / Juraj Lihosit
- 44 — 45 **blu-ray / dvd / vod / filmové publikácie / čo robia**
- 46 **knížna recenzia:** Päť úvah o dokumentárnom filme
- 47 — 49 **ohlasy:** 11. Visegrad Film Forum / 31. MFF Febiofest Bratislava
- 50 **správy z filmového diania**
- 51 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 52 **výročia / stalo sa za 30 dní**

myslím si

Tomáš Hudák

filmový publicista

— Už dlhšie na sebe pozorujem, že mám tendenciu zaujímať sa o festivaly – bez ohľadu na ich veľkosť – s medzinárodnou prestížou a nedoceňovať tie, ktorých primárnym cieľom je prinášať filmy lokálnemu publiku. Viac ma zaujíma vkus niekoľkých festivalov a jeho formovanie na úkor otázky, aké publiká film v skutočnosti vidia. Aj ja podlieham tejto hre, ktorá rozdeľuje festivaly na (medzinárodné) „relevantné“ a „zvyšok“, čo má následne dopad na vnímanie jednotlivých filmov: keď pri filme vidím napísané, že sa premietal napríklad na Visions du réel, je to pre mňa hodnotnejšia informácia, ako keď vidím vypísaných 50 mne neznámych festivalov. Nepovažujem ho automaticky za lepší, nejde o kvalitu filmu ako takého, skôr o jeho pozíciu v diskurze. O to, akú hodnotu pridávajú filmom uvedenia na festivaloch.

— Niektorí ľudia to majú naopak a zdôrazňujú, na koľkých festivaloch sa film premietal. Kvantita vytvára prestíž iným spôsobom a čísla sa určite aj ľahšie komunikujú smerom k širšej verejnosti. Je to relevantné, film videlo množstvo divákov a diváčok v rôznych krajinách a kontextoch – možno je to naozaj viac ako uvedenie na jednom „dôležitom“ festivale. Samozrejme, pokiaľ ide o skutočné festivaly, nie predátorské či falošné, ktoré v neprehľadnom svete tisícok festivalov zneužívajú túžbu tvorivých tímov po tom, aby sa ich filmy dostali k publiku. Vytvárajú ilúziu prestíže vo svete kladúcom dôraz na ceny a festivalové uvedenia, čo môže ovplyvňovať nielen symbolický status režisérova a producentiek, no najmä ďalšie možnosti ich tvorby. Môžeme sa hnevať, krútiť hlavou alebo sa smiať, keď sa takýmito festivalmi nejaký film hrdí, no zároveň nám odhaľujú systematické problémy filmového priemyslu práve tým, že na nich parazitujú.

— Profesionálne prostredie, vrátane médií, by malo byť schopné reflektovať existenciu predátorských festivalov a prekuknúť zaštitovanie sa nimi. Je trápne, ak to nevie. Preto je dobré, že sa im redakcia *Film.sk* v tomto čísle venuje. Je nutné byť voči nim kritický. No myslím si, že nemôžeme ostať iba pri nich, skepsu a kritiku musíme rozšíriť aj na „relevantné“ festivaly a ich *gatekeeping*, na ekosystém workshopov a prezentačných fór, na mediálnu reflexiu okamžitej spotreby, na celú „ekonomiu prestíže“. ◀

Apropo – slovenský film!

Týždeň slovenského filmu je prehliadka domácej kinematografie, ktorá prináša filmy uplynulého roka a ich kritickú reflexiu. Jej jubilejný 10. ročník sa uskutoční v termíne od 15. do 21. apríla v Kine Lumière a okrem filmov ponúkne tento rok ich hodnotenie v novom formáte.

Prehliadka vznikla pred desiatimi rokmi so zámerom predstaviť filmy, ktoré mali v predchádzajúcom roku premiéru v domácich kinách. Keďže každoročne sa koná viac či menej v nadväznosti na udeľovanie národných filmových cien, jej aktuálny ročník uvedie filmy prihlásené na Slnko v sieti, okrem diel prihlásených v kategórii najlepší televízny film alebo miniséria. Ide o 30 slovenských snímok, z toho 11 hraných, 13 dokumentárnych a 6 animovaných. Medzi nimi sú napríklad aj najlepšie hodnotené filmy z ankety Film.sk ako Svetloplachosť Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka, Poznámky z Eremocénu Viery Čákanyovej či Pozor, padá SNG! Jany Durajovej a Leny Kušnierikovej. Okrem celovečerných filmov sú na programe aj štyri krátke animované snímky.

Otváracím filmom Týždňa bude celovečerný dokumentárny debut Róberta Šuláka *Návraty k Obrazom starého sveta* (2024), prehliadka ho uvedie v premiére. Už jeho názov nasvedčuje, že sa vracia k filmu Dušana Hanáka *Obrazy starého sveta* (1972). „Nie je to film len o Obrazoch starého sveta,“ hovorí jeho režisér Šulák. „Je to film o troch filmoch, ktoré akoby boli ‚obrazmi starého sveta‘. Sú to snímky Omša, Zanechať stopu a Obrazy starého sveta. Novou informáciou, ktorú málokto vie, je, že film Zanechať stopu, natočený v roku 1970, plánoval Dušan Hanák skrútiť a zaradiť ho do filmu Obrazy starého sveta. Hanák sám hovorí, že dnes si už vie predstaviť, že spomínané dva filmy by boli súčasťou filmu Obrazy starého sveta.“

Šulák začal dokument o filme *Obrazy starého sveta* nakrúcať ako bonusový krátky film o filme pre blu-ray nosič. Neskôr sa nakrútený materiál rozrástol a výsledkom je celovečerný film. „Dušan Hanák v ňom rozpráva o tom, ako film vzniká, čo všetko sa dialo pri nakrúcaní a čo všetko chcel vo filme povedať.“ Okrem Hanáka vo filme vystupujú aj domáci a zahraniční hostia ako „Peter Michalovič, Katarína Mišíková, Daniel Bird, Jonathan Owen, Melli Moody, Peter Hames, Karel Och, Martin Gazík a dvojica dokumentaristov Daniel Coche a Simone Fluhr zo Štrasburgu, ktorí sa pri filme *Obrazy starého sveta* zoznámili a v partnerskom zväzku žijú spolu dodnes,“ ozrejmjuje Šulák.

Aj tento rok sa na Týždni slovenského filmu budú konať panelové diskusie o hranom, dokumentárnom a animovanom filme. Ich koordinátorka a moderátorka v jednej osobe, filmová historička Jelena Paštéková, sa im rozhodla dať nový formát. Zámerom je podnietiť živšiu diskusiu, no nestratiť pritom nič z kvalitnej reflexie. „Covid,

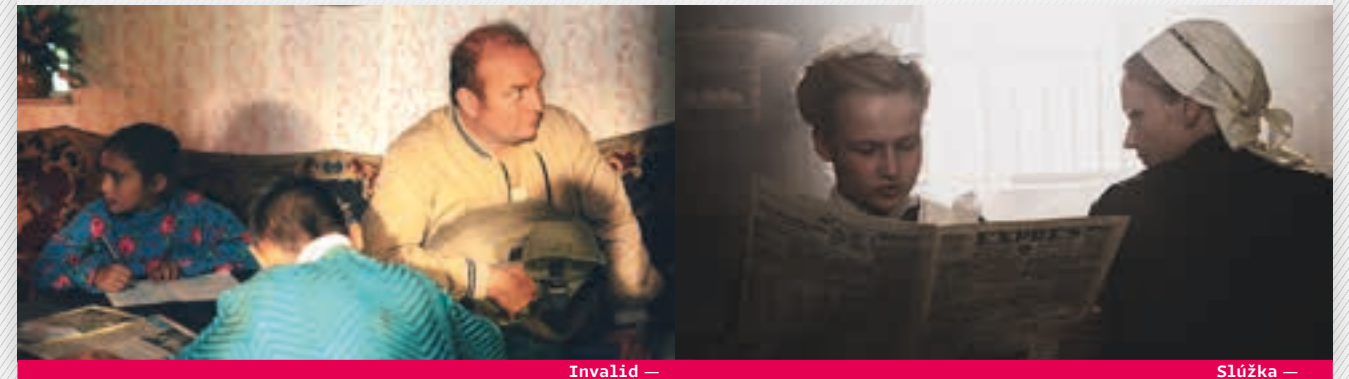
streamy a prázdne hľadisko, Týždeň slovenského filmu najprv so Slnkom v sieti, potom bez slnka, lebo v jesennom termíne. Nešťastia a živelné pohromy už, dúfam, nadobro zaklincovala tohtoročná obnova Kina Lumière – vnútorná energia filmárov nevyhorela,“ odôvodňuje svoje úvahy o zmene Paštéková. „Dúfam, že k tomu prispieje aj zmena formátu s novým názvom Apropo – slovenský film! Stojí za ňou odkaz na skvelú snímku Jeana Viga *À propos de Nice* – Na slovíčko, Nice, ktorá prináša rôzne podoby toho istého mesta. Chcela by som, aby sa rôzne podoby nášho minulého filmového roka opäť stali predmetom živého rozhovoru. Preto som vyzvala filmové tvorkyne a tvorcov, aby sa do neho zapojili. Verejný priestor má byť zdieľaným priestorom umelcov a kritikov.“

Novinkou je teda účasť filmových tvorcov a tvorkyň na diskusiaci. Paštéková hovorí, že „v pondelok 15. apríla predstavíme Hraný film 23 z pohľadu Juraja Oniščenka a Táne Rusnákovej za prítomnosti špeciálnej hostky Mariany Čengel Solčanskej, v utorok 16. apríla ponúkneme Animák 23 z pohľadu Evy Šoškovéj a Jany Dudkovej so špeciálnou hostkou Katarínou Kerekesovou, v stredu 17. apríla sa budete môcť zúčastniť na debáte o Dokumente 23 v podaní Evy Filovej a Jakuba Lenčéša so špeciálnym hosťom Robertom Kirchoffom. Tohtoročné Apropo – slovenský film! už našťastie nemusí pripomínať, že audiovizia na Slovensku žije, je úspešná a pestrá. Trochu bilancie nikoho nezabije. Verím, že nás čakajú zaujímavé diskusie, v ktorých sú zastúpené skúsené tvorkyne a tvorcovia, kritici a kritičky s vybrúsenými perami, ale aj nádejná omladina s neošúchanými diplomami z katedry filmových štúdií VŠMU.“ Po minulé roky sa diskusie streamovali, tento rok budú prebiehať výlučne naživo. Počas prehliadky sa uskutoční aj odborná diskusia o minulosti, prítomnosti a budúcnosti Audiovizuálneho fondu, organizovaná k jeho 15. výročiu, verejný odpočet Slovenského filmového ústavu a tlačová konferencia k udeľovaniu národných filmových cien Slnko v sieti, ktoré sa budú odovzdávať 26. apríla v Slovenskom rozhlasu. ◀

Nomináciám na Slnko v sieti dominujú Invalid, Slúžka a Úsvit

Najviac nominácií na národné filmové ceny Slnko v sieti majú filmy Invalid a Slúžka. Oba majú 13 šancí na úspech, Slúžka však môže získať najviac 12 cien – v kategórii ženský herecký výkon vo vedľajšej úlohe má totiž rovno 2 nominácie.

O nomináciách rozhodli v hlasovaní členovia Slovenskej filmovej a televíznej akadémie. V kategórii najlepší hraný film vybrali celkovo z 11 filmov. Medzi trojicu nominovaných sa okrem čiernej komédie *Invalid* v réžii Jonáša Karáska a historickej drámy *Slúžka* v réžii Mariany Čengel Solčanskej dostala *Svetloplachosť* Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka. Snímka na pomedzí hraného a dokumentárneho filmu, ktorú tvorcovia nakrúcali na Ukrajine v charkovskom metre, má celkovo 3 nominácie. Rovnako ako *Invalid* a *Slúžka* je aj *Svetloplachosť* nominovaná tiež za réžiu. Cenu za najlepšiu kameru v slovenskom filme môže získať buď Denisa Buranová za animovanú koprodukčnú snímku *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo* (r. Filip Pošivač), alebo Ladislav Janošák za *Invalida*, alebo Tomáš Juríček za *Slúžku*.

Dve favorizované snímky nechýbajú ani v kategórii najlepší scenár, kde *Slúžke* (Mariana Čengel Solčanská, Hana Lasicová) a *Invalidovi* (Tomáš Dušička) konkuruje koprodukčná dobová dráma *Úsvit* so scenárom Mira Šiftru. Film českého režiséra Matěja Chlupáčka, ktorý sa odohráva v druhej polovici 30. rokov pod Tatrami vo Svite, má celkovo 6 nominácií. O Slnko v sieti sa uchádza aj v kategóriách najlepší architekt – scénograf, najlepšie kostýmy, masky, vizuálne efekty a ženský herecký výkon v hlavnej úlohe. V tejto kategórii sú spolu s Eliškou Křenkovou nominované aj Dana Droppová (*Slúžka*) a Natália Germáni v príbehu podľa skutočných udalostí *Jej telo* (r. Natálie Císařovská), ktorému sa ušla táto jedna nominácia. Takisto jednu nomináciu má *Perinbaba a dva svety* (r. Juraj Jakubisko).

Dve z troch nominácií za najlepší mužský herecký výkon v hlavnej úlohe získali Ady Hajdu a Daniel Fischer ako otec a syn v dramédii odohrávajúcej sa v noci, keď sa rozpadlo Česko-Slovensko *A máme, čo sme chceli* debutu-

júceho režiséra Michala Kunesa Kováča. O hereckú cenu sa uchádza aj protagonist *Invalida* Gregor Hološka. Dve nominácie má tiež dokumentárny film Martina Šulíka *Emília* a koprodukčná animovaná snímka *Umelohmotné nebo* (r. Tibor Bánóczki, Sarolta Szabó). Na 3 ceny sú nominované politický triler *Moc* (r. Mátyás Prikler) a animovaná rozprávka *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo*.

O Slnko v sieti pre najlepší dokumentárny film zabojujú 4 snímky: portrét herečky Emílie Vášáryovej *Emília*, experimentálny dokument *Poznámky z Eremocénu* (r. Viera Čákanyová), časozberná snímka *Pozor, padá SNG!* (r. Jana Durajová, Lena Kušnieriková) a portrét politika Alexandra Dubčeka *Všetci ľudia budú bratia* (r. Robert Kirchoff). Nominované dokumenty vybrali akademici z 13 prihlásených filmov.

Slnko v sieti za najlepší animovaný film získa buď časť z televízneho projektu RTVS *Lesná päťka – Ja hodím najďalej!* (r. Ivana Laučíková), alebo niektorý z koprodukčných celovečerných filmov *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo* a *Umelohmotné nebo*. V animovanej kategórii vyberala SFTA zo 6 prihlásených prác.

V kategórii televíznych projektov sa o cenu uchádzajú seriály *Dunaj, k vašim službám* (r. Peter Hoferica, Peter Magát), *Matematika zločinu* (r. Peter Bebjak) a rozprávka *Tri zlaté dukáty* (r. Mariana Čengel Solčanská). Celkovo akademici rozhodovali o nomináciách v 18 kategóriách a vybrali spomedzi 34 filmových a televíznych diel. Nominácie zverejnila SFTA 27. 2. Na www.slnkovsieti.sk/divacka-cena môže do 15. 4. hlasovať aj publikum. Víťazov cien vyhlásia 26. apríla o 20.30 hod v priamom televíznom prenose z priestorov Slovenského rozhlasu na Jednotke. ◀

► Komplettný zoznam nominácií nájdete na www.filmsk.sk/cislo/nove-cislo-3-2024/aktualne.

Dni archívneho filmu s Loznicom, Kirchhoffom aj zázračným objavom

Druhý ročník Medzinárodného vzdelávacieho seminára Dni archívneho filmu sa bude konať od 8. do 12. 4. v Banskej Bystrici. Po prvom ročníku s podtitulom Storočnica, ktorý pripomínal sto rokov od premiéry Jánošíka bratov Siakelovcov, nesie seminár tentoraz podtitul Archív, história, pamäť.

„Dni archívneho filmu je výberová prehliadka filmov, spojená s medzinárodným vzdelávacím podujatím na tému Archív, história, pamäť,“ uvádzajú organizátori z občianskeho združenia Bratislava Film Academy. „Druhý ročník podujatia prinesie originálne snímky súčasných režisérov, ktorí využívajú nájdené, resp. archívne filmové materiály ako základ pre tvorbu vlastných strihových filmov. Vracajú sa v nich do minulosti, vypovedajú o zlomových historických, ale aj obyčajných každodenných udalostiach, nezriedka cez konkrétne príbehy jednotlivcov. Projekcie doplnia prednášky a diskusie o témach a tvorivých prístupoch pri práci s archívnyim filmovým materiálom. Podujatie sa uskutoční za osobnej účasti významných režisérov a osobností súčasného filmu,“ dodávajú organizátori.

Medzi hosťami podujatia je napríklad ukrajinský režisér Sergej Loznica, ktorému bude patriť programový blok s titulom Status obete. V utorok 9. 4. sa začne o 14.00 h na Fakulte dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici (FDU AU) Loznicovým masterclassom s názvom Odhaľujúci archív ako zdroj napätia. Nasledovať budú dve večerné projekcie vo Filmovom klube v Múzeu SNP, kde Loznica osobne uvedie svoje snímky *Babij jar. Kontext* (2021) a *Obyčajné dejiny ničenia* (2022).

Podujatie otvorí v pondelok 8. 4. programový blok Pamäťová stopa s masterclassom čerstvého dekana pražskej FAMU Davida Čeňka, ktorý najskôr v prednáške predstaví Georgesa Mélièsa a jeho brata Gastona ako dokumentaristov a večer vo Filmovom klube v Múzeu SNP ponúkne divákovi výber z Mélièsovej dokumentárnej tvorby. Nasledovať bude projekcia brazílskeho cestopisného dokumentu *Silvina Santosa Divý veľtok Amazonky* (1918), ktorý patrí ku kľúčovým filmom dejín juhoamerickej dokumentaristiky. Projekciu živou hudbou podfarbí Ivan Palacký a lektorský úvod k nej si pripravila Klára Trsková z pražského Národného filmového archívu, kde Santosov film, takmer storočie považovaný za stratený, vlni prekvapivo objavili. „Je to prakticky zázrak. Nemali sme ani najmenšiu nádej, že by sa toto dielo jedného dňa mohlo nájsť,“ komentoval nález brazílsky expert na Santosa Sávio Stoco pre britský *Guardian*. Film nazval svätým grálom brazílskych nemých dokumentov.

Streda 10. 4. bude venovaná programovému bloku Zásahy do pamäti. Otvorí ho masterclass Roberta Kirchhoffa, ktorý večer uvedie svoj film o Dubčekovi *Všetci ľudia budú bratia* (2023). Snímku *Fragile Memory* (2022) uvedie jej ukrajinský režisér Igor Ivanko.

Leitmotívom štvrtkového bloku Odras spomienok bude found footage. Masterclass na túto tému uvedie režisér Jan Šikl. Večer predstaví snímku *Rekonštrukcia okupácie* (2021) – filmové dobrodružstvo, ktoré sa začalo, keď mu pred rokmi zberateľ venoval triapolhodinový 35 mm filmový materiál. Svoj film *Môj neznámy vojak* (2018) prídá uviesť aj pôvodcom ukrajinská režisérka Anna Krivenko. V snímke rekonštruje obraz svojho prastrýka, ktorého vystrihli z rodinných fotografií.

Posledný deň podujatia bude venovaný programu pri príležitosti 80. výročia Slovenského národného povstania. Panelová diskusia na tému: Máme svoj film! Slovenská filmová kultúra 1939–1945 sa odvíja od titulu prvej samostatnej odbornej monografie venovanej filmovej kultúre Slovenského štátu, ktorú onedlho vydá Slovenský filmový ústav filmovej historičke Petre Hanákovéj. Okrem nej budú o tomto období slovenského filmu diskutovať filmoví historici a teoretici Martin Kaňuch, Rudolf Urc a Jana Dudková. Filmový klub v Múzeu SNP potom uvedie filmové pásmo zostavené z filmov *Trvalé svetlá* (r. Ivan. J. Kovačevič, 1940), *Za slobodu* (r. Paľo Bielik, 1945) a *Za slobodu* (r. Stanislav Barabáš, 1955) s lektorským úvodom Petry Hanákovéj. S lektorským úvodom Rudolfa Urca sa bude premietat snímka *65,000.000* (r. Miroslav Horňák, 1961).

Súčasťou podujatia bude aj sprievodný program – prezentácie a tvorivé dielne. V pondelok 8. 4. o 11.00 h na FDU AU predstaví riaditeľ Národného filmového archívu SFÚ Marián Hausner filmový archív a jeho dnešné možnosti prezentácie, o deň neskôr sa bude expert na digitalizáciu Peter Csordás venovať farbe v reštaurovaní filmov, streda o 11.00 h patrí recepcii českých prvorepublikových filmov v slovenskej tlači pohľadom Milana Cyroňa. Na štvrtok pripravili organizátori v spolupráci so strihačom Petrom Harumom tvorivú dielňu venovanú strihu archívneho materiálu a sprievodný program uzavrie filmový teoretik Martin Palúch s témou Dystopický naratív v strihovom filme.

Vstup na všetky podujatia Dní archívneho filmu je voľný. Hlavnými partnermi podujatia sú Slovenský filmový ústav a Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici.

SLEDUJTE ODOVZDÁVANIE
NÁRODNÝCH FILMOVÝCH CIEN
ZA ROK 2023

SLNKO
V SIETI

26. APRÍLA / 20:30

Hlasujte za divácku cenu pre váš najobľúbenejší slovenský film na www.slnkovsieti.sk a vyhrajte ročné predplatné na dafilms.sk

Organizátor:

SFT Slovenská filmová a televízna akadémia

Partneri:

SOZA

Mediálni partneri:

film.sk

Spoluorganizátori:

rtv

Podujatie finančne podporil:

AVF AUDIO VIZUÁLNY FOND

STARTITUP

Pravda

Nad podujatím prevzala záštitu prezidentka Slovenskej republiky pani Zuzana Čaputová.

MK SR chce zmeniť RTVS na STaR

Návrh zákona, ktorým sa má Rozhlas a televízia Slovenska zmeniť na Slovenskú televíziu a rozhlas, predložilo Ministerstvo kultúry SR 11. 3. do skráteného medzirezortného pripomienkového konania. Zákon prináša viacero zmien.

Riaditeľom novej inštitúcie by už nebol súčasný generálny riaditeľ RTVS Ľuboš Machaj, ale volil by sa nový riaditeľ telerozhlasu. Po novom by ho mala voliť sedemčlenná rada zložená z troch nominantov ministerstva a štyroch členov zvolených v parlamente. Vzniknúť má aj programová rada, ktorá bude mať 11 členov, 9 by mal voliť parlament. Návrh zákona opätovne zavádza inštitút zmluvy so štátom. Predstavitelia rezortu a Slovenskej národnej strany, ktorá rezort ovláda, vyčítali RTVS nevyváženosť a neobjektívnosť, argumentovali tiež ekonomickou neudržateľnosťou situácie v RTVS a nedôverou v ekonomické schopnosti jej generálneho riaditeľa a nedostatkom vlastnej tvorby.

Návrh zákona vyvolal mnoho reakcií, podľa ktorých likviduje verejnoprávnosť RTVS a je iba cestou ako politicky ovládnuť RTVS. „Neexistuje žiaden reálny dôvod na zrušenie RTVS okrem jediného, a to je snaha o jej politické ovládnutie, a s tým nemožno súhlasiť,“ povedala prezidentka SR Zuzana Čaputová. K návrhu zákona prišlo v rámci medzirezortného pripomienkového konania 327 pripomienok, z toho 42 hromadných. „RTVS so znepokojením sleduje snahy súčasnej vládnej koalície o účelové ovládnutie verejnoprávných médií s cieľom zmocniť sa ich, podriaďiť ich silnej politickej moci a získať nad nimi kontrolu,“ píše sa v stanovisku RTVS k legislatívnej iniciatíve MKSR. „Predložená dôvodová správa k návrhu Zákona o Slovenskej televízii a rozhlase uvádza zavádzajúce a neobjektívne informácie, ktoré účelovo skresľujú plnenie verejnoprávnej funkcie RTVS, predovšetkým v oblasti jej nestrannosti, objektivity a vyváženého spravodajstva. Doteraz však zo strany MK SR neboli uvedené žiadne konkrétne výhrady podložené dôkazmi, že RTVS si neplní svoje zákonné povin-

nosti.“ Podľa RTVS o účelovosti zákona a o snahe politicky ovládnuť RTVS svedčí aj fakt, že v prípade schválenia návrhu zákona bude odvolaný generálny riaditeľ RTVS, ktorý dostal mandát a bol zvolený na 5 rokov. K výhradám týkajúcim sa vlastnej tvorby telerozhlas pripomenul, že RTVS je najväčším koproducentom filmovej tvorby na Slovensku.

Profesijné asociácie a FTF VŠMU vyjadrili podporu RTVS

Asociácia nezávislých filmových producentov vydala 20. 3. stanovisko k tvrdeniam Ministerstva kultúry SR a poslanciekého klubu SNS smerom k fungovaniu RTVS. „Ministerstvo kultúry SR a predstavitelia strany SNS uvedenými argumentmi účelovo odvádzajú pozornosť od skutočných zámerov, ktoré sledujú novou legislatívou o verejnoprávných médiách. Ich cieľom je dosiahnuť zmenu vedenia RTVS, čo neskrývajú, a zároveň vytvoriť v novej Slovenskej televízii a rozhlase orgán na politickú cenzúru, čo je zrejme z formulácií zákona v časti o programovej rade. Tieto zmeny dovoľia súčasným vládnym predstaviteľom politicky ovládnuť verejnoprávnu televíziu aj rozhlas. Nezávislí filmoví producenti sú zásadne proti prijatiu tejto legislatívy,“ píše ANP v tlačovej správe. Zdôrazňuje tiež, že „RTVS od svojho vzniku v roku 2011 podporuje kvalitnú domácu tvorbu a aj vďaka jej koprodukčným aktivitám došlo v ostatnej dekáde k výraznému kvalitatívnemu a kvantitatívnemu vzostupu audiovizuálnej tvorby na Slovensku.“ Vyjadrenie podpísali Slovenská filmová a televízna akadémia, Asociácia producentov animovaného filmu, Asociácia slovenského dokumentárneho filmu, Asociácia scenáristov v slovenskej audiovizii, Asociácia slovenských filmových strihačov a Asociácia slovenských kameramanov. Akademický senát FTF VŠMU vo svojom stanovisku tiež vyjadril podporu RTVS: „Dôrazne protestujeme proti predloženému návrhu Ministerstva kultúry

Slovenskej republiky o Slovenskej televízii a rozhlase. RTVS sa v poslednom období vyprofilovala ako kľúčová apolitická inštitúcia, ktorá podporuje kreativitu v rôznych oblastiach filmového a televízneho umenia a zároveň dodržiava právo na slobodné, nezávislé a objektívne informácie.“

Vítazom Series Mania je projekt Naši ľudia

Pripravovaný projekt **Naši ľudia** o vražde Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej slovenskej režisérky Terezy Nvotovej a scenáristu Mira Šifru získal hlavnú cenu na koprodukčnom fóre Series Mania Pitching Sessions. Producentmi projektu sú Jakub Viktorín a Tomáš Hrubý (nutprodukcia). Miniséria **Naši ľudia** získala štipendium v hodnote 50 000 eur. „**Naši ľudia** je inteligentný, premyslený a pútavý príbeh, ktorý objasňuje, baví a zároveň dáva silu pravde. Povzbudzujeme autorský a produkčný tím, aby išiel za svojím cieľom,“ povedala predsedníčka poroty Nina Lederman. Series Mania sa koná vo francúzskom Lille od roku 2018 a je najväčším podujatím v Európe venovaným výlučne televíznym seriálom.

Slovenská animácia mieri do Annecy

Medzi prvými zverejnenými titulmi prestížneho medzinárodného festivalu v Annecy sú aj štyri krátke filmy, ktoré vznikli v slovenskej koprodukcii – **Ahoj leto** (rež. Martin Smatana, Veronika Zacharová; prod. Studio Bororo), **Free the Chickens** (rež. Matúš Vizár; prod. nutprodukcia), **Hurikán** (rež. Jan Saska; prod. Artichoke) a **I Died in Irpin** (rež. Anastasiia Falileiva; prod. Artichoke). Annecy International Animation Film Festival sa uskutoční od 9. do 15. 6.

Diváci sú späť v Kine Lumière

Úvodný mesiac otvorenia zrekonštruovaného Kina Lumière – kina Slovenského filmového ústavu – ukázal, že diváci mu zostali verní. Kino svoje kinosály otvorilo 6. 2. a do konca mesiaca sa mu v návštevnosti podarilo dostať na úroveň pred pandémie. Počas februára Kino Lumière premietalo 24 dní, uviedlo 234 predstavení a navštívilo ich 8 665 divákov a diváčok. Priemerná návštevnosť na jedno predstavenie ukazuje, že kino sa z hľadiska diváckej návštevnosti dostalo na predpandemickú úroveň. Na plátno najväčšej sály kina sa v apríli vráti aj cyklus Music & Film. Na úvod ponúkne dokument o Leonardovi Cohenovi a jeho najznámejšej piesni **Hallelujah: Leonard Cohen, a Journey, a Song** (2021) režisérskej dvojice Daniel Geller a Dayna Goldfine, ktorý bol uvedený na MFF Benátky, ale do slovenských kín sa nedostal.

5 Českých levov pre televíznu Volhu, filmom roka sú Bratia

Prvýkrát v histórii Českých levov získal najviac cien televízny projekt. **Volha**, s ktorou hlavný tvorca Jan Pachel a hlavný producent Josef Vieweg uspeli v kategórii najlepší televízny seriál, si 9. 3. z udeľovania cien Českej filmovej a televíznejakadémie odniesla celkovo 5 Levov. Najviac nominácií, spolu až 15, mala česko-slovenská historická dráma **Bratia** (r. Tomáš Mašín), producenta Petra Bíleka, ktorá sa stala najlepším celovečerným hraným filmom. Ďalšie ceny si však už neodniesla. Slovensko sa podieľalo aj na koprodukčnej sci-fi snímke **Bod obnovy** (r. Robert Hlož), ktorú ocenili za kameru (Filip Marek), strih (Jarosław Kamiński), zvuk (Lukáš Ujčík, Samuel Jurkovič, Jan Šulcek) a scénografiu (Ondřej Lipenský). Režisér Miroslav Janek a producent Jan Macola sa vďaka poetickejeseji zo sveta včiel **Všetchno dobře dopadne** tešili z víťazstva v kategórii dokumen-

tárnych filmov. Najlepším animovaným filmom je **Tonko, Slávka a kúzelné svetlo** režiséra Filipa Pošivača a producentov Jakuba Viktorína a Pavly Janouškovej Kubečkovej. Dva Levy prisúdili akademici home invasion hororu **Prišla v noci**, ktorý ocenili za réžiu (Tomáš Pavlíček, Jan Vejnar) a herečku v hlavnej úlohe (Simona Peková). Slovenskí filmári sa tešili z ocenenia za najlepší televízny film alebo minisériu (**Matematika zločinu** – hlavný tvorca Peter Bebjak, hlavní producenti Iva K. Jestřábová, Rastislav Šesták, Peter Bebjak). Čestným Levom za mimoriadny prínos českej kinematografii poctili kameramana Vladimíra Smutného (**Kolja, Zámek v Čechách, Pomaľované vtáča...**). O tohtoročných cenách v hlasovaní rozhodlo 231 akademikov, čo je 60,79 % členov ČFTA.

Ďeň Zeme, Rómovia a Slnko v sieti v apríli na DAFilms.sk

Streamovacia platforma DAFilms.sk ponúkne od 8. 4. do 5. 5. online prehliadku filmov nominovaných na cenu Slovenskej filmovej a televíznej akadémie Slnko v sieti. Od 8. do 14. 4. bude zároveň prístupný výber filmov, ktoré nabúravaju stereotypné vnímanie rómskej komunity pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov. Pri príležitosti Dňa Zeme DAFilms.sk predstaví tiež v týždni 22. – 29. 4. kolekciu filmov s environmentálnou tematikou.

Klasické slovenské filmy v marci cestovali do Skopje, Santiaga de Compostela a Seattlu

Kolekcia desiatich klasických slovenských filmov sa predstavila v marci v národnej kinematéke v Severnom Macedónsku. Ponúkla výber krátkometrážnych a dlhometrážnych filmov, ktoré priblížili tamojšiemu publiku diela vý-

znamných tvorcov slovenskej filmovej histórie. Retrospektíva sa konala od 23. do 29. 3. v Skopje. Prehliadku otvorila dvojica dokumentov režiséra Dušana Hanáka **Prišiel k nám Old Shatterhand** (1966) a **Obrazy starého sveta** (1972), oba patria k najuvádzanejším Hanákovým filmom v zahraničí. Počas nasledujúcich večerov sa divákom predstavili dvojice filmov **Postup** (1968) Viktora Kubala a **Prípád Barnabáš Kos** (1964) Petra Solana, **Križovatky** (1965) Ladislava Kudelku a **Kristove roky** (1967) Juraja Jakubiska, dva filmy Viktora Kubala **Tajomný dedo** (1944) a **Zbojník Jurko** (1976) a na záver retrospektívy sa premietli snímky **Dvaja dobrí kamaráti** (1972) Viktora Kubala a **Noční jazdci** (1981) Martina Hollého. V marci sa vybrané slovenské klasické filmy premietali aj na dvoch ďalších zahraničných podujatiach – v španielskom Santiagu de Compostela sa 26. 3. uskutočnila projekcia filmu **Organ** (1964) Štefana Uhra na tamojšom podujatí nazvanom O miestach a organoch. Ide o hudobný cyklus, ktorý sa koná od roku 2016 v období Veľkej noci a ponúka koncerty, workshopy a prehliadky so zámerom spoznať organy a dedičstvo hlavného mesta Galície. V americkom Seattli, v kine The Beacon sa v dňoch 29. a 31. 3. uskutočnili dve projekcie filmu **Vtáčkovia, siroty a blázni** (1969) Juraja Jakubiska, ktorý bol súčasťou programového cyklu pod názvom Deväť desiatín zákona: Squatterské kino. Sekcia vychádza z myšlienky squatterov, že jednou z najprirodzenejších pohnútok bytia je vytvoriť si vlastný priestor na život, a ponúka filmy, ktoré dramaturgicky poukazujú na kultúru ako na niečo, čo nevzniká zhora, ale zo stretnutia ľudí so spoločným záujmom.

Festivaly, ocenenia, prestíž a predátori

Bez ohľadu na to, či filmové festivaly definujeme ako „filmové laboratóriá“, kde sa objavujú a pomenávajú nové trendy, témy i štýly v audiovizuálnom umení, alebo ich, naopak, s ich systémom oceňovania vnímame ako indexy moci vytvárajúcej kultúrnej hodnoty a ovládajúcej divácky vkus, i bez ohľadu na to, či sme voči ich možnému elitárstvu kritické alebo naopak tolerantné, vnímame, že vo filmárskom prostredí panuje všeobecný konsenzus: účasť a úspech na filmových festivaloch – ako na oslave toho najlepšieho, resp. najzaujímavejšieho, čo v nedávnom čase v kinematografii vzniklo – je logickým a aj vytúženým vyústením niekoľkoročného tvorivého a produkčného úsilia.

— Predovšetkým tvorcovia nezávislých filmov, a zvlášť tých, ktoré nedosahujú celovečernú minútáž, totiž nemajú veľa iných možností, ako získať uznanie a dostať svoje diela k širšiemu publiku, než práve filmové festivaly. Úspech na prestížnych filmových podujatiach môže byť pre ďalšiu tvorbu zásadný aj pre tých a tie, čo tvoria autorské celovečerné filmy, ale na malom domácom trhu, akým je napríklad slovenský, nedokážu osloviť dostatočne širokú divácku verejnosť. Filmové ocenenia im neraz pomáhajú získať nielen prestíž a kredit vo filmárskej obci, ale aj ko-produkčných partnerov či finančnú podporu na ďalšiu tvorbu. Lenže to, že po cenách a účasti na festivaloch, je neutíchajúci dopyt, môže podnecovať aj nie práve etické podnikateľské praktiky.

Trh s márnivosťou, obchod s „prestížou“

— Obchodovanie s túžbou po viditeľnosti a úspechu sa týka prakticky všetkých oblastí verejného života. Na Slovensku začalo kvitnúť už pred viac ako dvoma desaťročiami. Zakaždým stálo na podobnom biznis modeli: obchodníci napríklad nabádali podnikateľov, aby za poplatok zverejňovali informácie o svojich firmách v komerčných registroch a zároveň sa stávali ich (jedinými) odberateľmi, alebo cieľili na samoľúbosť verejne činných osôb, umelcov či vedcov, keď im núkali, opäť za poplatok, zaradenie hesla s ich menom napríklad do encyklopédie *Who is who* na Slovensku. Čo na tom, že encyklopédiu si v knižnici alebo v pracovni vystavovali iba osobnosti, ktoré v nej boli zahrnuté?

— O čosi neskôr, keď sa po vzore zahraničia začala kvalita našich univerzít a výskumných inštitúcií hodnotiť aj na základe zamestnaneckých publikačných výstupov, pribudli k obchodovaniu s prestížou aj tzv. predátorské vydavateľstvá a predátorské vedecké časopisy. Cielia na autorov a autorky vedeckých článkov, pretože vedia, že potrebujú vykazovať publikačnú činnosť. Názvami predátorské časopisy zvyčajne pripomínajú tie najrelevantnejšie a najprestížnejšie karentované periodiká zaradené do medzinárodných vedeckých databáz a s vysokým *impact factorom* – teda časopisy vysoko citované (keďže počet citácií je ďalším kritériom, ktoré je pre vedecké inštitúcie dôležité). Na rozdiel od seriózných časopisov však tie predátorské nemávajú zverejnené redakčné rady a recenzné konanie k jednotlivým článkom v nich zvyčajne prebehne rýchlo a hladko. Za publikovanie textov, samozrejme, autori platia nemalé sumy. Skutočná relevancia týchto predátorských časopisov je však vo vedeckom svete takmer nulová.

— Na podobnom princípe fungujú aj stovky filmových festivalov či filmových cien, ktoré za registračný poplatok, zväčša aj niekoľkokrát do roka, na svojich stránkach zverejňujú desiatky a občas i stovky filmov v oficiálnom výbere alebo udeľujú ceny v desiatkach kategórií. Väčšinu ocenených filmov však divácka verejnosť nikdy neuvidí.

Predátorské filmové podujatia

— „[N]a festivalových registračných platformách na internete sa to hemží stovkami takzvaných festivalov s veľmi nejasne definovanými zámermi a profilmami. Niekedy za nimi stoja jednotlivci, pôsobiaci len v jednom meste. Často však ide aj o dobre organizované siete s medzinárodnými festivalovými adresami,“ píše Reinhard W. Wolf, bývalý člen programového tímu

Medzinárodného festivalu krátkych filmov v Oberhausene v texte, ktorý v roku 2018 vyšiel v časopise *Kino-Ikon*. Wolf podľa typu podnikateľskej stratégie identifikuje tri typy takýchto pochybných či predátorských festivalov – falošné festivaly, pseudofestivaly a podujatia festivalovej povahy v artových kinách vo veľkých mestách. „Všetky tri typy festivalov majú spoločný podnikateľský model založený na rozsiahlej anonymite a veľmi zložitej overiteľnosti informácií na internete.“ Kým prvý typ sa vo väčšine prípadov nekoná vôbec a organizátori zarábajú na registračných poplatkoch, druhé dva prebiehajú aj fyzicky. Pseudofestivaly však projekcie organizujú len pre ocenených filmárov. „Festivaly“ konajúce sa v artových kinách sú síce prístupné platiacej verejnosti, no sú netransparentné tým, že personálne obsadenie dramaturgických pozícií či poroty, ako aj proces selekcie či výberu víťazných filmov sú zastreté. Všetky tieto podujatia len málokedy spĺňajú „čo i len tie najzákladnejšie kritériá skutočného festivalu, ako napr.: viacdňové podujatie, verejná a otvorená výzva na prihlasovanie filmov, transparentný výberový proces, nezávislá porota, stretnutia a diskusie s filmovými tvorcami, sprievodné materiály k programu a informácie o organizátoroch,“ vymenúva Wolf. „[N]a filmovú a festivalovú obec to má nesmierne negatívny dopad. Znehodnocuje sa pojem ‚filmový festival‘ a trpia tým seriózne festivaly, uvedený typ podnikania poškodzuje umeleckých filmových tvorcov a korektných producentov.“

— Festivalové oddelenie Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení (FTF VŠMU) takisto registruje existenciu takýchto podujatí na internetových platformách. „Upozorňujeme na to, že nejde o štandardné festivaly,“ hovorí pre *Film.sk* koordinátorka oddelenia Erika Paulinská. „Festivalové oddelenie funguje v symbióze so študentmi – väčšinu filmov prihlasujeme my, ale dávame im možnosť sa do procesu zapojiť. Odporúčame im, že by si tu nemali ‚vybúchať‘ premiéry alebo premietania, no niektorí sú dosť ambiciózni a chcú svoje diela ukázať a mať vyššie počty festivalových vavrínov. Potom sa môže stať, že sa študentské filmy objavia aj na takýchto podujatiach. Snažíme sa poukazať na to, čo je filmový festival a čo nie je, avšak pri koprodukciami nie je možné ustriehnuť, či producenti filmy na tieto festivaly neprihlásia.“

— Aj programový riaditeľ Fest Anča Jakub Spevák sa s takýmito podujatiami prvýkrát stretol na Festivalovom oddelení FTF VŠMU. „Stále prichádzali nové a nové výzvy na prihlasovanie filmov na rôzne festivaly, najprv som bol nadšený, ale keď som si o tom začal viac študovať, vychádzali na povrch podozrivé veci – poplatky, neseďeli údaje... Vtedy som sa naučil rozlišovať to a ísť podľa predpísaných zoznamov relevantných filmových festivalov. Takúto znalosť ale nemá každý, lebo festivalov je veľa, človek sa rýchlo stratí a ľahko niekomu sadne na lep. Teraz mám skúsenosť aj z druhej strany – keď selektujem filmy, často je v nich hneď prvá stilka ovenčená rôznymi vavrínmi, pričom často nepoznám ani jeden z tých festivalov,“ vysvetľuje Spevák.

— Webstránka submittingtofilmfestivals.com a s ňou prepojený facebookový profil Scam Film Festivals sa snažia v téme falošných filmových festivalov šíriť osvetu a nabádajú filmových profesionálov a profesionálky, aby rozpoznávali podozrivé či potenciálne podvodné podujatia ešte skôr, ako na ne prihlásia svoj film. Znakmi nedôveryhodnosti sú napríklad vysoké poplatky, minimum kon-

taktných informácií, vysoký počet udeľovaných ocenení, celoročné výzvy na prihlasovanie a mnoho ďalších. „Podzrivo na mňa pôsobia aj podujatia, ktoré fungujú len 1-2 roky, majú v textoch gramatické chyby či málo informácií a majú zvláštne vizuály,“ dodáva Jakub Spevák.

Festival, o ktorom ste zrejme nepočuli

Organizovať filmový festival stojí nemalé peniaze a energiu celého tímu osôb, ktoré sa festivalovej práci venujú dlhé mesiace, nezriedka aj celoročne. Rovnako náročné je pritiahnuť a udržať si záujem profesionálneho publika i širokej verejnosti, bez ktorých festivaly nemajú veľký zmysel. Aj preto festivalom a prehliadkam, ktoré spoluvytvárajú a obohacujú slovenské audiovizuálne prostredie, venuje *Film.sk* každý rok samostatnú prílohu, kde sa snaží informovať o všetkých relevantných organizátoroch podujatí a o termínoch a mieste ich konania.

Na Slovensku sa však konajú aj festivaly, ktoré sa do hľadáča *Film.sk* zatiaľ nedostali – okrem iného aj preto, že komunikujú primárne cez webové festivalové platformy, ako je najmä Film Freeway, cez sociálne siete alebo cez vlastné stránky. Viaceré z týchto podujatí vznikli – nie náhodou – v období pandémie covidu, keď aj mnohé zavedené a známe festivaly presúvali svoj program do online prostredia a keď internetové podujatia mali svoje celospoločenské opodstatnenie.

Napríklad Tatrás International Film Festival podľa svojej stránky (www.hightatrasfilm.com) existuje od roku 2021. Udeľuje ceny až v 30 kategóriách. Ocenených vyhlasoval v roku 2021 trikrát, v roku 2022 až šesťkrát, v roku 2023 päťkrát, známi sú už aj držiteľia 38 cien a 19 čestných uznaní z januára 2024. Dohromady festival udelil v priebehu troch rokov viac ako 500 cien a čestných uznaní, väčšinou pre zahraničných tvorcov. Na svojej stránke tvrdí, že každý rok pri fyzickom podujatí odovzdá aj 6 hlavných cien (za celovečerný film, za krátky a študentský film, za videoklip, za scenár krátkeho aj scenár celovečerného filmu), ktoré dovedna získajú finančnú odmenu vo výške 1000 eur.

Zvedavci sa po chvíľke skúmania festivalového webu môžu dopátrať – vďaka fragmentu z reportáže regionálnej televízie – aj k menu riaditeľa festivalu. Má ním byť hudobník a lovec mladých (najmä hudobných) talentov Pavol Petrik, ktorý na svojom profile na Facebooku promuje aj viaceré podujatia, udeľujúce ceny pre hudobné videoklipy, o ktoré sa dá uchádzať práve cez platformu Film Freeway.

V rámci Tatrás International Film Festival sa fyzicky preukázateľne uskutočnili dve filmové projekcie: v košickej Tabačke v roku 2022, odkiaľ pochádza aj spomenutá televízna reportáž a fotografie na stránke festivalu a kde sa za účasti tvorcov premietol ukrajinský film *Matka apoštolov*, a 31. 8. 2023 v mestskom parku v Tatranskej Lomnici, kde sa zase ako súčasť Tatranského kultúrneho leta realizovaného s finančnou podporou Ministerstva dopravy SR premietlo – podľa fotiek i programového letáku len v open air podmienkach – šesť krátkych filmov od slovenských tvorcov. Kde, ako a či vôbec sa verejne premietali stovky ďalších snímok, ktoré získali ocenenia, sa redakcii nepodarilo zistiť. Festival by ste však na Film Freeway dnes hľa-

dali márne. Začiatkom marca bol z platformy odstránený.

EIFA, BIFA, hej!

Málo transparentnú organizáciu majú aj filmové ocenenia European International Film Awards (EIFA), a Bratislava International Film Awards (BIFA), ktorých názvy, podobne ako to robia aj predátorské časopisy, nie náhodou pripomínajú iné podujatia – prestížne Európske filmové ceny (European Film Awards) a dnes už zaniknutý MFF Bratislava (Bratislava International Film Festival). Podľa marcových informácií na Film Freeway EIFA udeľuje ceny v 11 hlavných a 26 vedľajších kategóriách a BIFA v 8 hlavných a 25 vedľajších kategóriách. Na viacerých fotografiách vo fotogalérii z oboch podujatí na stránke Film Freeway sa objavuje nedávny absolvent bratislavskej FTF VŠMU, filmár a dnes aj pedagóg na Súkromnej škole umeleckého priemyslu (SŠUP) filmovej v Košiciach Marcel Smieško.

EIFA ako kontaktnú adresu na svojom profile na Film Freeway uvádza Kasárenské námestie v Košiciach, kde sídli aj známe Kino Úsmev, no ako miesto konania bol v marci 2024 uvedený košický Atelier Caffé & Restaurant v sídliskovej časti Košíc. Podobne má BIFA ako kontaktnú adresu uvedenú Špitálsku 4 v Bratislave, kde sídli aj Kino Lumière, hoci ako miesto konania sa v profile festivalu uvádza DisArt bar v Košiciach (sic!) a bratislavské Kino Nostalgia. Trochu svetla do organizácie BIFA vniesli fotografie zverejnené na profile festivalu na Film Freeway, ktoré vznikli pred Kinom Lumière a v jeho najmenšej kinosále K3 – kinosále Filmotéky ešte pred požiarom v digitálnom pracovisku a pred rekonštrukciou celého priestoru kina. Podľa týchto fotografií sa podarilo identifikovať aj termín podujatia: v stredu 18. 5. 2022 v málo exponovanom čase od 15:00 do 17:00 si kinosálu Filmotéky prenajal – ako fyzická osoba – Marcel Smieško na účely neverejného premietania BIFA Awards... Koľko z nominovaných filmov sa podarilo za dve hodiny premietnuť a či si ich niekto vôbec pozrel, nevedno. Marcel Smieško na email z redakcie nereagoval.

Filmové ocenenia BIFA (a nepriamo, cez prítomnosť na fotografiách aj EIFA, ktoré však nemusel zverejniť sám Smieško) nie je jediné podujatie, s ktorým možno tohto filmára a pedagóga spájať. Je uvedený aj ako umelecký riaditeľ Heart of Europe International Monthly Film Festival (HEI), ktorý Smieško podľa Film Freeway založil so Štefanom Lukáčom. Od roku 2021 HEI udelil ocenenia a čestné uznania vo viac ako 20 kategóriách už štrnásťkrát, hoci na Film Freeway je označený ako podujatie, ktoré existuje len dva roky. Pri štandardných poplatkoch v rozpätí od 9 do 17 eur za film/kategóriu by tak len ocenené filmy do rozpočtu festivalu mohli priniesť okolo 3000 eur. Prihlásených filmov však bolo s veľkou pravdepodobnosťou násobne viac.

Tenká sivá čiara medzi biznisom a službou verejnosti

Košice International Film Festival (KIFF) nás najskôr zmiatol, okrem iného aj preto, lebo jeho názov sa až príliš podobal predošlému názvu EIFA – Košice Independent Film festival (pod týmto názvom bolo podujatie na Film Freeway registrované v roku 2022, k jeho premenovaniu na EIFA došlo až v októbri 2023). KIFF je najstarším

a jednoznačne najúspešnejším spomedzi málo známych slovenských festivalov z platformy Film Freeway: vznikol už pred covidovou pandémiou v roku 2019.

V roku 2024 by sa KIFF mal konať tri dni (aj) vo fyzickej podobe. Hlásia sa k nemu aj Kino Úsmev, kde sa viacero festivalových projekcií uskutočnilo už v rokoch 2022 aj 2023. KIFF spolupracuje aj s košickou Súkromnou školou umeleckého priemyslu filmovej. Jej študentov nabáda, aby do súťaže prihlásili svoje filmy, nie nevyhnutne cez portál Film Freeway, ale cez formulár priamo na svojej stránke <https://kosicefilmfest.com/filmovakosice>. Víťazom v študentskej sekcii ponúka nielen finančné ceny, ale aj hodnotné poukážky na prenájom filmovej techniky. V ostatných dvoch rokoch sa v rámci KIFF premietal aj film *Cenzorka* Petra Kerekesa či *Plastic symphony* Juraja Lehotského, ktorý podujatie dokonca osobne navštívil.

S organizátorom, filmárom a absolventom SŠUP filmovej Erikom Jasaňom, sa nám podarilo skontaktovať práve cez SŠUP filmovú a pre *Film.sk* ochotne poskytol o podujatí informácie. KIFF sa podľa jeho slov bude tento rok konať v termíne 27. – 29. 5. v Kine Úsmev a súťažné krátke filmy aktuálne hodnotí aj porotca – izraelský filmár Dekel Berenson. Program festivalu sa v čase uzávierky *Film.sk* podľa Jasaňa práve finalizoval.

A hoci dnes už na stránke KIFF, resp. priamo na jej hlavnej lište, nie sú dlhोčizné zoznamy filmov z tzv. oficiálneho výberu, ani zoznamy filmov ocenených v desiatkach kategórií od roku 2019, odkazy na ne boli v čase uzávierky *Film.sk* stále aktívne a dostupné prostredníctvom presných <https://kosicefilmfest.com/winners>.

Na rozdiel od netransparentných podujatí EIFA, BIFA a HEI však KIFF na Film Freeway uvádza aj očakávaný počet filmov, ktoré sa do súťaže ročne prihlásia – 2000. Ak toto číslo zodpovedá skutočnosti a ak sa výška registračných poplatkov celý rok pohybuje v rozpätí od 10 do 24 eur za film/kategóriu (resp. 75 – 118,51 eur v prípade, že sa film prihlási naraz do všetkých kategórií), ako to festival uvádza vo svojom profile na Film Freeway, znamenalo by to, že KIFF len na týchto poplatkoch ročne získa prinajmenšom 20 000 eur.

KIFF na platforme Film Freeway patrí do prvej stovky najlepšie hodnotených filmových festivalov. Azda aj preto si krátko pred uzávierkou prihlasovania filmov môže tento rok (opäť) dovoliť ponúkať okrem súťaží vo výške 40 kategóriách aj platené zverejnenie VIP rozhovoru s tvorcami (akéhokoľvek?) filmu, platené zverejnenie traileru k (akémukoľvek?) filmu na festivalovom kanáli na Youtube, či platené publikovanie materiálov k (akémukoľvek?) filmu či filmovému projektu v sekcii Recommended projects na domovskej stránke KIFF. Každá z uvedených možností stála v čase uzávierky *Film.sk* minimálne 93,87 eur.

Ako biznis model to podistým nie je nelegálne. Napokon, KIFF je podľa svojho organizátora financovaný zo súkromných zdrojov. Navyše z poplatkov očividne, okrem iného, môže organizovať aj sekcii venovanú študentským filmom SŠUP filmovej, pár návštev renomovaných filmárov, workshopy či ceny pre víťazov. Môže zaplatiť honorár porotcovi. Raz možno viacerým. Vďaka svojej popularite si môže vyberať z čoraz väčšieho počtu filmov a zvyšovať tak kvalitu súťaže.

— Môže sa z predátora stať ušlachtilý tvor?

Oddeliť zrno od pliev

Platforma Film Freeway dnes združuje vyše 13 000 filmových festivalov, nielen tých serióznych, ale aj obrovské množstvo netransparentných. Film Freeway nevyžaduje nijaké potvrdenie o existencii podujatí, o ich fyzickom mieste konania či o totožnosti organizátorov súťaže. Nie je tak nič ľahšie než sa na Film Freeway zaregistrovať, vytvoriť si profil, vyzdobiť ho fotkami, vymyslieť súťažné kategórie, nastaviť výšku registračných poplatkov a potom už len čakať, či sa nejaký film prihlási. Takto to prednedávnom urobili aj študenti FTF VŠMU Jaro Stupák a Juraj Krén, ktorí na Film Freeway v roku 2023 založili Bratislava Film Festival – najskôr ako nesúťažné podujatie, no dnes už podľa vlastných slov tvoria jeho súťaž. Zatiaľ nemajú veľké oči: podľa údajov na profile festivalu na Film Freeway odhadujú počet prihlásených projektov na 80, registračné poplatky nepresahujú 15 eur za film/kategóriu. Ich festival by sa mal konať 1. – 3. 7. 2024. Miesto konania ešte organizátori nemajú zabezpečené. Na svojich stránkach a na profile na Film Freeway však používajú upravené fotografie kinosály svojej alma mater FTF VŠMU s dorobeným vizuálom festivalu na plátne. Podľa ich slov sú tieto fotografie len ilustračné. Škola s festivalom nemá organizačne nič spoločné. Ako by to však vyhodnotili užívatelia platformy, ktorí na FTF VŠMU nikdy neboli? A ako to hodnotia tí, ktorí túto kinosálu (pred jej rekonštrukciou či po nej), naopak, poznajú?

Vyselektovať relevantné, hoci aj menšie, nové alebo menej známe festivaly, prípadne festivaly, ktoré sa postupne profesionalizujú, môže byť pre filmárov, najmä ak sa tieto podujatia konajú vo vzdialenom zahraničí, mimoriadne náročné.

Univerzitná knižnica aj viaceré slovenské vysoké školy sa nedávno odhodlali zverejniť zoznamy potenciálne predátorských časopisov. Možno je načase, aby si podobné zoznamy začali vytvárať aj profesionálky a profesionáli v audiovizii. Zverejniť takýto zoznam je však chústlivá vec, keďže medzi neprofesionálne zorganizovaným festivalom a predátorským biznis modelom je občas len veľmi tenká hranica.

Oplatí sa však aspoň spozornieť, a to aj vtedy, ak narazíme napríklad na (domáci) film, ktorý sa hrdí stovkou cien z najrôznejších medzinárodných festivalov, a skontrolovať, či nejde práve o také, ktoré fungujú netransparentne alebo využívajú predátorské postupy. No v prvom rade by mali zbystriť samotní tvorcovia a produkčné spoločnosti, aby v túžbe po ocenení nesadli na lep obchodníkom s „prestížou“, ktorí ich ťažko odpracované kolektívne dielo premietnu (ak ho vôbec premietnu!) v zle zatemnenej zasaďačke, v kaviarni alebo v mestskom parku pod verejným osvetlením svietiacim priamo na plátne. A ak sa im to náhodou stane, nemali by sa ostýchať takéto podujatia na festivalových platformách rovno nahlásiť. ◀

› 4. 4. 2024

Domáce príšerky

‹ **Finnik**, Rusko, 2022, r. Denis Chernov ›
slovenskom znení: Ivan Šándor, Natália Kóšová, Tomáš Halon, Soňa Norisová, Přemysl Boublík, Ján Tréger, Henrich Platek, Juraj Predmerský, Rastislav Sokol, Ján Strapec, Dušan Szabó, Michal Domonkos – animovaný/dobrodružný, 85 min., MP – Continental film

Opičí človek

‹ **Monkey Man**, USA, 2024, r. Dev Patel ›
hrajú: Dev Patel, Sharlto Copley, Sobhita Dhulipala, Pitobash Tripathy, Vipin Sharma, Sikander Kher, Fahad Scale – akčný/triler, 121 min., MN 18 – CinemArt SK

Smršť

‹ Slovensko/Česko, 2024, r. Peter Bebjak ›
hrajú: Tomáš Mašťalír, Aňa Geislerová, Adrian Jastraban, Ivan Letko, Éva Bandor – mysteriózny triler, 121 min., MN 15 – Bontonfilm

Teraz alebo nikdy!

‹ **Most vagy soha!**, Maďarsko, 2024, r. Balázs Lóth ›
hrajú: Nándor Berettyán, Sára Mosolygó, Gábor Jászberényi, Lajos Ottó Horváth, Roland Bordás, Balázs Koltai-Nagy, Tibor Fehér, Sándor Lukács, Sándor Nagy – historický, 135 min., MP 12 – Vertigo Distribution

Útek z Utópie

‹ **Beyond Utopia**, USA, 2023, r. Madeleine Gavin ›
– dokumentárny, 115 min., MN 15 – FILMTOPIA

Zóna záujmu

‹ **The Zone of Interest**, Spojené kráľovstvo/Poľsko/USA, 2023, r. ČT Jonathan Glazer ›
hrajú: Sandra Hüller, Christian Friedel, Ralph Herforth, Freya Kreutzkam, Max Beck, Ralf Zillmann, Imogen Kogge, Stephanie Petrowitz, Marie Rosa Tietjen – dráma/historický/vojnový, 105 min., MN 15 – ASFK

› 11. 4. 2024

Chýbanie

‹ **Chybění**, Česko/Slovensko, 2023, r. Štěpán Pech ›
– dokumentárny, 80 min., MP 12 – Film Expanded

Krotitelia duchov: Mrazivá hrozba

‹ **Ghostbusters: Frozen Empire**, USA, 2024, r. Gil Kenan ›
hrajú: Mckenna Grace, Finn Wolfhard, Paul Rudd, Carrie Coon, Ernie Hudson, Annie Potts, Dan Aykroyd, Bill Murray, William Atherton, Kumail Nanjiani, – akčný, 104 min., MP 12 – Itafilm

Nezlovní

‹ **Arthur the King**, USA, 2024, r. Simon Cellan Jones ›
hrajú: Mark Wahlberg, Nathalie Emmanuel, Simu Liu, Michael Landes, Paul Guilfoyle, Rob Collins, Viktor Åkerblom, Zamantha Díaz, Luis del Valle, Roger Wasserman – dobrodružný, 107 min., MP 12 – Bontonfilm

Prvé znamenie: Prichádza Satan!

‹ **The First Omen**, USA, 2024, r. Arkasha Stevenson ›
hrajú: Nell Tiger Free, Bill Nighy, Ralph Ineson, Sônia Braga, Tawfeek Barhom, Andrea Arcangeli, Maria Caballero, Mia McGovern Zaini, Mario Opinato, Sylvia Panacione, Donatella Bartoli – horor, 114 min., MN 18 – CinemArt SK

Tady Havel, slyšíte mě?

‹ Tady Havel, slyšíte mě?, Česko, 2023, r. Petr Jančárek ›
– dokumentárny/biografický, 86 min., MP 12 – Continental film

To sa mi snád' len zdá

‹ **Dream Scenario**, USA, 2023, r. Kristoffer Borgli ›
hrajú: Nicolas Cage, Julianne Nicholson, Jessica Clement, Lily Bird, Star Slade, Kaleb Horn, Liz Adjei, Paula Boudreau, – komédia/triler, 102 min., MN 15 – ASFK

› 18. 4. 2024

Ako zachrániť draka

‹ **Dragonkeeper**, Španielsko/Čína, 2024, r. Salvador Simó, Jianping Li ›
v slovenskom znení: Dominika Havranová, Peter Marcin, Dušan Szabó, Přemysl Boublík, Henrich Platek – animovaný, 99 min., MP 7 – Forum Film

Abigail

‹ USA, 2024, r. Matt Bettinelli-Olpin, Tyler Gillett ›
hrajú: Melissa Barrera, Dan Stevens, Kevin Durand, Kathryn Newton, Alisha Weir, Angus Cloud, William Catlett, Giancarlo Esposito – horor, 117 min., MN 18 – CinemArt SK

Kolaps

‹ **Civil War**, USA/Spojené kráľovstvo, 2024, r. Alex Garland ›
hrajú: Kirsten Dunst, Jesse Plemons, Nick Offerman, Cailee Spaeny, Wagner Moura, Stephen McKinley Henderson, Karl Glusman, Sonoja Mizuno – akčný/dráma, 109 min., MN 15 – Forum Film

Prípád Goldman

‹ **Le procès Goldman**, Francúzsko, 2023, r. Cédric Kahn ›
hrajú: Arieih Worthalter, Jeremy Lewin, Arthur Harari, Christian Mazzuchini, Stéphan Guérin-Tillié, Nicolas Brianchon, Jerzy Radziwiłowicz – dráma, 115 min., MN 15 – FILMTOPIA

Toxic

‹ **Toxic**, Česko, 2023, r. Štefan Voržáček ›
hrajú: Tadeáš Hubálek, Denisa Kršková, Juraj Halás, Lucie Dolfi, Alžběta Němcová, Rod Grover – dráma, 97 min., MN 15 – Magic Box Slovakia

Spiaci účet

‹ Slovensko/Česko, 2024 , r. Miloslav Luther ›
hrajú: Richard Autner, Dominika Morávková, Iva Janžurová, Dávid Uzsák, František Kovár, Veronika Mészárosová, Vladimír Polívka, Marko Igonda, Éva Bandor, Adrián Jastraban, Milan Mikulčík – detektívny/romantický/historický/dráma, 110 min., MP 12 – Continental film

› 25. 4. 2024

Boy Kills World

‹ USA/Nemecko, 2023, r. Moritz Mohr ›
hrajú: Bill Skarsgård, Jessica Rothe, Famke Janssen, Michelle Dockery, Sharlto Copley, Brett Gelman, Cameron Crovetti, Andrew Koji, Isaiah Mustafa, Nicholas Crovetti, Yayan Ruhian, Frances Sholto-Douglas – akčný/triler, 115 min., MN 15 – Bontonfilm

Lesný vrah

‹ **Lesní vrah**, Česko/Slovensko, 2023, r. Radim Špaček ›
hrajú: Michal Balcar, Jaroslav Mendel, Tomáš Drápela, Marie Horáčková-Turková, Andrei Toader, Eliška Hanušová Bašusová, Martin Janouš – dráma/krimi, 78 min., MN 15 – Forum film

Nina a tajomstvo malého ježka

‹ **Nina et le secret du hérisson**, Francúzsko, 2023, r. Jean-Loup Felicioli, Alain Gagnol ›
– animovaný/rodinný, 77 min., MP 7 – ASFK

Raz to bude všetko tvoje

‹ **En dag kommer allt det här bli ditt**, Švédsko, 2023, r. Andreas Öhman ›
hrajú: Karin Franz Körlof, Arvin Kananian, Elvis Ral Lustig, Peter Haber, Suzanne Reuter, Arvin Kananian, Liv Mjönes, Filip Berg – komédia/romantický, 105 min., MP 12 – Film Europe

Súperi

‹ **Challengers**, USA, 2023, r. Luca Guadagnino ›
hrajú: Zendaya, Josh O’Connor, Mike Faist, Faith Fay, A.J. Lister –dráma, 131 min., MN 15 – Continental film

— **Miro Ulman** —

< **POZNÁMKA**: PRI APRÍLOVÝCH PREMIÉRACH UVÁDZAME ÚDAJE TAK, AKO BOLI V ČASE UZÁVIERKY K DISPOZÍCII >

— text: Barбора Nemčeková — foto: ALEF FILM & MEDIA —

Utajená vina

Najnovším filmom s názvom *Spiaci účet* otvára druhú desiatku svojej hranej dlhometrážnej tvorby režisér Miloslav Luther. Debut – rozprávku *Kráľ Drozdia brada* – nakrútil presne pred štyridsiatimi rokmi. O päť rokov neskôr zaujal filmom *Chodník cez Dunaj* (1989), neskôr historickou drámou *Anjel milosrdenstva* (1993) a komediálnou drámou *Tango s komármi* (2009). Jeho doteraz posledným filmom bol *Krok do tmy* (2014), kde riešil morálnu dilemu – prežiť a kolaborovať s komunistami, alebo ohroziť seba a svojich blízkych.

Vo filme *Spiaci účet* sa Luther autorsky opäť zamerlal na historický motív a s ním súvisiacu morálnu dilemu. Sleduje dva mladé manželské páry, pričom Adam a Hela žijú v súčasnosti, zatiaľ čo príbeh Jozefa a Mariky, Adamových starých rodičov, plynie paralelne a je situovaný do ich mladosti počas obdobia tzv. slovenského štátu. „Žijeme síce v inom svete, než aký bol v našich temných dejinách, v existenčne a morálne devastovanej Európe, ale prítomnosť je predznačená minulosťou a pretrváva v budúcnosti. Je to banálne poznanie. Preto odmietam obvyklé povrchné posudzovanie a odsudzovanie postojov a konaní našich predkov. Domnievame sa, že od nich preberáme len to dobré, zvelaďujeme zdedené duchovné aj materiálne statky, až nadobúdame pocit, že my sme ich tvorcami, a vytesňujeme všetko negatívne, čo s tým súvisí. Pre pochopenie minulosti si skladáme obraz veľkých dejín z ukončených udalostí, ktoré nám slúžia ako zreteľný morálny príklad,“ hovorí režisér a autor scenára Miloslav Luther v autorskej explikácii.

Adam a Hela v príbehu pátrajú prostredníctvom obrazu po rodinnej minulosti a sú konfrontovaní s jej temnými stopami. K téme filmu *Spiaci účet* Luthera podľa vlastných slov inšpirovala kniha *Prípady Wisliceny*. Nacistickí poradcovia a židovská otázka na Slovensku historičky Kataríny Hradskej, ktorá sa zaoberá deportáciami slovenských Židov z územia Slovenskej republiky v rokoch 1942 – 1944. „Keď som uvažoval o námete filmu, uvedomil som si, ako málo toho viem o svojich starých rodičoch, napokon aj o rodičoch. Keď bol čas dozvedieť sa viac o ich osobných príbehoch, bol som opantaný svojim vlastným. Buď som sa podrobnejšie nevypytoval, alebo som časom väčšinu pozabúdal. (...) Napadlo mi, že pátranie po pravde o minulosti je vždy svojim spôsobom detektívka. Preto som pri štruktúre rozprávania zachoval takmer rovnováhu medzi scénami zo súčasnosti a minulosti. Udalosti pred mnohých desiatok rokov nie sú vo filme iba krátkymi zábleskami alebo útržkami spomienok. S kritickým odstupom a bez dobového sentimentu prezrádzame, ako sa voľakedy tie najdôležitejšie udalosti naozaj stali. V prúde rozprávania sa tak divák priebežne dozvedá to, po čom hrdinovia v súčasnosti zmätene pátrajú. Dramatickejšie a zainteresovanejšie prežíva ich správanie, lebo už vie to, čo oni ešte nevedia,“ hovorí v materiáloch k filmu Luther.

„Myslím, že poznanie a prijatie minulosti nám dnes môže pomôcť hlbšie pochopiť naše vlastné životy. Každý sme súčasťou našej rodovej línie a všetci pred nami sú istým spôsobom v nás,“ hovorí predstaviteľka hlavnej postavy Hely, herečka Dominika Morávková. „Myslím si, že každý mladý človek vníma tieto veci inak. Niekomu na tom, čo bolo kedysi, záleží, inému nie, jeden má vôľu poučiť sa z chýb predkov, iný pred ich chybami zatvára oči a napokon sa ich dopúšťa rovnako, a dopláca na to,“ dopĺňa ju herecký partner – predstaviteľ Helinho manžela Adama, Richard Autner. Adamových starých rodičov, ktorí sú hlavnými postavami príbehu z minulosti, stvárnil – mladá, vo filme debutujúca herečka Veronika Meszárosová a herec Dávid Uzsák.

„Hľadal som ich na dvakrát, lebo pôvodne sme mali nakrúcať o pár rokov skôr,“ objasňuje Luther proces výberu hlavných postáv. „Zakaždým som si osobne porovnával a upravoval moju ideálnu predstavu s vytipovanými mladými ľuďmi. Jedným z dôležitých aspektov hľadania bol vek postáv. Voľakedy sa muž či žena okolo dvadsiatky ponáhľali založiť si rodinu a budovať kariéru, dnes si mnohí chcú čo najdlhšie užívať samostatnosť. Na nejednoznačnú náročnú postavu Mariky som napokon šťastne objavil šarmantnú a talentovanú študentku VŠMU Veroniku Meszárosovú. Rozhodol som sa nechať všetkým hercom dostatok tvorivej voľnosti, aby do svojich postáv vložili kus vlastného temperamentu a osobitosti. S výsledkom som spokojný a verím, že divák presvedčia a citovo upútajú, tak ako mňa. Ostatné ústredné postavy som mal premyslené, ako vždy doteraz, už počas prác na scenári.“ Vo filme sa objaví aj česká herečka Iva Janžurová a herec Vladimír Polívka.

Za základnú tému svojho najnovšieho filmu považuje Miloslav Luther morálny relativizmus. „Ak si nebudeme znovu a znovu pripomínať, že s rovnakými problémami ako my, sa vyrovnávali aj naši predkovia, urobíme tie isté chyby, aké urobili oni. A s dôsledkami sa budú moriť tí, čo prídu po nás, tak ako sa s tými zdedenými trápime my,“ vysvetľuje. Producentom filmu je Marian Urban zo spoločnosti ALEF FILM & MEDIA, slovenským koproducentom je RTVS, českými koproducentmi sú Fulfilm a Filmové Ateliéry. Film *Spiaci účet* vstúpi do slovenských kín 18. apríla. ◀

Spiaci účet (r. Miloslav Luther, SR/ČR, 2024) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 2 097 500 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 867 000 eur + 73 734 eur v programe na podporu audiovizuálneho priemyslu 5.1, vklad RTVS: 170 000 eur, vecný vklad 93 461,90 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY DCP**

— text: Zuzana Sotáková — foto: DNA Production/Michal Smrček —

Za všetko môže tajomný vietor

Prichádzajú do kúpeľov uprostred hôr, aby si oddýchli a načerpali sily. Záhadný vietor k nim však priveje tragickú záhadu. Réžisér Peter Bebjak opäť prichádza s trilerom, ktorý spája prvky krimi a mystiky. Tak ako v prípade filmu Trhlina, aj tentoraz Bebjak vychádzal z úspešnej knihy Jozefa Kariku.

„Halný vietor duje, kto má rozum, ten sa skryje. Má starý čierny kabátec, kto ju zazrie, s tým je koniec. Šepká sladko fujavica, kto pozná jej meno? Vetrnica.“ Tolko legenda o vetre fönového typu, ktorý vraj mení nielen prírodu, ale i správanie ľudí. V miestach, kde sa objavuje, narastá počet migrén aj psychóz. Podľa legendy – keď sa vám vetrnica pozrie do očí, bude vás prenasledovať až na kraj sveta, kým vás nezničí...

Forenzný psychológ Martin Lang (Tomáš Maštálir) sa s manželkou (Anna Geislerová) vyberie do kúpeľov, kde sa pokúšajú oživiť svoj vzťah. Ich pobyt však naruší príchod tajomnej zásielky – balíka s dôkazovým materiálom z vyšetrovania jedného tragického prípadu. S prípadom známym ako „jazda smrti“ potrebuje kolega Langovu pomoc. Štyria ľudia zomreli, jediný preživší čelí viacerým obvineniam, tvrdí však, že on nikoho nezabil a za všetko môže halný vietor.

„Jozef Karika si opäť vybral reálny základ rozprávania svojho príbehu, a to vždy dodáva jeho knihám pocit autentická, skutočného sveta, do ktorého sa dostáva niečo nevysvetliteľné, niečo mystické. Spolu so scenáristom Petrom Balkom sme film obohatili o linku manželského páru, ktorý je na liečení a chce spolu tráviť čas plný procedúr a pokoja. Ale presne, ako to vždy v mysterióznych trileroch býva, nič z toho sa im nespĺní,“ približuje režisér Peter Bebjak, ktorý sa vo svojom filme odklonil od knižnej predlohy. „Knihy Jozefa Kariku majú jedinečný štýl rozprávania, ktorý sa nedá len tak preklopiť do filmovej podoby. Dôležité preto bolo nájsť ten správny pomer v tom, čo z neho zachovať, aby si príbeh udržal svoj charakter a atmosféru, a ako ho rozvinúť, aby vznikol kompaktný celok, ktorý si budú môcť užiť rovnako fanúšikovia tvorby Jozefa Kariku ako aj tí diváci, ktorí knihu nečítali,“ vysvetľuje producent Rasto Šesták. Podľa neho je mysteriózny triler medzi divákmi populárnym žánrom preto, lebo „predstavuje príbehy, pri ktorých veríme, že by sa naozaj mohli stať. Potvrdilo sa nám to aj pri našej predošlej spolupráci s Karikom na filme Trhlina“.

Hlavnú úlohu v Smršti stvárňuje Tomáš Maštálir, ktorý si zahral aj v Trhline. „Tieto filmy sú iné obsahovo,

formálne, aj príbehovo. Spoločné alebo podobné znaky môžeme vidieť v poetike motívov. Rovnako je tu istá nepredvídateľnosť deja, ktorá je zdrojom napätia v príbehu. Zároveň je tu to typické zahrávanie sa s psychikou postáv, ktorým sa v príbehu začnú diať naozaj zvláštne, divné a ťažko vysvetliteľné veci. Jednoducho povedané: To, čo bolo dobré a fungovalo v Trhline, je v Smršti ešte lepšie a ide ešte ďalej,“ hovorí Šesták.

Nakrúcanie prebiehalo v hmlistom novembrovom počasí v známych kúpeľoch Sliač so strohou funkcionalistickou architektúrou, pričom oba prvky dotvárajú atmosféru filmu. „Pamätám si na svoj prvý príchod na plác do Sliača. Bola noc, polovica novembra. Išla som sama autom, počúvala som detektívku a keď som potom prechádzala temnými posezónnymi kúpeľnými chodbami a hľadala svoju izbu, tak som sa rozhodne bála. Atmosféra kúpeľov mimo sezóny je naozaj špecifická. Strašidelná. To bol začiatok, ale inak bolo nakrúcanie super,“ spomína herečka Anna Geislerová, ktorá, podľa svojich slov, vníma všetko, čím si jej postava Pawla prechádza: „Zlyhanie, smútok, bolesť, zhnusenie, choroba, žiarlivosť. A obrovský neznesiteľný pocit viny. Dá sa povedať, že si vyťahla čierneho Petra na celý život. Cítim s ňou a je mi jej ľúto. Smršť je aj o strachu – takom, ktorý nedokážeme popísať, ale uvedomujeme si, že nás ovplyvňuje.“ O strachu hovorí aj producent Rasto Šesták: „Vo filme zaznie jedna veta, ku ktorej sa často vracali diváci, ktorí film už videli – ,tesne pred smrťou uvidíte v očiach vetrnice svoj najväčší strach‘. Keď sme sa o tom potom rozprávali, väčšinou nehovorili o sebe. Hovorili o svojich obavách z toho, ako zlo v rôznych podobách preniká do našich životov, a o strachu, či každý z nás robí dosť preto, aby sme to zastavili.“

Okrem Maštálira a Geislerovej sa vo filme predstavia Éva Bandor, Michal Režný, Adrian Jastraban, Ladislav Bédi, Ivan Letko či Marek Geišberg. ◀

Smršť (r. Peter Bebjak, Slovensko/Česko, 2024) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU** 1 200 000 eur
(Podpora z Audiovizuálneho fondu: 261 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY** DCP, mp4

Vyplniť medzery blednúcej spomienky

Ján Mančuška sa narodil v roku 1972 v Bratislave, no ešte ako dieťa sa presťahoval do Česka, kde študoval na Strednej umeleckopriemyselnej škole v Prahe a v roku 1998 absolvoval Akadémiu výtvarných umení v Prahe. Počas svojej kariéry absolvoval stáže v ISCP v New Yorku, v berlínskom Künstlerhaus Bethanien a v Neue Galerie v Grazi, vystavoval v Centre Pompidou alebo newyorskej MoMA. Práve o Mančuškovom živote a diele je dokumentárny film Chýbanie, ktorý po svetovej premiére na MFDF Ji.hlava 2023, príde 11. apríla do slovenských kín.

Mančuška bol konceptuálnym vizuálnym umelcom, „jeho práca vychádza z pozorovania najintímnejších stránok okolia a z jemnej sociálnej analýzy. Materiály, ktoré používa, nájdeme v každej kúpeľňovej skrínke, v šuflíku v kuchyni alebo v papierníctve za rohom. Jeho tvorbe dodávajú intimitu a blízkosť, ktorá je v umení vzácna. Zároveň sú však použité exkluzívnym spôsobom, ktorý netkvie v luxurnosti tovaru, ale skôr v tom, že je určený (alebo lepšie povedané: dostane sa k) iba úzkemu okruhu konzumentov,“ napísala o jeho diele historička umení a kurátorka Pavlína Morganová pre Artlist – databázu súčasného českého výtvarného umenia v roku 2005. O šesť rokov neskôr, vo veku 39 rokov, Mančuška zomrel po dlhom boji s diagnózou hemolytickej anémie.

„Pre Jána Mančušku som niekoľko rokov pracoval ako asistent. Bol veľmi náročný – ako na seba, tak na ostatných. Pre mnohých bol príliš drsný, iní ho mali za kariéristu. Ja som vídal človeka, ktorý je hnaný až sebazničujúcou silou. Na to, že neustále umieral, to bol dosť veselý človek. Niekedy sa smial tak, že sa lámal v kolenách a padal na zem. Vždy ma zarážala súvislosť medzi týmto živočíšnym zlomyseľníkom a dokonalou myšlienkovou a formálnou precíznosťou jeho umenia. Zostáva pre mňa stále rozporuplným tajomstvom, s ktorým sa potrebujem hlbšie vysporiadať. Zdá mi, že chýba aj v celospoločenskom kontexte. Pri najlepšej vôli nenachádzam nikoho, kto by vystupoval s takto dobre podloženou, verejne prejavovanou radikaliťou. Zároveň je Mančuškovo dielo aj výrazným počínom na poli rozkrývania nevedomých mytológií – neustáleho boja s mentálnou lenivosťou, ktorá sa prejavuje najmä v ochote prijímať veci ako dané,“ hovorí v autorskej explikácii režisér Štěpán Pech.

Film vznikol v česko-slovenskej koprodukcii, českým producentom je Marek Dusil (Mannschaft) a slovenskou producentkou Anna Mach Rumanová (filmsomnia).

Koproducentmi sú aj Česká televízia a RTVS. „Zaujala ma miera režisérovoho ponoru do Mančuškovo diela a života a zámer vytvoriť formálne netradičný portrét. Motiváciou pre mňa, samozrejme, bolo aj podieľať sa na filme o umelcovi, ktorého dielo mi imponuje. Zároveň som tento projekt pokladala za výzvu, pretože najmä na Slovensku je Mančuška napriek svojim celosvetovým úspechom takmer neznámym pojmom,“ hovorí Rumanová pre Film.sk „Biografický film, tradične rozprávaný od detstva po smrť, je tu prevrátený a odvíja sa v opačnom smere. Tento genealogický ponor je inšpirovaný Mančuškovou divadelnou prácou Reverse play. Verím, že týmto spôsobom, keď sme najskôr konfrontovaní s následkom rozhodnutia a až neskôr s rozhodovaním, sa zdôrazní dôležitý motív Mančuškovo života – vzťah medzi osudom a slobodnou voľbou. Stretávame sa tu so zásadnou, všeobecnou otázkou vo veľmi obnaženej podobe: Nakoľko sme pánni vlastných životov a nakoľko o nich rozhodujú vplyvy, ktoré sú úplne mimo našej kontroly? Oproti tradičnému chronologickému usporiadaniu sa v tomto poňatí dostáva viac do popredia participácia diváka. Kladieme naň väčšie nároky, ale zároveň mu dáva viac slobody. Vyznenie postavy Jána Mančušku vystane až ex-post, v obraze založenom na divákovej mentálnej práci,“ vysvetľuje svoju koncepciu v explikácii režisér Pech. „Myslím, že Štěpánovi sa do veľkej miery podarilo predstaviť Jánov spôsob tvorenia, žitia a uvažovania, a zároveň tieto postupy dokázal využiť, resp. autorsky spracovať vo filmovom rozprávaní. Film má mnoho vrstiev, nie je to portrét v klasičkom zmysle slova. Otvára napríklad tému traumy, alebo otvorene a bez pátosu hovorí o tabuizovanej téme smrti,“ dopĺňa Rumanová. Hudbu k filmu skomponoval Jonatán Pastirčák a zvuk mal na starosti Michal Horváth. ◀

Chýbanie (Chybění, r. Štěpán Pech, Česko/Slovensko, 2023) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 138 000 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 19 125 eur, vklad RTVS 6000 eur + vecný vklad 288,72 eur) DISTRIBUČNÉ FORMÁTY DCP, mp4

Lesnému vrahovi do hlavy nevidno

Zvítazil v televíznej vedomostnej hre, za peniaze si kúpil zbraň. Jeho príbeh sa premler médiami a on sa zapísal do českých dejín ako jeden z najznámejších sériových vrahov. Český režisér Radim Špaček ho sleduje vo svojom novom filme Lesný vrah, ktorý si teraz môže pozrieť aj slovenské publikum.

„Ten prípad pred niekoľkými rokmi rozrušil širokú verejnosť. Po českých a moravských lesoch sa pohyboval muž, ktorý náhodne zabíjal. Na Morave zastrelil starší manželský pár, v Čechách osamoteného chodca. Prípad tzv. lesného vraha fascinoval a desil. Nikto nepoznal vrahov motív. A les, ktorý je cieľom mnohých českých výletníkov, sa stal nebezpečným miestom,“ opisuje v explikácii pre Audiovizuálny fond scenárista filmu Zdeněk Holý. Filmový príbeh Viktora Kalivodu, ktorý si vyslúžil prezývku lesný vrah, sa začína niekedy rok pred jeho zatknutím. V súlade s tým, že Kalivoda odmietal vypovedať o motivácii svojich činov, pojali autori projekt ako minimalistický film. „Tento vysoký umelecký a tak aj oceňovaný žáner sa spravidla sústreďuje na jednu až dve postavy, ktoré sleduje s až fyzickou blízkosťou, pritom však nikdy neukáže ich motiváciu. Filmy rozprávané týmto spôsobom vyvolávajú atmosféru napätia sprevádzanú pocitmi ohrozenia a úzkosti. Diváci sú neustále s postavou, o ktorej toho však veľa netušia, a vytvárajú si hypotézy nestále ako preludy. Nechceme konanie lesného vraha ozrejmiť, chceme sa k nemu len priblížiť, postaviť ho pred divákov ako znepokojujúcu otázku, ktorá by sa im ešte dlho pripomínala,“ hovorí Holý.

„Lesný vrah nás zaujal svojím presahom do žánru true crime. Režisér Radim Špaček má na konte niekoľko úspešných filmov a seriálov ako Putá alebo Tíene v hmle, čo nás presvedčilo o tom, že dodá Lesnému vrahovi práve to, čo žáner potrebuje,“ hovorí pre Film.sk slovenský koproducent Peter Badač z BFILM. Režisér Špaček priznáva, že pre neho bolo dôležité sústreďiť sa v prvom rade na herecké výkony, vizuálnu zložku a výber prostredí. „Do hlav-

nej postavy som vybral celkom neznámeho herca Michala Balcara, ktorý síce nie je skutočnému vrahovi Kalivodovi nijak podobný, ale na prvý pohľad ma zaujal svojimi očami. Ich pohľad je zvláštnym spôsobom nepreniknuteľný a znepokojujúci. Ako je známe, Kalivoda sa nikomu nezveril s motívom svojich činov, čo rešpektuje aj scenár, a postavu vraha tvaruje ako chladnú bytosť bez prejavov emócií. Nepreniknuteľnosť je to slovo, ktoré by mal mať divák pri sledovaní filmu na jazyku, a verím, že Balcarov angažmán je správna voľba. Pri kastingu som bol fascinovaný jeho suverénnym prejavom, ktorým i pri voľbe totálne minimalistických prostriedkov dokázal navodiť pocit, že má všetko pod kontrolou a všetkým, s ktorými komunikuje, dáva najavo akési ironické pohrdanie,“ píše vo svojej explikácii režisér.

Za kameru sa postavil Oleg Mutu. Tvorcovia ho oslovili aj preto, lebo sa film mal nakrúcať v dlhých záberoch, čo je prednosťou Mutuových filmov. Spolupracoval s Cristianom Mungiu na filme 4 mesiace, 3 týždne a 2 dni či s ďalšími známymi režisérmi ako Sergej Loznica a Tomasz Wasilewski. Zo slovenských filmárov sa na Lesnom vrahovi podieľal architekt Martin Kotůček a kostýmová výtvarníčka Janka Kočišová. Časť nakrúcania prebiehala aj na Slovensku v Bratislave, Pezinku, Novej Lehote a v Telgárte pri Chmarošskom viadukte. ◀

Lesný vrah (Lesní vrah, r. Radim Špaček, Česko/Slovensko, 2023) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 904 500 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 97 875 eur) DISTRIBUČNÉ FORMÁTY DCP, mp4

Bez stabilného a predvídateľného systému podpory by výroba filmov na Slovensku nebola možná

V decembri 2019 sa producentka Katarína Krnáčová stala členkou prezídia Slovenskej filmovej a televíznej akadémie (SFTA) a o 4 roky neskôr, po rezignácii producentky a dovtedajšej prezidentky SFTA Wandy Adamík Hrycovej, sa v januári 2024 postavila na jej čelo. SFTA 26. apríla udelí národné filmové ceny Slnko v sieti pre filmy vyrobené v roku 2023. Priamy prenos z ich odovzdávania odvysielala zatiaľ ešte existujúca verejnoprávna RTVS.

V akej kondícii či skôr akcieschopnosti si začiatkom roka 2024 prevzala SFTA?

Na to, aké veľké zmeny v audiovizuálnom aj širšom kontexte predchádzali výmene na čele SFTA – jednak nastúpil nový riaditeľ Audiovizuálneho fondu (AVF), jednak sa menila slovenská vláda a, žiaľ, tieto veci dnes veľmi úzko súvisia – je SFTA v dobrej kondícii. To, že SFTA zmenila vedenie, vnímam ako prirodzený, legitímny vývoj, Wanda Adamík Hrycová sa vzdala funkcie prezidentky podľa svojich slov preto, lebo začínala byť z tejto práce vyčerpaná a chcela sa viac venovať vlastným producentským aktivitám. Prezídium SFTA fungovalo niekoľko mesiacov bez prezidenta, keďže chcelo počkať na valné zhromaždenie, kde by akademici na miesto uvoľnené po Wande zvolili chýbajúceho/u siedmeho/u člena/ku prezídia – a stal sa ním Ivan Ostrochovský. Na jednom z ďalších stretnutí ma potom prezídium jednomyselne zvolilo za prezidentku. Priznám sa, že som to nečakala, v SFTA som 6 rokov a v prezídiu som jednou z najmladších členiek, takže to považujem za významné gesto dôvery.

Wanda Adamík Hrycová ešte pred svojou rezignáciou plánovala omladiť a zaktivizovať členskú základňu. Podarilo sa to?

Omladzovanie, resp. aktivizácia SFTA aj prostredníctvom prijímania nových členov bola a stále je aj mojím cieľom. Už počas môjho pôsobenia na pozícii viceprezidentky sme prijali mnohých nových členov a členiek. Mierne nás pri tom limitovali stanovy SFTA, podľa ktorých sa noví členovia ešte donedávna schvalovali výraznou väčšinou hlasov prezídia. Na valnom zhromaždení vlni v decembri sme preto stanovy otvorili a jednou z prijatých zmien bola aj zmena schvaľovania nových členov už nie štvorpäťtinovou väčšinou hlasov, ale len dvojtretinovou. Odvtedy na takmer každom stretnutí prezídia – a stretávame sa pravidelne aspoň raz mesačne – schvaľujeme nové žiadosti o členstvo. Nie každý návrh je úspešný, no väčšina prejde. Treba však povedať, že to nie je len

o mladých ľuďoch. Myslím si, že do SFTA by mali vstupovať primárne ľudia, ktorí v nej chcú byť aktívni. Nie je to vec veku, mnoho mladých členov je, žiaľ, veľmi pasívnych, a mnohí starší sú, najmä v hlasovaní o filmoch, naopak veľmi aktívni.

Prioritou SFTA teda zostáva rozhodovanie o najlepších domácich audiovizuálnych dielach za prechádzajúci kalendárny rok?

Áno, hlavné piliere činnosti SFTA sú výber slovenskej nominácie na európsku filmovú cenu, výber slovenského zástupcu na Oscara a najmä hlasovanie o nomináciách a o víťazoch národných filmových cien Slnko v sieti. Toto hlasovanie je dvojkolové a tento rok prebieha vo všetkých 18 kategóriách, vrátane vizuálnych efektov a televíznej kategórie. Najskôr akademici vyberali zo všetkých prihlásených diel 3 nominácie, v druhom kole sa už rozhoduje o víťazovi.

Vysoká účasť hlasujúcich je tu veľmi dôležitá – iste, možnosť hlasovať je právo každého člena a členky SFTA, no myslím si, že je zároveň morálnou povinnosťou vyjadriť názor na vyprodukované diela. Nie každý musí hodnotiť všetko, no stále môže hlasovať v kategóriách a za profesie, ktoré sú mu bližšie. Verím, že časom dospejeme k tomu, že akademici budú hlasovanie vnímať ako uplatnenie svojho výnimočného práva. Bez ohľadu na to, aká je naša národná kinematografia veľká alebo malá, mali by sme ju oceňovať a do istej miery aj chváliť a motivovať tak k ďalším a lepším výkonom. Slovenská kinematografia už dlho nebola taká zdravá a v takej dobrej kondícii, ako je dnes, čo sa týka diverzity, variability, žánrov aj počtu vyrobených diel. Tento rok sa do Slnka v sieti prihlásilo rekordných 34 audiovizuálnych diel – minulý rok to bolo o päť menej a predtým ešte menej. Na prvý pohľad sa môže zdať situácia v audiovizuálnom prostredí roztrieštená, ale merateľné ukazovatele sú dnes veľmi pozitívne a za žiadnych okolností nemôžeme dopustiť, aby sa vývoj zastavil alebo stagnoval.

Zrejme narážaš na aktuálne kroky vlády a najmä Ministerstva kultúry Slovenskej republiky (MK SR) smerom k viacerým inštitúciám. Akú pozíciu voči týmto krokom zastáva SFTA? Nedávno vznikla aj platforma Otvorená Kultúra!, ku ktorej sa pridalo množstvo filmárov, aj združenia profesionálov pôsobiach v audiovizíi.

— Signatármi memoranda platformy Otvorená Kultúra! sú nielen mnohí jednotliví členovia a členky SFTA. Už keď sa táto iniciatíva formovala, pridala sa k nej aj SFTA ako inštitúcia. Aj to je dôvod, prečo sa prezídium tento rok stretáva v pravidelných mesačných intervaloch, čo predtým nebolo pravidlom. Tvorí ho 7 ľudí, z ktorých každý prináša vlastné návrhy a názory, no rozhodnutia sa vždy rodia zo spoločnej diskusie a sú prijímané hlasovaním. Ako jedno z ďalších dôležitých poslaní SFTA totiž vnímam aj potrebu zjednocovať slovenské audiovizuálne prostredie a komunikovať naprieč jeho jednotlivými zložkami. Už v septembri 2023 sme v súvislosti s vtedajším dňom v AVF iniciovali spoločnú diskusiu medzi združeniami profesionálov v audiovizíi a dočasne povereným riaditeľom AVF, predsedom rady AVF Vincentom Štofánikom a členkou dozornej komisie Paulínou Szentesi. Na základe pozitívnej spätnej väzby zo strany viacerých profesijných združení, a tiež z celkového upokojenia situácie sme vtedy usúdili, že SFTA dokáže byť dobrou platformou na konštruktívnu diskusiu. Dnes spolu s niektorými združeniami opäť zvažujeme, že zorganizujeme ďalšiu diskusiu o aktuálnej situácii v audiovizíi. Momentálne sme však nútení rýchlo a efektívne spoločnými silami reagovať na aktuálne dianie a pripravované legislatívne zmeny.

Poslanecký návrh na zmenu zákona o AVF sa zatiaľ dotýka výhradne zmeny počtu, menovania a odvolávania členov dozornej komisie. Zásadnú zmenu však v marci priniesol návrh MK SR na premenu verejnoprávnej RTVS na Slovenskú televíziu a rozhlas, ktorou by zanikol post generálneho riaditeľa RTVS a kde by malo členov rady a členov programovej rady menovať MK SR a/alebo poslanci národnej rady. Čo z tvojho pohľadu tieto návrhy premeny verejnoprávnej televízie na vládnú znamenajú pre audiovizuálne prostredie?

— Audiovizuálnemu prostrediu veľmi škodí tá neistota, ktorej dnes čelia verejné inštitúcie podporujúce audiovizuálnu tvorbu. Za to, že dnes máme zdravú kinematografiu, že sa národné ceny Slnko v sieti už desať rokov odovzdávajú každoročne, a nielen raz za dva roky, ako to bolo v nedávnej minulosti, že si môžeme vyberať zo širokého množstva rôznych druhov, žánrov a typov filmov, od komédií, cez drámy až po trilery, horory a rozprávky, od hraných cez dokumentárne až po animované filmy, že vyrábame filmy pre celé spektrum diváckych kategórií, vďačíme najmä tomu, že tu máme systematickú podporu audiovizíe, ktorá je nezávislá a predovšetkým transparentná. Audiovizuálny fond je jedným z najtransparentnejšie fungujúcich fondov, aké v Európe máme, a to hovorím aj z hľadiska toho, že sama koprodukciami robím už dlhé roky a viem, ako majú pravidlá nastavené iné európske fondy. Navyše táto podpora AVF je systematická, to znamená, že jej štruktúra je každý rok podobná, takže producenti vedia, s čím môžu rátať, vedia, kedy približne a aké výzvy sa budú otvárať, a dokážu si tak prípravné a výrobné procesy vopred plánovať. Film sa nevyrobí za jeden ani za dva roky, väčšinou to trvá päť alebo šesť rokov a bez stabilného a predvídateľného systému podpory, ktorý sa za roky existencie fondu vylepšoval, až sa napokon stabilizoval, by to jednoducho nebolo možné.

— RTVS je hneď po AVF druhým najdôležitejším partnerom pri výrobe domácej slovenskej filmovej tvorby. Od roku 2015 RTVS koprodukovala vyše 170 dlhometrážnych slovenských filmov a tak významne prispieva k podpore slovenských filmov. Pri dlhodobej neistote alebo náhlych zmenách pravidiel fungovania sa táto kontinuita a plánovanie tvorby a výroby narušuje, čo veľmi negatívne ovplyvňuje celé audiovizuálne prostredie. Čo je však ešte dôležitejšie, táto podpora filmov rešpektuje slobodu tvorby. Tá je absolútne kľúčovým predpokladom na to, aby vzniklo kvalitné umelecké dielo, schopné osloviť publikum, ponúknuť mu emotívny zážitok a kultivovať ho. Akonáhle príde snaha umelcom diktovať alebo im schvaľovať či neschvaľovať témy, o ktorých majú nakrúcať, už nepôjde o umeleckú tvorbu, ale o propagandu politických ideí.

Pri AVF však nejde len o selektívnu podporu audiovizuálnej tvorby, ale aj o automatickú podporu audiovizuálneho priemyslu.

— Presne tak. Systém podpory audiovizuálneho priemyslu prostredníctvom tzv. vratiek, je veľmi dôležitý v celom ekosystéme audiovizíe, pretože priťahuje záujem nielen domácich produkčných spoločností, ale najmä zahraničných produkcií, ktoré na Slovensko prinášajú významné finančné prostriedky, vytvárajú pracovné príležitosti a nechávajú množstvo vlastných peňazí

„Slovenská kinematografia už dlho nebola taká zdravá a v takej dobrej kondícii, ako je dnes, čo sa týka diverzity, variability žánrov aj počtu vyrobených diel.“

v hoteloch, cateringoch, lokálnych produkciách, v prenáj-moch lokácií, v transporte atď. Rovnako dôležitá je aj selektívna podpora medzinárodných koprodukcí. V rámci nich slovenské produkčné spoločnosti dofinancujú koprodukčné filmy, často aj nižšími sumami, no značná časť prostriedkov získaných v zahraničí sa môže minúť práve na Slovensku, pretože tu je možné benefitovať aj zo spomínanej podpory audiovizuálneho priemyslu. Ďalším nástrojom v rámci systému je aj tzv. obchodné zhodnotenie podporených projektov, kde producent/ka pri komerčnom úspechu filmu navyše vracia časť poskytnutého grantu naspäť do AVF.

Práve vďaka symbióze rôznych zložiek v takto nastavenom viacdrojovom financovaní môže aj malá krajina s takým malým trhom, ako má Slovensko, mať zdravú a pestrú kinematografiu, ktorá ponúka množstvo žánrov aj tém a ktorá sa môže zameriavať tak na *niche* publikum, ako aj na širokú divácku verejnosť, pretože tu veľmi dobre koexistujú filmy vytvorené vďaka selektívnej podpore, a filmy, ktoré sa usilujú o komerčný zisk. Po 15 rokoch fungovania a cizelovania AVF sa slovenské audiovizuálne prostredie dostalo na takú úroveň, že dnes do-

„Ako jedno z ďalších dôležitých poslaní SFTA vnímam aj potrebu zjednocovať slovenské audiovizuálne prostredie a komunikovať naprieč jeho jednotlivými zložkami.“

kážeme byť absolútne relevantnými a vyrovnanými partnermi pre zahraničných filmových profesionálov. Ak by sa tento systém narušil, bol by to veľmi negatívny signál pre všetkých zahraničných partnerov. Zneistili by sa tým podmienky, na ktorých dnes stojí množstvo rozpracovaných koprodukčných projektov a zatvorili by sa tým dvere budúcim projektom, čo by spôsobilo deštrukciu mnohých pracovných pozícií v slovenskej kinematografii, ktoré sú nasmerované práve na zahraničné spolupráce.

Veľké krajiny ako Francúzsko, Nemecko či Poľsko si aj vzhľadom na veľkosť svojho trhu, množstvo partnerov, vysoké rozpočty fondov a televízií a rôzne schémy podpory, vrátane tých regionálnych, môžu dovoliť vyrábať filmy výlučne v domácej produkcii. S tým sa my ako malá krajina nemôžeme porovnávať – zahraničných producentov skrátka potrebujeme a neprilákame ich sem, ak tu pre projekty nebude domáca podpora.

Vráťme sa ešte k výročným cenám Slnko v sieti. Aj organizácia podujatia, na ktorom sa ceny odovzdávajú, stojí na viacdrojovom financovaní a tiež na partnerstve s verejnoprávnou RTVS. Čo pre teba dnes – ako producentku – znamená organizácia takéhoto podujatia?

V prvom rade je to podstatne iné ako produkcia filmu (smiech). Celé prezídium SFTA pracuje bez nároku na odmenu, platenú pozíciu má len tajomníčka a výkonná manažérka SFTA. Momentálne je Slnko v sieti najväčším projektom SFTA: Slávnostné odovzdávanie cien Slnko v sieti však podporil AVF, tento rok sa nám na organizáciu podujatia dokonca podarilo získať trojročný grant, za čo sme fondu veľmi vďační. Do istej miery zohľadnil aj infláciu a nárast cien, takže už teraz vieme, že máme dobrý základ aj na nasledujúce dva ročníky. S RTVS máme zmluvu o spolupráci na živom prenose zo Slovenského rozhlasu, ktorá je uzavretá na tento rok, výhľadovo však máme spoluprácu prisľúbenú aj na ďalšie dva ročníky, aby sme mohli udržať tak veľmi potrebnú kontinuitu podujatia.

Výzvou do budúcnosti bude získať partnera zo súkromného sektora, ktorý by mal blízky vzťah ku kultúre a chcel by podporiť práve slovenský film. Bez stabilnej podpory aj do ďalších rokov totiž môžeme pracovať len v úzkom kruhu a nikdy sa nám nepodarí posunúť aktivity aj kvalitu na vyššiu úroveň.

Udeľovanie filmových cien prirodzene priťahuje publikum, no v prípade slovenských filmov to stále nie je celkom samozrejmosť. Ako Slnko v sieti promujete?

Národné ceny Slnko v sieti promujeme v prvom rade cez samotné podujatie, ktoré vysielala RTVS naživo na Jednotke, čiastočne cez platformu Dafilms, ktorá je našim ďalším partnerom, a tiež cez hlasovanie o diváckej cene, kde každý zo Slovenska môže prispieť hlasom pre niektorý z prihlásených filmov, vrátane tých, čo nezískali nomináciu. Divácka cena je špecifikum Slnka v sieti, mnohé okolité krajiny ju nemajú, o to viac si túto cenu vážime, lebo dokáže vyjadriť práve názor širokej diváckej obce. Tento rok sa bude súboj o ceny zväzdať najmä medzi filmami *Invalid* a *Slúžka*, ktoré majú najviac nominácií, viaceri ich získali aj koprodukčný film *Úsvit*.

Čo filmové ocenenia znamenajú pre teba ako filmovú producentku? Posúvajú ťa? Majú vplyv na to, ako sa tvojim filmom ďalej darí?

Prvý film, ktorý som ako samostatná producentka uvádzala do sveta, bola *Piata loď* režisérky Ivety Grófovej – a hneď na svetovej premiére na festivale Berlinale získala cenu – Krištáľového medveďa za najlepší film

v sekcii Generation Kplus. Táto cena mala vplyv aj na podporu ďalších mojich projektov a pomohla mi tak rozbehnúť vlastnú spoločnosť. Podobný vplyv majú ceny aj na kariéru režisérov a iných kreatívnych tvorcov, vrátane aj menších cien, napríklad za réžiu debutu, za kameru a podobne. Získanie významnej festivalovej ceny vždy znamená istú vizibilitu, no nie každý festival má rovnakú silu, a to ani nehovorím o tzv. fake festivaloch, ale o skutočných podujatiach so skutočnými projekciami filmov a skutočnými divákmi a porotami. Taktiež nie každý festival má aj filmový trh, čo môže znamenať aj to, že i keď film má premiéru na väčšom festivale, ešte nemusí automaticky získať aj sales agenta, a už vôbec nemusí mať lepšiu návštevnosť doma. Je to vždy istá alchymia. Zakaždým mi je ľúto, keď vidím, že producent kvalitného filmu, ktorý dosiahne veľký úspech na nejakom festivale, no zároveň cieľi na veľmi úzku alebo veľmi špecifickú divácku skupinu, celkom rezignuje na domáce prostredie a distribúciu – aj preto, že Slovensko samo o sebe je veľmi malým trhom. Pritom to nie je vždy len o peniazoch, ale aj o schopnosti, citlivosti a o skúsenosti rozpoznáť cieľovú skupinu a potom zvoliť vhodné kanály, ako k nej film dopraviť. Má teda zmysel, ak na takýchto kampaniach spolupracujú aj sami producenti, i keď je to veľmi vyčerpávajúce a priznám sa, že niekedy aj frustrujúce. Distribútori totiž na šírení väčšiny slovenských filmov veľmi nezarobia, ak tieto nie sú orientované vyslovene komerčne, a špeciálne kampane sa distribútorom nezdať rentabilné. Ja ako producentka s filmom žijem päť alebo viac rokov, a tak sa snažím urobiť naozaj všetko preto, aby sa dostal k divákovi.

Viaceré filmy, ktoré si koprodukovala alebo produkovala, by sa dali najlepšie charakterizovať ako artový mainstream. Ako pre ne hľadáš partnerov či distribútorov?

Vždy to záleží od konkrétneho filmu; dobre to zafungovalo napríklad pri filme *Jej telo*. Mal premiéru na festivale v Talline, čo je významný a kvalitný festival najvyššej A kategórie, zároveň však dáva veľkorysý priestor filmom z nášho regiónu. Navyše tento film mal aj vzhľadom na svoju tému a príbeh veľmi zaujímavú divácku návštevnosť nielen v Česku, ale aj na Slovensku, kde dvojnásobne prekonal odhadované čísla. Ako minoritná koproducentka som si netradične zobrala na starosť zahraničný predaj a zahraničnú distribúciu filmu a nakoniec sa mi po ročnom úsilí podarilo získať preň aj londýnskeho sales agenta – tiež veľmi netradične až po svetovej premiére filmu. Ten sa predaju filmu chopil veľmi rýchlo a v rámci predajného modelu *business to business* pripravil pre film vlastný plagát aj vlastnú komunikáciu a začal ho ponúkať už na európskom filmovom trhu Berlinale. Predtým som bola v kontakte s iným sales agentom, ktorý sa zameriaval skôr na arthouse produkciu a hoci mal o *Jej telo* záujem, uvedomoval si, že by s ním nevedel pracovať tak dobre, ako by si film zaslúžil. *Jej telo* totiž potrebovalo distribútora, ktorý sa orientuje viac na žánrovejšie filmy, a po úspechu na Berlinale už môžem

povedať, že bolo moje rozhodnutie správne, máme už dohodnutý predaj do siedmich teritórií a ďalšie sú v jednaní. **V koprodukčnom portfóliu máš okrem komédie, artovej psychologickéj drámy a teraz už aj dokumentov či vyvíjaných minisérií aj tri koprodukčné detské filmy. To je celkom pestrá zmes, nie?**

Bolo by ideálne, keby sme ako producenti/ky vedeli prežiť s tým, že sa orientujeme len na špecifickú časť audiovizuálneho prostredia, lenže na malom trhu to nejde, a tak vždy pracujem na kombinácii rôznych projektov. Všetky sú mi však blízke, i keď možno každý z iného dôvodu. Pokiaľ ide o filmy pre detské alebo dospievajúce publikum, som skutočne presvedčená, že náš región takéto filmy potrebuje. Vyrástlo tu už niekoľko generácií detí a dospievajúcich, ktoré nepozerali európske filmy alebo seriály, lebo sa takmer nevyrábali. Je v poriadku, že sledujú zahraničné produkcie, no práve domácou tvorbou ich máme možnosť nasmerovať k témam, ktoré považujeme za potrebné a s ktorými sa aj ony vedia lepšie identifikovať. Okrem filmu *Letní rebeli*, kde sa hlavný hrdina vyrovnával aj so stratou rodiča, sme koprodukovali aj srbský film *Ako som sa naučila lietať*, ktorý na pozadí príbehu otvára tému balkánskej vojny. Myslím si, že európske filmy pre detské publikum možno nie sú také veselé a farebné ako tie americké, ale často si dovoľia byť odvážnejšie aj vďaka verejnému systému financovania, kde majú tvorcovia väčšiu slobodu, môžu rozprávať o ťažších témach, prípadne v nich ísť viac do hĺbky, a to aj za cenu toho, že film možno zasiahne menší počet divákov. Zároveň si ale myslím, že aj my sa máme čo učiť od amerických rodinných filmov, napríklad to, ako zaujímavou rozpovedať príbeh a ako tie ťažké témy podať publiku pútavo a hladko. ◀

Návod na použitie

V slovenskej audiovizii akosi nemáme šťastie na kvalitné filmy o drogovej závislosti. Hoci už celé desaťročia vieme, aké devastčné účinky majú rôzne psychotropné látky na jednotlivca i jeho okolie, naši tvorcovia nevedia a často ani nechcú vedieť, ako sa s týmto problémom vysporiadať. Tým menej, keď sa objavujú aj alternatívne hlasy o užitočnosti niektorých látok, ktoré zostávajú kriminalizované.

— V prvej a asi aj poslednej vlne záujmu o túto tému vzniklo niekoľko moralizujúcich televíznych diel, ktoré väčšinou len reprodukovali ambivalentný postoj neskorosocialistickej spoločnosti k mladým – latentný strach z nich, z toho, že namiesto budúcnosti ľudstva by sa mohli stať jej záhubou. Do kín sa z tejto vlny dostal len divácky hit Dušana Rapoša *Suzanne*, no vzbudil – podobne ako už *Fontána pre Zuzanu 2* – rozporuplné a skôr negatívne kritické ohlasy. Pritom šlo naddlho o jediný pokus využiť film na masovú osvetu v otázke drogovej závislosti bez odsúdenia jej užívateľov. Jeho heterogénny postmoderný diskurz a zjavne pozitívne estetizovanie drogových závislých však vyvolávajú rozpaky dodnes. Čo si v tomto kontexte myslieť o novinke na podobnom poli, pokuse o akčný triler *Fantasy*?

— *Suzanne* bola skôr melodramou s tragickým koncom a pokusom vykresliť rodinnú anamnézu hlavnej hrdinky. Mohli sme ju ľutovať, nechávať na jej krásnej tvári a tele oči, súcitiť s ňou. Hlavná postava a rozprávačka *Fantasy* ľútosť nevzbudzuje: cieľene, no bez akejkoľvek motivácie. Nevzbudzuje však ani odpor a odsúdenie. Je tiež, hoci celkom inak, krásna, no k prepojeniu so svetom drog ju nevedie syndróm opusteného šteniatka ani afinita k umeleckej tvorbe ako protagonistov Rapošovho filmu, ale obyčajná snaha zarobiť a „vypadnúť“. Odkiaľ a kam, to sa vlastne nedozvieme (neurčito sa spomína Rakúsko), posledný záber však sugeruje, že takto sa asi cítíme aj my všetci. Všetkým nám azda má ísť hlavne o peniaze a o to, vypadnúť odtiaľto.

— Keby takýto záver bol súčasťou narácie s tajomstvom, možno by sa dal akceptovať ako súčasť relativizácie morálnych noriem majoritnej spoločnosti. Napokon, takto sme schopní prijať aj protagonistu zatiaľ asi najlepšieho slovenského filmu k téme drog, ktorého autenticnosť pramenila aj zo živelnosti nakrúcania a autentickej skúsenosti hlavného predstaviteľa – *Punk je hneď!*

— Lenže *Fantasy* sa inšpiruje naratívne priehľadnejšími populárnymi žánrami policajného filmu a krimifilmu, mieri k širšiemu publiku a snaží sa mu prispôbiť s dnes až nevídanou dávkou explikačného polopatizmu. Hrdinkina situácia sa prezradí hneď v jednej z prvých replík: má dvadsaťpäť rokov a je pekná, avšak keď vyjde z basy, už nebude. Ako keby to divák nevidel a ako keby

to protagonistka sama nevedela; prebytkom papierových dialógov, ktoré často aj dvakrát zopakujú tie isté informácie, trpí celý film. O to viac, že príbeh sa dozvedáme hlavne z úst protagonistky, ktorá ho hovorí policajnému vyšetrovateľovi. Čo na tom, že nakoniec sa jej príbeh ukáže ako klamstvo: korekcia naratívu prebehne tesne pred koncom filmu a opäť dosť ilustratívne, na základe využitia prostého kontrastu protagonistkiných slov a reálnych situácií. Žiadne veľké prekvapenie sa nekoná.

— Hoci filmu nemožno uprieť snahu osloviť mladé publikum, motivácie, prečo práve touto témou, sú nejasné. Rovnako záverečné nasmerovanie na o.z. Odyseus ako na jedinú organizáciu, ktorá by mohla so závislosťou pomôcť. Odsúdeniu drog sa na základe samotného filmového naratívu priveľmi nedá veriť. Síce hneď v úvode zaznie, že fentanyl zabíja a spôsobuje masívny telesný rozklad, zaznie to však z úst nespoľahlivej rozprávačky, a film s informáciou ďalej vizuálne ani inak nepracuje. Fentanyl je ďalej reprezentovaný v rámci bežného naratívu filmov o drogách. Sem-tam simulácia drogového tripu, občas sa niekto predávkuje, ale až na najlepšíu kamarátku protagonistky všetci prežijú. Tak, ako sa nedá veriť slovám o nebezpečnosti reálne nebezpečnej, no aj na terapeutické účely používanej drogy, nedá sa veriť ani línii s ruskou mafiou. A nielen preto, lebo regionálni herci už pozabudli rusky: ide skôr o snahu navodiť stereotypný pocit ohrozenia protagonistin, hoci reálne vidíme, že mafiu tvoria priemerní kriminálni obkolesení zavalitými tetuškami a vedení postarším, krotko vyzeraujúcim pánom. Prečo sa táto nebezpečná mafia nevie dostať k receptu na fentanyl, a napriek tomu drží protagonistov v šachu, zostáva záhadou.

— I keď naratívne film pokrivkáva a vizuálne patrí skôr k lepšiemu televíznemu prímeru, divákov si isto nájde. Aký odkaz ohľadom nebezpečnosti drogového priemyslu, alebo nebudaj ich užívania, však bude mať, ostáva v nedohľadne. Skôr by sa dalo povedať, že tak ako sa nie príliš inteligentná mafia nevie dostať k návodu na výrobu drogy, tak na základe chýb protagonistov môže divák ľahko získať návod, ako byť v budúcnosti šikovnejší. Atraktívna žánrová matrica a sympatickí herci v hlavných úlohách opäť raz len zatriktívňujú prostredie drogových závislých bez jasného morálneho postoja či odkazu. ◀

Fantasy (Slovensko, 2024) RÉŽIA Anastasia Hoppanová, Samuel Vičan SCÉNÁR A. Hoppanová KAMERA Maroš Žilínčan STRIH Jakub Podmanický HUDBA Ondřej Brousek HRAJÚ Kristína Kanátová, David Švehlík, Noël Czuczor, Viktória Šuplatová, Tomáš Magát MINUTÁŽ 85 min. HODNOTENIE ● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 14. 3. 2024

— text: Daniel Kováčik / filmový a literárny publicista — foto: ASFK —

Poetika elipsy

Zóna záujmu je len štvrtý hraný film britského režiséra Jonathana Glazera. Opäť ide o adaptáciu, tentoraz rovnomenného románu Martina Amisa z roku 2014. Glazer však z Amisovej „love story v koncentračnom tábore“ čerpal len voľne, viac sa sústredil na skutočne žijúce osoby, ktoré boli predlohami pre jeho protagonistov – Rudolfa Hössa, veliteľa koncentračného i vyhladzovacieho tábora v Osvienčime, a jeho ženy Hedwig. Spolu s ich piatimi deťmi takmer 4 roky obývali luxusnú vilu hneď za jeho múrmi.

Snímka je formálne vystavaná na centrálnej figúre definujúcej celú jej poetiku: *elipse*. Štylistika ju definuje ako zámernú výpusťku, vynechanie podstatnej informácie z výpovede. Vo filme je tým podstatným „nezvestným“ holokaust a jeho absentujúca vizualizácia. Niekedy však práve neprítomnosť toho, čo chýba – a pritom sa neustále niečím pripomína – upozorňuje na trhlinu v zdanlivo hladkej tkanine reality.

Holokaust vo filme nie je vidieť, je len počuť. Divák je totiž zámerne inštalovaný v pozícii rodiny Hössovcov, chránenej pred pravdou vysokým múrom. Režisér dokonca zvukovú štruktúru snímky (Oscarom ocenený zvukový dizajnér Johnnie Burn) označil za „druhý film“, a dokonca práve „ten film“. „Sú tu v skutočnosti dva filmy,“ povedal v interview pre britský *The Guardian*. „Jeden vidíte a ten druhý počujete.“ Ustavičná ambientná kakofónia výkrikov, štekotu psov a esesáckych povelov, príležitostných výstrelcov, zvukov priemyselných strojov v pozadí..., preniká za múry s ostnatým drôtom len ako tlmená ozveňa. A do toho Hedwig pyšne ukazujúca matke utešené záhony: tu sú pelargónie, rozmarín, červená repa...

Dva svety stoja vedľa seba (ironická juxtapozícia), avšak práca elipsy sa prejavuje ich dôslednou separáciou. Koridory rodiny Hössovcov sú starostlivo oddelené, izolované od koridorov, ktorými sa pohybujú mátožné postavy pomyselných väzňov tábora. Tušíme však za tým nevyslovené násilie: otec rodiny večer zamyká všetky dvere na tri západy. Udržovať ilúziu oddelenia vyžaduje koncentrované úsilie: tento krásny malomeštiacky domov je nutné obohnať ostnatým drôtom.

Princíp elipsy ilustruje už plagát k filmu: nad zabávajúcou sa spoločnosťou v záhrade s úhľadným trávnikom a bazénom (emblémy buržoázie) sa za jasného dňa vznáša tma. Nie je to však noc, ale vymazanie, zatemnenie toho, čo predstavuje zjavnú pointu celého obrazu: múrov koncentračného tábora. Pretože sa týčia doslova v intímnej blízkosti meštiackeho rodinného šťastia symbolizovaného ironickou „rajskou záhradou“, bolo potrebné ich vymazať, vytesniť.

Cez figúru elipsy v mnohých podobách – napríklad *eufemizáciu*, maskovanie, zamlčanie podstaty veci zjemňujúcim slovníkom (viď názov filmu), či obmedze-

nie genocídy na morálne indiferentný, čisto *technický problém* výlučným sústredením sa na jej praktickú stránku (iba časť, jeden aspekt: metonymická vynechávka) – film reprezentuje vzťah k primárnemu obrannému mechanizmu: vytesneniu. Tú otázku si okamžite po odhalení hrôz lágrov položili hádam všetci: *Naozaj nevedeli?* Napríklad manželky vedúcich vyhladzovacích táborov: skutočne netušili, čo sa deje hneď za múrmi ich domácich kráľovstiev? Alebo len – nechceli vedieť? Je to naliehavá otázka. Zaiste museli vidieť a nepochybne aj cítili onen čierny dym, ale... – čo je to vlastne dym?

Freudovský pojem vytesnenie zahŕňa mechanizmy potlačenia, popierania, zabudnutia. Glazerov film je majstrovskou „štúdiou extrémnej kognitívnej disonancie“ zachytávajúcou, ako to výstižne vyjadril nemecký kritik Hanns-Georg Rodek, v jedinej záhrade vnútorný konformizmus „národa, ktorý túžil nevedieť nič“. Vytesnenie reality genocídy umožňuje žiť si svoj život a eventuálne prosperovať. Sladká ignorancia. Zarážajúca a pritom dokonale spontánna neprítomnosť akéhokoľvek súcitu, empatie i svedomia je skutočným označovaným, ku ktorému ukazuje filmový znak absencie, chýbajúca vizualizácia tábora.

Podobne ako elipsa, ktorá zanecháva zreteľnú ruptúru v zobrazení sveta, aj rôzne scudzujúce prvky filmovej komunikácie akoby smerovanej priamo na diváka, ako napríklad náhly prechod obrazu do červeného tónu, vkladanie sekvencií zo súčasnosti či použitie termovízie, odkazujú na godardovskú intelektuálnu líniu kinematografie ako nástroja na myslenie (ktorá zasa odkazovala na Brechtovo epické divadlo a princíp odcudzenia). Tieto efekty nútia diváka klásť filmu otázky. Nevnímať ho pasívne ako autoritu, ktorej „totálny“ režim plne ovláda naše imerzívne ponorenie do prezentovaného príbehu. Tak ako bol svet Hössovcov fikciou plnou ruptúr, trhlín, ktoré bolo nutné neustále zacelovať, aj fikcia o ňom je rovnako porózna a nerovná a môže byť jeho zrkadlom práve preto, že to nie je zrkadlo s hladkým a dokonale vylešteným povrchom. ◀

Zóna záujmu (The Zone of Interest, Spojené kráľovstvo/Poľsko/USA, 2023) SCENÁR A RÉŽIA Jonathan Glazer KAMERA Łukasz Żal

HUDBA Mica Levi STRIH Paul Watts HRAJÚ Christian Friedel, Sandra Hüller, Johann Karthaus, Luis Noah Witte, Nele Ahrensmeier, Lilli Falk, Anastazja Drobniaik, Cecylia Pełka, Kalman Wilson, Medusa Knopf

MINUTÁŽ 105 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 4. 4. 2024

— text: Jakub Lenčák / filmový publicista
— foto: ASFK —

K suchej, zúfalej skale

Narýchlo načrtnuté dni. Nahrubo zakreslené telá, trenie, pásy zeme. Tušenie „vyschnutého“ základu súčasných poriadkov. Iba tušenie, Sucho Bohdana Slámu je totiž filmom, kde sucho rezonuje ako zvláštny, temne kódovaný a neláhkovo čitateľný komplex. Ak by však sucho malo byť predsa kľúčom, tak najväčšmi k stavu istej ľudskej, znásobujúcej sa meravosti.

— Sucho – nedostatok vlhky, dažďa či okamžite prístupnej a krotkej vody; odklad či neschopnosť výmeny tekutín a feromónov – pôsobí v prazákľade obrazov ako vágne a iritujúce, skryté, no neodbytné zdanie, ako plazivý fatamorganický úkaz. Nie je to žiadne extrémne sucho, ale zdá sa, že na postavy od začiatku tlačí a je akýmsi subverzívnym opiátom (ako inak si v pozitívnom zmysle vysvetlí tú ich psychologickú neúživnosť až inertnosť, ak nie cez pohyby „bábok“ pod vplyvom „sucha-demiurga“?). Účinky takéhoto sucha sú badateľné o. i. najmä ako mentálne väzenie, neproduktívne vytrženie, strach, afekt alebo hystéria. Opakovane teda hľadajú únik a ten neprekvapivo vedie k vode, ktorá ale tiež: neprestáva opíjať.

— Voda nevyvažuje pomery, neposkytuje uspokojenie. Nehasí a nečistí. Nie je pendantom sucha, skôr sucho predlžuje a rozširuje. Akoby voda bola len jedným zo suchu vlastných, agonicko-nihilistických, od života sa odkláňajúcich stáhov. Vody pritom nie je málo – všetko nasvedčuje tomu, že stačí. Kuriózne, že film *Sucho* má trochu bližšie k vode než k jej absencii, ale áno, ukazuje sa, že v tomto „zohavenom“ svete vodnatého sucha a suchej vody ide takmer o jedno a to isté. Na ktoromsi konci dediny sa koná aj súťaž v rýchlosti roztáčania a zapájania hasičských hadíc. Ženám to ide lepšie a čerpadlá fungujú. „Sucho“ sa rinie, strieka. V studni je „sucho“ tiež. „Sucho“ vyžaduje námahu, treba ho nosiť vo vedrách, vylieváť ho zvieratám, zohrievať ho.

— Sú to iste znervozňujúce, priam chúlостivé, avšak premárnené ryhy a zväzky: film si nedokáže všimnúť toto „sucho“ ako špecifickú deformáciu, resp. ako nový, alternatívny a funkčný typ spoločensko-kriticky zameranej formácie. Na to mu chýba skutočný cit aj imaginácia. „Sucho-uzurpátor“ (nezámerne) presakuje a film nedrží

krok, nezmocňuje sa. Zostáva výsostne ambivalentný.

— Druhé, „suchu“ sa vzdalujúce univerzum, paralelný, ale dominantnejší film *Sucho*, do deja nezapája spleť svojsky opojených individualít, namiesto toho sú konvenčne zakríknuté a zmätené (tínedžeri), cynické a pragmatické (na agrofarme), zranené a chorľavé (na ekousadlosti).

— Osemnásťročný Míra žije cez školský rok v Prahe u matky, tam sa aj zúčastňuje protestov za klimatickú spravodlivosť. Cez letné prázdniny prichádza na dedinu k otcovi-poľnohospodárovi. Chod firmy zakúša Míra bezprostredne, mnohé sa mu nepozdáva, všetko pasívne sleduje, nanajvýš úsmevne komentuje. Znovu stretáva aj šestnásťročnú Žofku, pri doučovaní ju drží za koleno. Žofka je dcérou prísneho otca – vraj bol kedysi inžinierom, teraz všade chodí bosý, žiaľ, o jeho motiváciách a presvedčeniach sa nedá veľa dozvedieť – a utiahnutej matky, ktorá pracuje pri prasatách. Manžela záhadne zrkadlí. „Paralelné sucho“ najviac, zdá sa, zvyrazňuje primárnejší aspekt: nepružnosť či tvrdosť (alebo šed) ľudských a iných stykov a povrchov. Žofka vyrastá s dvomi mladšími súrodencami bez technológií aj bez elektriny. Leto je ťažké a prázdne, voľba padá na útek s Mírom. Ich útek ale nie je vzopretím sa a ani znovuožívaním.

— Film nerozväzuje zmluvu so suchom, hoci mu ani neumožňuje naplno sa uskutočniť. Rezignuje, nešťastne mäkne, trhá sa, očividne chce rozprávať skôr... o čom vlastne? O dospievaní či o spoločnosti? Nie. Klimatický aktivizmus usúvzťažňuje s mladíckym rozmarom a ťažkú chorobu si inde mylí práve s klimatickým aktivizmom. To sú trestuhodné(!) dotyky.

— (Paralelné) *Sucho* tak zostáva suchom resentimentu, suchom suicidálnym. Smutne (ne)rozviazaným. Neetickým, nikam nevedúcim, takmer vytrateným. ◀

Sucho (Česko/Nemecko/Slovensko, 2024) SCENÁR A RÉŽIA Bohdan Sláma KAMERA Diviš Marek STRIH Jan Daňhel HUDBA Jakub Kudláč HRAJÚ Martin Pechát, Magdaléna Borová, Marek Daniel, Judit Pecháček, Boleslav Polívka, Dorota Šlajerová, Tomas Sean Pšenička MINUTÁŽ 112 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 21. 3. 2024

— text: Ema Nemčovičová / absolventka
Ateliéru scenáristickej tvorby FTF VŠMU
— foto: ASFK —

Islandsko-slovenská Samota

Jakub Viktorín z nutprodukcie sa prvýkrát s tvorbou režisérky Niny Pálmadottir stretol na francúzskom festivale Les Arcs. Oslovili ho jej dva krátke úspešné filmy Paperboy (2019) a All Dogs Die (2020). Film Samota je tak prvou islandsko-slovenskou koprodukciou a premiéra celovečerného debutu Niny Pálmadottir na TIFF v Toronte naznačuje úspech snímky; festivalové ovácie však môžu zavádzať.

— Jednoduchá narácia filmu *Samota* sleduje starnúceho muža obklopeného pustou islandskou prírodou, kde mu jedinou spoločnosť robí stádo koní. Gunnar sa stará o rodinnú farmu, až kým nie je nútený svoj domov opustiť. Pozemok mu totiž vyvlastnil štát z dôvodu výstavby novej priehrady a jeho rodný dom bude čoskoro zaplavený. Za mierne premrštené odškodné sa osudovo presťahuje do mesta. Čo bude so zvyškom peňazí, ostáva tajomstvom, ktoré má publikum držať v napätí.

— Gunnar nie je stvorený na stiesnený život v meste a tvorcovia nám to počas filmu budú niekoľkokrát pripomínať tak zveličene, až môžeme mať pocit, akoby Gunnar prišiel z minulého storočia a nie z vidieka. Samotné situácie spoznávania nového prostredia však nenaznačujú, že by mala hlavná postava s hocičím problém. Napriek tomu hneď v prvý deň zázračne stretne malého chlapca Ariho, ktorý, ako vysvitne, je jeho susedom. Ariho nový obyvateľ štvrte uchváti. Nezištne Gunnarovi dáva do schránky noviny, hoci starý muž nezvyknutý na ľudský kontakt pokus o nadviazanie priateľstva opakovane odmieta. Ari sa nevzdáva. K vybudovaniu ich vzťahu prispievajú aj náhodné stretnutia, ktorých je príliš mnoho, aby pôsobili uveriteľne.

— Gunnar zo svojho bytu pozoruje neschopnosť Ariho rodičov dodržiavať pravidlá triedavej starostlivosti, čo ho obmäkčí natoľko, aby k sebe chlapca pustil. Naučí ho hrať šach, venuje mu čas a pozornosť. Stáva sa Ariho náhradným otcom. Chlapcova prítomnosť zase vypĺňa Gunnarove dni. Vzájomne si k sebe vybudujú náklonnosť a pomáhajú si vo svojej samote, ako naznačuje názov filmu.

— Vedľajšou linkou je kritika postoja islandských úradov voči utečeneckej kríze, ktorá sa na povrch derie

nasilu a ktorú film rieši zbytočne plocho a predvídateľne. V rádiu sa objavujú správy o zamietaní politických azylov pre ľudí z Afganistanu. Gunnar však pozoruje rôznorodosť ľudí v meste a sám spomína na obdobie, keď Island čelil ekonomickej kríze, pre ktorú sa časť jeho rodiny musela presťahovať do Kanady. Starnúci Gunnar vyberá z banky štátne odškodné za zaplavený dom a 50 miliónov v hotovosti venuje utečeneckému centru.

— Scenárista filmu Rúnar Rúnarsson tak hlavnej postave pripisuje ďalšie dobré vlastnosti, čo spôsobuje, že sa pozeráme na archetyp dobráča ubíjaného životom a očividnou úlohou obecnstva je pociťovať lútosť.

— Ariho rodičia aj naďalej zneužívajú Gunnarovu dobrosrdečnosť, až kým staršieho muža nezačnú upodozrievať z pedofílie, čo im nevyvráti ani samotný Ari. Vidí totiž, že sa vďaka tomu rodičia zblížili a on tak s nimi konečne môže tráviť plnohodnotne čas. Gunnar stráca úplne všetko. Rúnar Rúnarsson tak ku koncu ešte očividnejšie tlačí na city publika a vyvoláva dojem nespravodlivosti sveta. Gunnar je pritom zaujímavým charakterom a má potenciál, aby s ním publikum prežilo oveľa viac.

— Impulzívne navštevuje svoj zaplavený dom a najbližšiu bytosť – koňa Godiho, ktorý ho jediný nikdy nesklamal. Zatiaľ čo Gunnar uvažuje o samovražde, Ari hovorí rodičom pravdu. Môžeme mať dojem, akoby sa režisérka v tomto bode nevedela rozhodnúť ako a kde film ukončiť. Gunnar totiž polahky vyjde z topiaceho sa auta a vráti sa do mesta, aby si uvedomil, že aj v samote má dôvod žiť. Silné posolstvo, no situácie sledujúce tento myšlienkový proces sú oproti samotnému Gunnarovmu rozhodnutiu slabé, čo spôsobuje, že napriek vizuálnosti a subtilnosti na film pravdepodobne ľahko zabudneme. ◀

Samota (Eínvera, Island/Slovensko/Francúzsko, 2023) RÉŽIA Nína Pálmadóttir SCENÁR Rúnar Rúnarsson KAMERA Dušan Husár HUDBA Pétur Thór Benediktsson STRIH Ivor Šonje HRAJÚ Thröstur Leó Gunnarsson, Hermann Samúelsson, Anna Gunnadóttir, Guðmundsdóttir, Hjörtur Jóhann Jónsson, Jóni Sæmundsson MINUTÁŽ 75 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 21. 3. 2024

— text: Roberta Tóthová / filmová kritička
— foto: Continental film —

Duna sumarizuje, kam sme ako ľudstvo dospeli

Keď sa adaptácie prvých dvoch sci-fi románov knižnej série Duna amerického spisovateľa Franka Herberta ujal ako režisér a spoluscenárista ambiciózneho Kanadčan Denis Villeneuve, amygdala v nejednom mozgu začala produkovať očakávania. Režisér novátorských sci-fi Arrival a Blade Runner 2049 pristúpil k Dune s úprimnou vášňou a cítiť to v každom obraze.

Paul Atreides (Timothée Chalamet), hlavná postava prvých dvoch kníh zo 60. rokov, sa stal v prvom filme štvancom a ako mučeník nesúci proroctvo je tlačný do roly vykupiteľa. Herbert nachádzal inšpiráciu v rytierskych príbehoch, v postave Robina Hooda či v biblickom podobenstve o Mojžišovi, ale aj v islamskom náboženstve a v neposlednom rade v mágii prírody a drog, ktoré dovoľujú vidieť za okraj zahnutej reality.

Očakávania, že Villeneuve posunie východiská predlohy do vizionárskej alegórie na súčasné politické zápasenie o vzácne zdroje, padli za obeť iným prioritám, aj keď príbeh istým spôsobom reflektuje aj aktuálny stav sveta. Režisér však uprednostnil záľubu v gigantických kompozíciách, precíznu choreografiu dokonale vypočítaných bojových scén, avšak bez náznaku ideálov, za ktoré sa bojuje – hraničné situácie vyraňujú dych tak často, až radšej prestanete dýchať – a exploataciu krutosti pre estetiku krutosti..

Paul, očarený bojovými schopnosťami Fremenov a Fremeniiek, už v prvom momente vidí v ich ovládnutí naplnenie svojich zámerov. Apropriuje ich kultúru predstierajúc, že sa asimiloval, aby to napokon omámený korením dotiahol až na hráča medziplanetárnej politiky. Ako spasiteľ rozpúta svätú vojnu, ktorá je referenciou na moslimský džihád. Cieľom svätej vojny by malo byť víťazstvo nad zlom a ak sa dočkáme tretieho pokračovania, Villeneuve môže s rozporuplnou postavou Paula ešte prekvapiť.

Spektákel v pokračovaní Duny drží opraty príbehu tak pevne, že bráni akémukoľvek pokusu o imagináciu. Čo sa povie, to sa aj duplicitne ukáže. Rozprávková premisa je pritom zrozumiteľná a jednoduchá: vojna oligarchov na území „rozvojovej“ planéty, kde pre ich zámer ovládať svet najväčšmi trpia Fremeni ako pôvodné

obyvateľstvo, a alúzia na utláčané národy Blízkeho východu. Fremeni sú menejcenní voči dobyvateľom (kto vidí v tvári Vladimíra Harkonnena Putina?), aj voči svojmu novému vodcovi, do ktorého vkladajú nádej na vykúpenie.

Zatiaľ čo prvý diel bol vnímavý voči jemným nuansám a pôsobí ako enigmatický, tajuplný a sľubný, pokračovanie tieto prednosti zničilo zámerom uspokojiť naozaj všetkých. Otočilo sa tak chrptom diváctvu, ktoré chce viac ako len nepresvedčivo vypočítanú politickú telenovelu s nechcene trápny „tiktokerským“ humorom.

Popkultúra však má svoje priority a tie Duna: Časť druhá plní na výbornú – nemožno jej uprieť sexepíl ani štýl. Villeneuveovej až manieristickej mizanscéne kralujú krásne tváre Timothéeho Chalameta, Austina Butlera, Léy Seydoux, Zendaye aj Florence Pugh. To, ako hviezdne nosia kostýmy špičkovej kostýmovej dizajnerky Jacqueline West, je odzbrojujúce.

Držať krok s príbehom je však podobne vyčerávajúce ako osedať púštnemu červu. Postava Paula nemá charakterokresbu ani vnútorný konflikt, ktorý by mohol precítiť, a tak mu zostáva len utrápený pohľad a detinská náladovosť. Ak by sa mu vďaka scenáristom a manipulátívnym čarodejniciam toľko nesnívalo, mohla by jeho postava plasticky ožiť a celý príbeh, aj s jeho popovými trblietkami, autenticky uniešť.

Ale! Duna: Časť druhá aj kladie dôležité otázky. Nabáda premýšľať, s akým zámerom sme si odobrili vojny, uplatňujeme nadvládu, zaberáme územia a páchame genocídu. Zobrazením krutosti zdôrazňuje požiadavku nenásilia a zrušenia kultúry vojny, mylne chápanej ako jediný nástroj na dosiahnutie mieru. Duna je už retro, ale pre plánovanie novej budúcnosti môže byť poučením. ◀

Duna: Časť druhá (Dune: Part Two, USA/Kanada, 2024) RÉŽIA Denis Villeneuve SCENÁR D. Villeneuve, Jon Spaihts, Frank Herbert
KAMERA Greig Fraser STRIH Joe Walker HUDBA Hans Zimmer HRAJÚ Timothée Chalamet, Rebecca Ferguson, Zendaya, Florence Pugh, Austin Butler, Javier Bardem, Stellan Skarsgård MINUTÁŽ 166 min. HODNOTENIE ●●●½ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 29. 2. 2024

Zrážka civilizácií?

— text: Zuzana Mojžišová / spisovateľka
a filmová kritička —

Sú filmy, ktoré si obecenstvo získajú formálnym spracovaním, napätím, vizuálnymi efektami, hereckými výkonmi, umným rozvíjaním zápletky, humorom... a potom sú filmy, pri ktorých všetko prebije ústredná téma snímky. Už len ten fakt, že bola nastolená, že má šancu otvoriť spoločenskú debatu či vniesť, napríklad, odvahu do individuálnych ľudských rozhodnutí. Vyššie napísané sa do bodky týka česko-slovenskej snímky *Tancuj Matylde*.

Súdny exekútor Karel (Karel Roden), suchársky chlapík, milovník dodržiavania pravidiel, rozvedený, s priateľkou a maturujúcim synom stojí na jednej strane. Na druhej zas je jeho matka Matylde, stará žena, bývalá speváčka, už dlho vdova, energická, veselá, svojská. Žili si každý svoj život, v spoločnom priestore im minulosť nastražila nejednu vzťahovú minú, ale Karel, presne podľa svojho predsavzatia, lebo tak je to správne, matku pravidelne navštevuje, nie často, no predsa. A potom sa začnú odvíjať onakvejšie udalosti a spláchnu syna aj Matyldu pod jednu strechu. Čas nezastavíš, staroba vie byť sviňa, neurodegeneratívne cho-

roby podmienené veľkom už nečihajú za rohom, už sú tu. Scenáristi Nataša Slavíková a Peter Slavík – on aj v úlohe režiséra – stvorili svoj film so zjavnou hlbokou znalosťou problematiky, až sa zdá, že sú na jeho pozadí aj vlastné skúsenosti, je esteticky príťažlivý, dobre obsadený (najmä Regina Rázlová vyniká), vtipný, ale aj nekompromisný, nebojí sa veci povedať na plné ústa, obohatený o vedľajšie motívy (možno až nadmieru), trochu pridlhý (menej je často viac). Predovšetkým nám však kladie otázky o (dnes tak často zanedbávanej) osobnej zodpovednosti za blízkych, o tom, že aj veci, ktoré sa nám zdajú odpudzujúce, môžu byť bohaté na lásku a zároveň iniciačné. Obohacujúcejšie, než by povedal ktokoľvek, kto to nezažil. ◀

Tancuj Matylde (Česko/Slovensko, 2023) RÉŽIA Petr Slavík SCENÁR Nataša Slavíková, P. Slavík KAMERA Martin Štrba STRIH Vladimír Bezděk ZVUK Miroslav Hřebek HRAJÚ Karel Roden, Regina Rázlová, Antonio Šoposki, Zuzana Kanócz, Simona Postlerová MINUTÁŽ 113 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 22. 2. 2024

Tma na konci tunela

— text: Vanessa Suchá / poslucháčka Katedry filmových štúdií na FTF VŠMU —

Režisér Alexander Payne vyviazol zo slepej uličky, v ktorej posledné roky blúdil kvôli sci-fi filmu *Zmenšovanie* (2017). Divákov potešil návratom k svojim starým dobrým zvykom, t.j. k tvorbe komédií s obsahovo zaujímavými príbehmi.

Dej snímky *Zimné prázdniny* sa odohráva v období vojny vo Vietname, na ktorú film odkazuje prostredníctvom postavy zosnulého študenta. Payne sa k „sedemdesiatkam“ priznáva aj cez filmovú formu, využitím dobových postupov – najvýraznejší je formát a zrnitosť obrazu, ale napríklad aj strihovú prechody.

Sledujeme príbeh vytvorený s použitím známeho, priam až kliše scenáristického modulu – respektíve tomu všetko nasvedčuje. Traja ľudia, mladý rebel bez príčiny Angus, profesor s (nielen) zrakovým postihnutím Hunham a trúchliaca kuchárka Mary ostanú počas zimných prázdnin „uväznení“ v priestoroch chlapčenskej internátnej školy. Nič iné im ani neostáva, keďže nemajú rodiny, s ktorými by mohli vianočné sviatky osláviť.

Ako diváci oboznámení so svetom filmových kon-

vencií vieme jasne predpovedať vývoj naratívu. Nešlo by o prvý film, do ktorého sa priplietol vianočný zázrak a z nepriateľov sa náhle stali priatelia... Režisér však dokázal populárnu príbehovú kostru poohýbať do originalnejšej podoby a nedal sa zlákať prvoplánovými ideami. Okrem fungujúcej komediálnej roviny je vo filme silne zakorenený smútok, od začiatku indikujúci nulové šance na happy end v pravom zmysle slova.

Snímka exceluje najmä po hereckej stránke, najvýraznejší je Paul Giamatti v úlohe škúliaceho profesora antickej literatúry. *Zimné prázdniny* sa zaradili na zoznam tzv. feel-good movies. Som presvedčená, že po dlhej dobe vznikol film s potenciálom stať sa vianočnou klasikou, ku ktorej sa budeme vracat rok čo rok. ◀

Zimné prázdniny (The Holdovers, USA, 2023) RÉŽIA Alexander Payne SCENÁR David Hemingson KAMERA Eigil Bryld HUDBA Mark Orton HRAJÚ Paul Giamatti, Dominic Sessa, Da'Vine Joy Randolph a ďalší MINUTÁŽ 133 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 22. 2. 2024

— text: Eva Vženteková / filmová publicistka — foto: RTVS —

Čas nádejí – príbeh na pozadí dejinných kulís

Ak sa prvý historický seriál verejnoprávnej televízie stretol so značným diváckym ohlasom, svedčí to skôr o prebudenom záujme o nové seriálové kulisy než o hlbšom hlade po dejinných reflexiách či orientovaní sa v minulosti prostredníctvom veľkoprodukčného televízneho diela. Napriek istým kladom je akákoľvek spokojnosť v prípade seriálu Čas nádejí falošná.

— Ak novodobá seriálová tvorba svojim rozsahom a kinofilmovými postupmi dokázala vytvoriť príťažlivý žáner veľkorozmerných fresiek či epopejí, k určujúcim činiteľom ich kvality patrí situačná a evokačná hodnovernosť. Prvoplánovosť a popisnosť prostredia a postáv však Čas nádejí približuje viac k telenovele ako k modernému televízному seriálu. V rovnorodom slede emotívne vyhrocovaných scénok, inscenovaných so stredobodom zafixovaných charakterov a osvetľujúcich dialógov, ani dobré herecké výkony nevedia prekryť tézovité postavy, ktoré hovoria a konajú v jednote s tým, čo si myslia, nemajú žiadne tajomstvo, vnútorné napätie, pohnutými dejinami prechádzajú so skokovými motiváciami ako figúrky na šachovnici a nedokážu zahatať sklzavanie seriálu ku gýču, paušalizovaniu a fráзам či vynahradiť jeho málo syté prostredia a nevyživnú štylizáciu.

— Už v snímkach bývalého režimu *Sýkorka* alebo *Námestie svätej Alžbety* bol hodnotnejší sociálno-psychologický náhľad na židovsko-slovenské vzťahy. Ochotnícky predložený domáci odboj v Čase nádejí je len tieňom neo-noir štylizovaných konšpirácií a odboja v *Živote na úteku*. Oklieštených frontových záberov a povstaleckého ústupu sa mohol seriál radšej vzdať. Vzhľadom na produkčnú mizériu či absenciu režijnej vynaliezavosti pôsobia až trápne. Podstatne hodnovernejší obraz zberného tábora židovského obyvateľstva priniesol *Nedodrzaný sľub* než nepochopiteľný komfort lágrovej ošetrovne v Čase nádejí. Na rozdiel od plastického rozvratu, ktorý vo veľkomestskej domácnosti *Služky* spôsobil rozpad monarchie, v Čase nádejí je len málo indícií, prečo sa hlavný prešporský hrdina s polovicou nemeckej krvi v roku 1918 stal presvedčeným Čechoslovákom.

— Ak hmlovina, rozostrené náhľady či romantizujúce motívy mali výrazovo dopĺňať „staromódnosť“ zašlých čias, v seriáli pôsobili zastarano. Repliky v Čase nádejí sú neživotné. Tzv. sitcomový tlak na ich charakterotvorné, dejotvorné a dejinné „posolstvo“ dramatický žáner nevie niesť. Hraničný je aj tlak na divákovu ostražitosť, aby sa z lapidárnych dialógov historicky zorientoval. Seriálu bytostne chýba nielen akýkoľvek rozprávačský formát, ktorý by mohol tiež lepšie, osvetovejšie sprevádzať dejinným časom, ale aj širšia epicko-dialogická prístup-

nosť postáv a rovnocenná hra príznakových predmetov a prostredí. Čas nádejí rezignoval na vytvorenie moderného filmového seriálu s osvetľujúcou evokáciou historického času.

— Ak pôvodný historický film kedysi hľadal svojho hrdinu, drvivou väčšinou pochádzal z ekonomicky slabšej society vidieka alebo malomesta a v súlade so súdobou kultúrnou politikou mal ľavicový pohľad na svet a cit pre oslobodenie svojej triedy od chudoby a útlaku. Seriálu slúži ku cti, že do centra svojho príbehu postavil dobrou strednú vrstvu ako dôležitého činiteľa domácich dejín. Tú, ktorá v rámci svojej ekonomickej aktivity bola voči vládnucej moci servilná, nereptala voči arizácii, lebo z nej mohla profitovať, ale voči „marxistom“ sa vymedzila a ich praktiky (slovami hlavného hrdinu Gézu) nazvala krádežou. Scénka rozpačitého víťania červenoarmejcov naruša východný osloboditeľský naratív. Ku klasickému „očisťovaniu“ hybnej domácej identity od „hnedej“ náklonnosti tak seriál pridal aj očisťovanie od „červených“ sympatií. Aj keď ťažkopádne, Čas nádejí postupne nastavuje odisťené črty domácej mentality – impulzivnosť, hulvátsťvo, pomstychtivosť, antisemitizmus. Generačné zápasy vhodne kopírujú spoločenské zmeny a nastavenia, vrátane nečakanej aktualizácie epizódy, v ktorej radikalizujúci sa študenti práva slovné útočia na svojho českého profesora. Ekonomicky servilná, ale v osobnom živote razantná a cielavedomá, postava Gézu je devalvovaná gýčovým motívom ozajstnej lásky oddelenej od účelovo kladného vzťahu v manželstve. Idealizovaný obraz zakázanej lásky osudovo prechádza i na Gézovho syna. A tak aj psychologicky plytký citový život hrdinov spolu so sentimentalizmom a doslovnosťou seriálovú drámu preklápa do melodrámy.

— Ak záverečné titulky mien zúčastnených na tvorbe seriálu idú vyše minúty, jednak to v porovnaní s analogickými titulkami seriálov produkčne a rozsahom podstatne náročnejších trochu zaráža, a zároveň prekvapuje, že osemdielny, široko koncipovaný historický opus ležal na bedrách len jednej scenáristky a jedného režiséra, čo pri takomto type tvorby nie je bežné, rovnako ako absencia ústredného tvorca s kreatívnou a ideovou supervíziou. ◀

Čas nádejí (Slovensko, 2024) REŽIA Ján Sebechlebský SCENÁR Scarlett Čanakyová KAMERA Tomáš Stanek ZVUK Peter Mazáček, Marian Gregorovič HUDBA Vladimír Martinka STRIH Richard Chomo, Michal Kondrila, Zuzana Cséplő HRAJÚ Michal Ďuriš, Zuzana Mauréry, Daniel Žulčák, Matej Landl, Dana Košická, Dominika Morávková – Zeleníková, Vladislav Plevčík

MINUTÁŽ 8 častí à 54 – 60 min. HODNOTENIE ●●½ PREMIÉRA od 7. 1. 2024 RTVS

Objednávka, experiment, zábava

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Poľnohospodársky film *Miliardy kvapiek života*, ktorý v normalizačných časoch nakrútil Milan Černák, je formálnym vrcholom objednávkového „žánru“.

V prvej polovici 70. rokov minulého storočia vzniklo napriek normalizácii viacero pozoruhodných krátkych filmov. Sú medzi nimi aj širokohlé farebné snímky nakrútené na štátnu objednávku. Po viacerých „prešlapoch“ z konca 60. rokov – čím myslím až príliš slobodný prístup k spracovanej látke – mohol režisér Milan Černák, podobne ako viacerí iní tvorcovia, ktorých bolo treba „upratať“, nakrúcať len určitý typ filmov. Takto v roku 1974 vytvoril aj krátky film o zvyšovaní úrody prostredníctvom zavlažovania – *Miliardy kvapiek života*.

„Nikdy som nerobil poľnohospodárske filmy, ale prišlo obdobie, keď som „za odmenu“ dostával robiť filmy len o odpade, poľnohospodárstve a podobne (...) Takže som si povedal, že keď už mám robiť film o poľnohospodárstve, nech je taký, aký ešte nebol!“ povedal Milan Černák v rozhovore pre *Film.sk* v roku 2022. A skutočne, z vizuálneho hľadiska vytvoril v spolupráci s kameramanom Vladimírom Hollošom a s hlavným technologom kolibských filmových laboratórií Róbertom Hardonyim nevsedné dielko.

Filmový obraz sa v *Miliardách kvapiek života* podchvíľou rozdeľuje na dve, tri, ba až na deväť geometricky rovnakých častí, v ktorých sa zjavujú, ožívajú, chvejú sa či doslova tryskajú viaceré výrezy reality. Raz do širokohlého obrazu poľnohospodárskej krajiny dokonca vstúpia aj malé výseky z iných prostredí – napríklad záber hmýriacich sa ošippaných, ktorý naznačí súvislosť medzi zavlažovaním, poľnohospodárskou a živočíšnou výrobou, či záber technika obsluhujúceho zavlažovací systém.

Formálnu dômyselnosť obrazu, ktorý charakterizuje čisté, až modernistické videnie Milana Černáka a zmysel pre kompozíciu i akciu kameramana Vladimíra Holloša, ochotného postaviť sa pre efektný záber hoci aj pod lietadlo, z ktorého prší močovka, podporuje aj hudba Ladislava Gerhardta. Jeho skladba je rovnako dlhá ako sám film a významne určuje jeho vyznenie.

Úvodný, nežný a lúbezný hudobný motív s flautami a harfou sa v obraze najskôr spája s dielom prírody – s kvapkami dažďa, vodnými plochami a tokmi. Vzápätí

naberie na symfonickej sile, keď sa v obraze zjavia ľudské vodné diela a mohutné prúdy vody z priehrady.

V nasledujúcej „jarnej“ časti filmu, zachytávajúcej osievanie polí a kvitnutie ovocných sádov, sa hudba drží v pokojných, takmer clivých polohách. No len čo zaznie živý, džezovo spracovaný motív, objaví sa aj ústredná téma – čo téma, ústredný hrdina filmu: zavlažovanie! Za radostného zvuku trubky, energických bicích či gitár predvádzajú v obraze svoje umenie rôzne zavlažovacie prístroje: od jednoduchých postrekovačov, cez tie úderové, ktoré rytmicky trieštia vodný prúd a krúčia sa okolo vlastnej osi, až po fantastické stroje so štíhlou kovovou konštrukciou a čerpadlami, pripomínajúce vysoké, zretážené bicykle. V ukáznenej, ale i bláznivej choreografii vodotrysky a chrliče ukazujú, ako dokážu zavlažiť pasienky, zemiaky či vinič.

Potom džezový motív vystrieda iný, rozprávko-vejší: úderové postrekovače akoby zrazu poliam kývali, zdravili ich a, čuďuj sa, svete, zavlažené rastliny im spod oblúka dúhy mávajú späť. Špicatými listami kýva kukurica, aj jablone kývajú konármi. A lánny zrelého obilia čakajú na kombajn, a repa čaká, kým ju vytiahnu zo zeme, broskyne a strapce hrozna zase, kým padnú do ženských rúk. Novodobé poľnohospodárske draky chrlia do vlečiek traktorov zrno, debničky sú plné jabĺk a titulok oznamuje, o koľko percent sa vďaka závlahe zvýši úroda. Je v tom humor, aj radosť z tvorby. Je v tom irónia?

Apoteózu zavlažovania totiž v závere filmu zvlášťne stlmí návrat pokojného, clivého hudobného motívu spolu so záberom na umelú vodnú nádrž a napokon dlhá jazda kanálom s vybetónovaným korytom, odkiaľ síce kamera vidí pšeničné pole, no aj pár chatrných stromkov, a hlavne krajinu, ktorá pod zásahmi človeka nepripomína divočinu, ale skôr pustatinu. ◀

— text: Mária Ferenčuhová —
— foto: archív SFÚ —

moje obľúbené slovenské filmy

Slavo Sochor

[vydavateľ a scenárista]

Len málo filmov pozerám opakovane, a už vôbec nie doma. Snažil som sa preto rozpomenúť na tie, ktoré som videl viackrát, bavili ma a zároveň vo mne dokázali povzbudiť tvorivé tendencie či dramaturgické myslenie.

V tejto ankete sa často opakuje *Záhrada*, ale pre mňa je oveľa dôležitejší predchádzajúci film Martina Šulíka, *Všetko čo mám rád*. Toto hravé rozprávanie o mužovi uprostred krízy stredného veku je pre mňa spolu s bizarným televíznym filmom *Baščovanský a zať* Tomáša Krnáča kľúčovým svedectvom o kráse & krutosti 90. rokov, ktoré som prežil prevažne v bezpečí detskej izby.

Výber mojich doku-favoritov a favoritiek by bol iste dlhší, ale dnes si za všetkých dovoľm spomenúť režiséra Patrika Lančariča a jeho celovečerné snímky o Brezovskom, Váľkovi a Hoffmannovi. Na prvý pohľad sú to filmy poskladané z archívov a hovoriacich hláv, ale ich precízna dramaturgická výstavba vzrušujúcim spôsobom nastavuje zrkadlo aj dnešnej spoločnosti. Veľmi rád sa k nim vraciam.

Ak by som bol nútený vybrať jediný film, o ktorom mám napísať, bola by to *Eva Nová* od Marka Škopa. (Ne)dokonalá titulná hrdinka má v stvárnení Emílie Vášáryovej priam popkultúrny presah. V tomto filme nevyčnieva žiadna scéna, dialógy majú svoje presné miesto a vklad všetkých tvorivých zložiek spoločne vytvára silný a zároveň civilný zážitok.

Nechtiac som si pri tomto osobnom výpočte zapísal aj zopár titulov od českých tvorcov. Z ostatnej dekády napríklad Olma Omerzu a jeho *Rodinný film*, ale aj veľmi čerstvé *Sucho* Bohdana Slámu. Koniec koncov, oba vznikli aj s prispáním slovenskej koprodukcii. ◀

zásadné filmy

Radka Machalová

[producentka]

Moja cesta k filmu viedla krížom z „baráku“ do malej temnej videopožičovne, s typickou vôňou vystavených prázdnych obalov od kaziet, predstavujúcich najrôznejšie príbehy sveta. Ako dieťa narodené už do samostatnej Slovenskej republiky som mala výber odjakživa široký.

Určite nie som jediná, komu doteraz pri vete „Magic box uvádí...“ naskakujú zimomriavky.

V prvých rokoch, keď sa u človeka už dá hovoriť o sledovaní nejakých filmov, ma najviac ovplyvnil *Nekonečný príbeh*, ktorý sme dokonca mali na vlastnej kazete doma! Miešal v sebe všetko, čo do dnešného dňa milujem – svet fantázie, dobrodružstvo, cestovanie, úžasných detských hrdinov a nadčasovú myšlienku. Ruku na srdce – kto neplakal, keď sa kôň Artax utopil v bažine smútku?

S Forrestom Gumpom som sa prvýkrát stretla v čase, keď som nemala šancu porozumieť ani polovici z toho, o čom skutočne je. Napriek tomu sa mi dostal do srdca tým, čo som v ňom už ako dieťa cítila – že sa oplatí nevzdávať sa, že sny sa plnia, že láska je ten najčistejší cit, že nádej nesmie umrieť a byť dobrým a slušným človekom je to najdôležitejšie na svete. Odvtedy som ho videla už mnohokrát, zakaždým prekvapená niečím novým, niečím, čo som predtým nevidela.

O mnoho skôr, ako by bolo možno vhodné, som sa vďaka prázdniám u babičky a jej filmovým večerom dostala aj k filmom, ktoré by mi doma určite neprešli: Scorseseho *Kasíno* alebo *Mafiáni*, Fincherov *Sedem* alebo Demmeho *Mlčanie jahniat*. A tak som zistila, že existujú aj iné žánre, že film môže byť aj drsný, krutý, drásavý a stále fantastický.

Moje filmové dospievanie sa začalo s filmom *Skrotená hora*. Ako 12-ročná som sa prvýkrát stretla s príbehom hlbokej lásky a pochopila som, že je jedno, medzi kým tá láska vznikne. Dnes sa pri spomienke, ako si ten film rovno po dopozeraní púšťam znovu (už na DVD), usmievam. Vtedy som ešte nemohla tušiť, že raz budem producentkou filmu s rovnako silnou témou.

Alebo *Erin Brokovich*, ktorá svoju ženskosť a materstvo, za ktoré sa jej v mužskom svete smiali a podceňovali ju, premenila na absolútne víťazstvo.

Myslím si, že nie je náhoda, že všetky spomenuté snímky sú z americkej produkcie. Mladého človeka na konci milénia slovenské či české filmy mohli zaujať len ťažko, pri takmer nekonečných možnostiach, ktoré už v tej dobe ponúkal Hollywood. Na trilógii *Pán prsteňov* som bola v kine a ten zážitok som dlho nevedela rozdávať.

Nechcem tým určite zatracovať našu produkciu – naopak. Keď som už v neskoršom a trochu uvedomelejšom veku objavila filmy ako *Krajinka*, *Južná pošta* alebo *Obecná škola*, pochopila som, že aj u nás vznikajú úžasné filmy a začala som snívať o tom, že sa do sveta filmu raz dostanem aj ja. ◀

— foto: archív Radky Machalovej —

— text: mak —
— foto: archív SFÚ —

ANTON PODSTRASKÝ

Podľa Aurela Hrabušického predstavujú jeho fotografie „reálny obraz reálneho socializmu“. Takmer 15 rokov dokumentoval nakrúcanie filmov na Kolibe, roky zaznamenával aj život ulice a ľudí na okraji spoločnosti. Anton Podstraský, ktorý ako fotograf spolupracoval s mnohými periodikami, by sa 1. apríla dožil 85 rokov.

„Profesia fotografa neprináša veľa úspechov v klasickom ponímaní slova. Možno síce stojí za zmienku, že aj keď sa zúčastňujem na súťažiach len sporadicky, vždy získam nejakú cenu. Za úspech však považujem čosi celkom iné. Napríklad pociť, že robím čosi nové a lepšie ako predtým,“ povedal Podstraský v roku 1980 pre *Smenu na nedeľu*, kde prezradil aj to, že medzi jeho obľúbených autorov patrili Beňo Krivošík, kameraman, ktorý ho usmerňoval v začiatkoch, a tiež Jozef Hubiňák, takisto spolupracovník z Koliby.

Rodák z obce Pružina v okrese Považská Bystrica študoval fotografiu na Strednej umeleckopriemyselnej škole v Bratislave, kde medzi jeho spolužiakov patrila napríklad aj Elo Havetta. Keď sa zamestnal na Kolibe, aj Havettove *Ľalie poľné* (1972) patrili k filmom, ktoré svojím objektívom dokumentoval. Podpis – foto: Anton Podstraský – môžeme dnes vidieť napríklad pri záberoch z filmov *Boxer a smrť* (r. Peter Solan, 1962), *Zvony pre bosých* (r. Stanislav Barabáš, 1965), *Panna zázračnica* (r. Štefan Uher, 1966), *Havrancia cesta* (r. Martin Hollý, 1962), *Drak sa vracia* (r. Eduard Grečner, 1967), *Keby som mal pušku* (r. Štefan Uher, 1971) či *Hriech Kataríny Padychovej* (r. Martin Hollý, 1973). Podstraský okrem toho pôsobil aj ako dokumentátor súdobého výtvarného diania, keď fotil rôzne vernisáže, či portrétny fotograf.

Okrem Koliby pracoval aj v Národnej galérii a roky pôsobil ako fotograf na voľnej nohe. Spolupracoval s viacerými slovenskými denníkmi aj časopismi, napríklad *Smena*, *Roháč*, *Nedeľná Pravda*, bratislavský *Večerník*, *Život*. Venoval sa hlavne sociálnej fotografii, jeho diela nezriedka využívali humor. Pohyboval sa však na okraji spoločnosti. „Tá najväčšia ľudská spodina, odpad, má niečo do seba. (...) V tom je to tiež fantastické, že v tej chudobe v tých podmienkach, v tom prostredí, tam je väčšia možnosť vzniku umenia,“ citoval Aurel Hrabušický Podstraského vyjadrenie z televízneho medailónu, ktorý o ňom vznikol v polovici 90. rokov.

„Podstraský predstavuje na Slovensku možno vôbec najbyťostnejšie (prežitý) koncept *street photography* (zavedený žáner silný zvlášť v americkej fotografii) s výsledkami, ktoré majú rozhodne nadregionálny význam. A je skoro zázrak, že sa

jeho archív (teda negatívy) vôbec zachovali,“ napísala v *Pravde* v recenzii na jeho monografiu Petra Hanáková. Ako uvádza, jeho objektami boli „Ženské sukne z podhladu a opilci v rôznom štádiu roz(po)loženia“. Často fotil trhovisko na Miletičovej ulici či štamgastov starých bratislavských krčiem. Pamätníci spomínajú, že neraz ho pri práci zbili, alebo mu ukradli jeho vybavenie. Ani on sa alkoholu nevyhýbal.

Krátko pred smrťou sa Podstraský stretol s fanúšikom svojej práce Miroslavom Miklasom, ktorý o ňom napísal bakalársku prácu a Podstraský mu odkázal svoj fotoarchív. Až potom vznikla Podstraského monografia, o ktorú sa postarali Aurel Hrabušický a Filip Vančo. „Bol veľmi dobrý pozorovateľ života, čo je veľmi dôležité pre výtvarníka alebo umelca akéhokoľvek média, že človek dokáže pozorovať a sledovať život a ľudí a najmä to dokáže nejakým spôsobom vyhodnocovať. Vo fotke je to o to náročnejšie, že to musíte vyhodnotiť takmer okamžite, to znamená, že takmer okamžite zaujať stanovisko k situácii, ktorá sa odohráva pred vami, a nejakým spôsobom ju uchopiť, zaznamenať tak, aby to, čo chcete, aby tam bolo povedané, tak tam aj skutočne bolo,“ povedal Filip Vančo pre YouTube kanál hentak bodka-sk pri príležitosti Podstraského výstavy v Stredoeurópskom dome fotografie. „Anton Podstraský bol podľa mňa jeden výnimočný fotograf, veľmi talentovaný, hlavne so zmyslom pre obrazovú metaforu, to, čo vlastne riešil celý život a čo je ešte na ňom zaujímavé, je to, že sa pohyboval skutočne na okraji spoločnosti, to mu bolo svojím spôsobom aj osudným,“ dodal Vančo.

Anton Podstraský zomrel 21. 8. 2007 vo veku 68 rokov. „Anton Podstraský bol možno najlepším slovenským fotografom ulice svojej generácie. Človek, ktorý žil okamihom. Zrastený s robotníckymi vrstvami vychutnával ľudského ducha. Zameriaval svoj objektív na tých obyčajných, ponížovaných a zanedbávaných. Jeho štúdiom boli ulice mesta, trh na Miletičovej a rôzne bratislavské krčmy. Jeho objektmi bola bohatá škála manuálnych robotníkov, alkoholikov a vydedencov, ktorých mu spoločnosť núkala. Jeho dokonale zachovaný fotografický archív zostáva darom i mementom,“ napísal v nekrológu v *Slove* britský fotograf Andrew Hillard. ◀

— text: Barbra Gvozdjaková / filmová publicistka
— foto: Peter Procházka —

VIDO HORŇÁK

Slovenský televízny režisér Vido (vlastným menom Miroslav) Horňák, by začiatkom apríla oslávil 90 rokov. Žiaľ, v roku 2018 na Štedrý deň nás ako 84-ročný opustil. Svoju odhodlanou a umelecky vysoko kvalitnou prácou zanechal vo filmovej a televíznej tvorbe výraznú stopu.

V roku 1954 začal študovať scenáristiku a dramaturgiu na pražskej FAMU. Na študentské časy spomínal veľmi rád. Na škole sa stretol s českým spisovateľom Milanom Kunderom, ktorý tam prednášal francúzsku literatúru. Spolužiakmi mu boli veľikáni českej novej vlny Miloš Forman a Ivan Passer. Priatelil sa s výraznými osobnosťami domácej hereckej scény, napríklad s Karolom Machatom, Ladislavom Chudíkom či Ctiborom Filčíkom, s ktorým si boli mimoriadne blízki.

Pre politické nezhody s pedagógmi z FAMU v roku 1957 odišiel. Nastúpil na povinnú dvojročnú vojenskú službu. Po jej skončení začal spolupracovať s Ivanom Passerom a stal sa aj asistentom réžie v Československej televízii v Bratislave. V roku 1961 postúpil na post režiséra do Hlavnej redakcie literárno-dramatického vysielania, kde sa venoval najmä dramtizácii literárnych predlôh. Televízia sa tak stala najdôležitejšou súčasťou jeho profesionálneho života.

Vido Horňák asistoval v roku 1960 pri réžii prvého slovenského televízneho filmu *Smrť sa volá Engelchen*. Príbeh z obdobia druhej svetovej vojny podľa literárnej predlohy od spisovateľa Ladislava Mňačka preniesol na filmové plátno režisér Ivan Balada. Online lexikón slovenských filmových tvorcov, vytvorený na pôde na bratislavskej FTF VŠMU, medzi najznámejšie Horňákovy televízne filmy zaradil snímky *V páse zlomená* (1966), *Román o base* (1968), *S Rozárkou* (1970) podľa rovnomennej prózy Vincenta Šikulu, *Zojka a Valéria* (1971), *Čierne ovce* (1973), *Pani Heléne* (1975) či trojdielne inscenácie *Buddenbrookovci* (1974) podľa románu Thomasa Manna a *Sesternica Beta* (1979). Režijne Horňák participoval hlavne na kultových „bratislavských pondelkoch“. Jeho posledným hraným filmom sa stala snímka *Európa, moja láska* (1992).

„Literárno-dramatická redakcia bola taká uzavretá

kasta. V televízii bolo dôležité spravodajstvo, kde boli tí najsilnejší a najtvrdší muži. Literárno-dramatická redakcia – to bol taký luxus televízie. Všetci čakali, že to bude len taká sran-dička, ale neskôr sa stávala stále dôležitejšou. Ľudia pondelky sledovali...“ spomínal si Horňák.

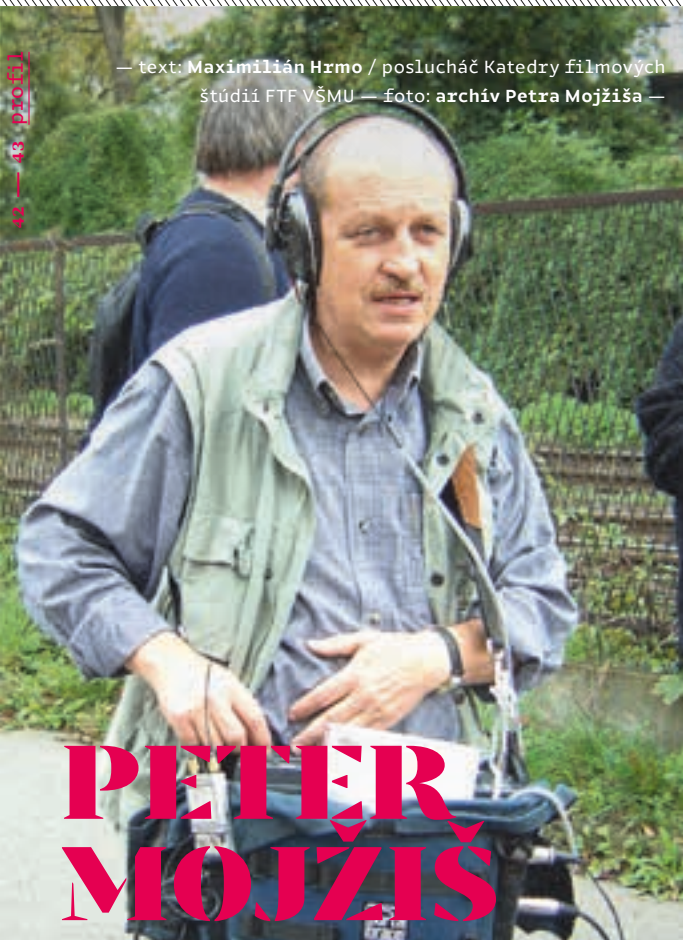
Každé z televíznych diel nieslo jeho osobnú výpoveď. Poetika Vída Horňáka sa zakladala na jasnej a pevnej ideovej podstate. Myšlienka diela bola pre neho nenahraditeľnou kostrou, okolo ktorej sa rozvíjali ďalšie rozmanité motivácie. Natočil tiež viaceré audiovizuálne eseje, ku ktorým patria *Quo Vadis 20. storočie* (1990), *Stálo za to obetovať človeka?* (1998) či *Dejiny bezcharakternosti* (2002).

Vido Horňák tvoril vo viacerých vrstvách a v každej z nich sa odrážal jeho talent. Snažil sa hľadať také témy, ktoré mu boli blízke a zároveň boli myšlienkovito obsažné. Rešpektoval špecifickosť televízneho scenára a búral hranice podobnosti s divadelným a filmovým umením. Veľký dôraz kládol aj na hercov, ktorí boli do jednotlivých rolí obsadzovaní.

Na spoluprácu s režisérom Horňákom si v jednom zo starších článkov v denníku *Pravda* zaspomínala aj slovenská herečka Emília Vášáryová: „V mojom živote znamenal veľmi veľa, v televízii mi dal neskutočné príležitosti... Chcel, aby som zakaždým skúsila niečo iné, aby som sa stále zlepšovala. V niektorých veciach bol nekompromisný, a to je veľmi cenné.“

V materiáloch, dostupných v režisérovej osobnej zložke v archíve Slovenského filmového ústavu, sa tí, ktorí Vída Horňáka osobne poznali, zhodujú, že to bol človek láskavý. ◀

— text: Maximilián Hrmo / poslucháč Katedry filmových štúdií FTF VŠMU — foto: archív Petra Mojžiša —

PETER MOJŽIŠ

„Snom pre mňa zostane film bez slov,“ hovorí zvukový majster Peter Mojžiš. V apríli oslavuje 75. narodeniny.

„Môj švagar je výtvarník a hovorí: ‚Každé plátno musí mať najtmavšie a najsvetlejšie miesto.‘ Vo zvuku musíte mať najhlasnejšie a najtichšie zvuky, aby ste sa v tej škále mohli pohybovať. Keď nedisponujete dynamickým rozsahom, zrazu ste limitovaný.“

Dvadsaťpäť rokov pracoval v Československej televízii, kde začínal pod vedením Radomíra Kirscha ako asistent zvuku. V 80. rokoch obdržal dekrét zvukového majstra, ktorý mu „otvoril“ cestu k práci na rôznorodnej dramatickej televíznej tvorbe (televízne inscenácie a televízne filmy). Spolupracoval s režisérmi ako Ivan Balada, Igor Ciel, Pavol Haspra, Stanislav Párnický, Karol Spišák, Martin Huba, Martin Kákoš, Juraj Nôta, Juraj Lihosit, Ľubomír Kocka, Ivan Petrovický, Ľubomír Pavlovič, Jaroslav Rihák a ďalší. Po odchode z Československej televízie pôsobil dlhé roky v súkromných televíziách – VTV, TA3 a v dabingovom štúdiu v Martine spolu s Ľubošom Midriakom a Petrom Kováčom. Istý čas spolupracoval i s Radošincami, s režisérom Jurajom Jakubiskom, Jurajom Nôtom a Ondrejom Spišákom, podieľal sa tiež na tvorbe zvuku pre animovaný film (Katarína Kerekesová, Ivan Šebestová a František Jurišič).

Ako pedagóg začínal externe na katedre réžie FTF VŠMU (1990 – 2000). V rokoch 2002 – 2010 pôsobil na Katedre Masmediálnej komunikácie UCM Trnava. Od roku 2005 učí v Ateliéri zvukovej skladby FTF VŠMU, ktorý v rokoch 2014 – 2021 viedol. Vydal tiež dve knihy: Priesto-

rový zvuk – realizácia zvukového environmentu a Strih zvuku – príprava zvukového materiálu na zvukovú mixáž, za ktorú získal profesúru. Počas pôsobenia na katedre réžie pomohol tvorivo vychovať mnohých filmárov a pomáhal im s absolventskými filmami. Podieľal sa napríklad na snímkach Hana a jej bratia (r. Vlado Adásek, 2001) či Modré z neba (r. Eva Borušovičová, 1997).

Na FTF VŠMU ho, podľa jeho slov, stiahol režisér Ľubo Kocka po tom, ako spolu vytvorili videofilm Most. Sám prácu zvukového majstra začínal bez titulu. „Keď som dostal dekrét zvukového majstra, musel som podpísať reverz, že si urobím vysokú školu,“ spomína si. Jeho absolventským filmom bola spolupráca s režisérkou Ľubou Vančíkovou na televíznom videofilme Marka Nalezenka podľa predlohy Vladimíra Mináča.

V televíznej tvorbe najčastejšie spolupracoval na televíznych inscenáciách a filmovej tvorbe s Karolom Spišákom (Najstarší škorec Svätopluk, seriál V službách zákona, Zlatá rybka – prvý oficiálny video-film), neskôr s Ivanom Baladom (Oči plné snehu a Biela voči oblohe), Vidom Horňákom (Staroružová dráma), Pavolom Hasprom (Muži s plnou mocou, Mastný hrniec), Štefanom Semjanom (Na krásnom modrom Dunaji) a mnohými ďalšími.

Na prelome režimov sa zoznámil s Martinom Šulíkom, s ktorým spolupracoval doposiaľ na celkom šiestich hraných a dvoch dokumentárnych filmoch. Zaujímavo sa rozpamätáva na realizáciu zvukovej zložky filmu Záhrada: „K Záhrade sme robili kompletne postsynchróny. Mali sme kameru Moviecam a ja som mal jedného mikrofónistu a magnetofón Nagra. Hoci som vedel, že zvuk budeme realizovať dodatočne, postsynchrónnym spôsobom, nevzdával som to a každý filmový záber som realizoval ako kontaktný zvuk. V podstate ma zaujímal obsah ruchovej zložky jednotlivých záberov, ktorú som v postprodukcii importoval do výsledného zvukového obrazu.“

Za film Záhrada (1995) bol nominovaný na Českého leva, Slnko v sieti získal za filmy Slnčný štát (2006) a Cigán (2012). Najviac si podľa vlastných slov váži Prémium Slovenského filmového zväzu, Únie slovenských televíznych tvorcov a Literárneho fondu za audiovizuálnu tvorbu roku 2000, udelenú počas festivalu Art Film Trenčianske Teplice 2001.

V Česku mal možnosť spolupracovať s režisérmi Vladimírom Morávkom (Hrubeš a Mareš jsou kamarádi do deště, 2005) Olgou Dabrowskou (Kuličky, 2008) a Janom Hřebejkom (Odpad, město, smrt, 2012).

Z množstva filmových zvukových stôp, na ktorých pracoval, si Peter Mojžiš osobne najviac cení prácu na Baladovej snímke Oči plné snehu a prácu na animovanej Ekomorfoze Františka Jurišiča.

„Keď sa zamyslíme nad tým, čo by nás, ktorí sa zúčastňujeme na tvorbe filmového diela, či sme už technickí či netechnickí, umeleckí či neumeleckí, malo viesť v uvažovaní o tvorbe, tak by som rád zacitoval dlhoročného kolegu z televízie Laca Bariaka, ktorý pri akejkoľvek výrobe rád hovoril: ‚Postavme si latku dostatočne vysoko, aby sme ju mohli dôstojne podliezť. A rád by som nadviazal svojim bonmotom, ktorým, myslím si, sa riadim: ‚Predsa som sa nenarodil na to, aby som bol druhý,‘“ uzatvára Peter Mojžiš. ◀

profil

— text: Jena Opoldusová —
— foto: Miro Nôta —

JURAJ LIHOSIT

„S najväčšou radosťou som nakrúcal film Ako sa Vinco zatal a najkomplikovanejšia bola práca na celovečernom dokumente Vycestovacia doložka pre Dubčeka,“ hovorí Juraj Lihosit. Telegraficky tak rekapituluje svoju kariéru od celovečerného debutu až po posledný film režisér, ktorý 25. apríla oslaví osemdesiatku.

Televízny film prinášajúci na svoju dobu atypický pohľad na Slovenské národné povstanie Ako sa Vinco zatal (1977) narazil hneď na začiatku. „Vrchnosť nechcela Ivana Romančička v hlavnej úlohe, lebo bol kontroverzný búrlivák. Ale trval som na ňom a nemýlil som sa.“ Vinco bol dedinský frajer a bitkár, ale nie komunista. A do povstania nešiel z presvedčenia, ale z trucu. Škandál bol na svete, vtedajšiemu šéfredaktorovi Hlavnej redakcie literárno-dramatického vysielania ČST Bratislava Ivanovi Králikovi sa však film páčil. Zaradil ho do vysielania nenápadne v čase, keď pre veľké mrazy a energetickú krízu v zime 1978 vysielal druhý televízny program len pár hodín denne bez anotácie v novinách. Keď sa však „Vinco“ dostal do celoštátneho vysielania o rok neskôr v slávnostný deň 9. mája, bolo zle a film skončil v trezore.

K filmu sa štrnásťročný tínedžer zo Žiliny dostal náhodou. Ambiciózná matka chcela, aby jej syn robil niečo s umením, a otec sa od kamaráta dozvedel, že v Čimeliciach existuje Stredná priemyselná filmová škola. Prijímacie skúšky urobil, no ani po maturite na film veľmi nemyslel. Chcel študovať dejiny výtvarného umenia, aj sa prihlásil do Prahy, ale na vysokú školu ho neprijali. Na umiestenku nastúpil do Československej televízie Bratislava ako produkčný. „Päť rokov som to robil, ale chcel som byť režisér. Už ako chlapec som o tom sníval, lebo jeho meno bolo na konci filmu uvádzané s najväčšími písmenami.“ Na Vysokej škole múzických umení začal študovať filmovú a televíznu dramaturgiu. „Na réžiu som si netrúfal, prijímačky boli väčšinou spojené s hereckými výkonmi a na to som sa necítil.“ Štúdium nedokončil, lebo po neslávnych ideologických previerkach začiatkom 70. rokov vyhodili zo školy ich pedagóga Petra Balghu a celý ročník rozpustili. „Okrem Dušana Mitanu a mňa, ostatní neskôr školu dokončili. Po roku 1989 som to oľutoval, lebo bez diplomu som nemohol ani učiť na VŠMU.“

Začiatkom 70. rokov začínal ako pomocný režisér. S Elom Havettom spolupracoval na tragikomédii Lalie polné (1972), s Ľudovítom Filanom na trojdielnej televíznej vojnovnej dráme Prípád Gabriela (1973), so Stanislavom Párnickým na seriáli Straty a nálezy (1974)... Keď robil po-

mocného režiséra na výpravnom seriáli Útek zo Zlatej krajiny (1977) na motívy románu Jacka Londona, režisérovi Franekovi Chmielovi praskol žalúdočný vred. „Práve sme chystali veľkolepé scény v Karlových Varoch, Prahe a Mariánskych Láznach s veľkým komparzom a starými autami, ktoré som pripravoval týždeň dopredu.“ Bolo treba pokračovať, oslovili viacerých režisérov, ale všetci odmietli. Nakoniec padlo rozhodnutie, aby v réžii pokračoval Lihosit, keďže robotu ovládal. „Postsynchróny už robil on, ale veľkú časť som nakrútil ja a vtedy som si získal v televízii dôveru.“

K najznámejším projektom jeho filmografie patrí 30-dielny seriál Bambul'kine dobrodružstvá (1982), na ktorom vyrástlo niekoľko generácií malých divákov. „Bola to príjemná robota, ale ťažká. Malá Monika Haasová bola veľmi talentovaná, ale bolo treba jej všetko predhrávať.“ Úspech seriálu zaregistrovalo vedenie Koliby, ktoré mu ponúklo réžiu rodného filmu o prvej láske a sklamaní Sojky v hlave (1983), neskôr romantickej drámy o neľahkých krokoch k dospelosti Vlakári (1988), scenáristom oboch bol Dušan Dušek. „Nájsť dobrých detských hercov je otázka citu, nedá sa to naučiť. A ja som mal na nich nos. Okrem Moniky Haasovej u mňa začínali Braňo Mišík, teraz slávny režisér, štrnásťročná Barbora Bobul'ová, dnes európska hviezda, aj päťročný Roman Ferienčík, ktorý je predovšetkým dabingový herec.“

Neživil ho len hraný film, popritom nakrúcal televízne magazíny, portréty umelcov i folklórne pásma (od mladosti bigbitáki!). Po „nežnej“ dal prednosť dokumentu. „Po rozpade Koliby sa hraných filmov nakrúcalo málo a po dokumentoch bola spoločenská požiadavka.“ A našiel si aj tému – Alexandra Dubčeka. Prvý bol polhodinový Blízky človek (1991), potom Dubček – internácia (1998) a na záver celovečerný dokument Vycestovacia doložka pre Dubčeka (2018). „Chcel som objektívny pohľad na muža, s ktorým boli spojené aj isté negatívne momenty. Nechcel som ho adorať, ale bohužiaľ to tak nevyznelo. Mal som z filmu, ktorý som sám ani nedokončil, napokon zlý pocit.“

„Život s filmom mi dal všetko, pre mňa je to neustála spomienka na to, čo som robil. A čo mi vzal? Nič, však som ani nič nechcel okrem toho byť režisérom,“ dodáva so smiechom Juraj Lihosit. ◀

Kino-Ikon 2/23

(ASFK a SFÚ, Bratislava 2024, 208 strán)

Najnovší *Kino-Ikon* otvára štúdia venovaná pojmu atmosféra. Ide o prvú kapitolu z pripravovanej knihy *Vlastimila Zusku Estetický prožitek. Vrstvy, úroveň a fáze estetické zkušnosti*. V rubrike Studium sa filmový historik Rudolf Schimera venuje japonskému filmu do roku 1923, keď zemetrasenie a požiare zničili mnohé z dovtedajšej japonskej kinematografie. Slavomíra Macáková sa v texte *Košický kinový kartel* zamerala na košické kiná v medzivojnovom období. Komplexným re-interpretáciám minulosti v slovenských strihových filmoch po roku 2000 sa venuje Martin Palúch. Tereza Hadravová pripravila do aktuálneho čísla rozhovor s jedným z najvýraznejších estetikov prelomu 20. a 21. storočia Paisleym Livingstonom, obsiahly rozhovor s dokumentaristkou Vierou Čákanyovou spravila Jana Dudková a Rastislav Steranka sa zhováral s filmovými historikmi Jonathanom Owenom a Danielom Birdom o *Obrazoch starého sveta*, ktoré vyjdú na blu-ray. Štefan Komorný sa v laudatii venuje dlhoročnému hlavnému inžinierovi filmových laboratórií na Kolibe Róbertovi Hardonyimu. Film, kino a Teherán sú leitmotívmi textu Martina Kaňucha *Horiace kiná*. Franz Milec sa venuje Brunovi Munarimu a Marcellovi Piccardovi. Číslo utvára rubrika reflexií.

Jerzy Skolimowski:
Walkover (Walkover)
Barrier (Bariera)
Dialogue 20 40 60 (Dialóg 20-40-60)
+ short films

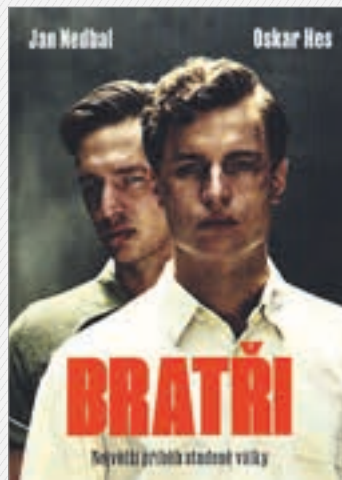

Jerzy Skolimowski: Walkover, Barrier, Dialogue 20 40 60 + short films

(Second Run)

Trojicu filmov poľského režiséra Jerzyho Skolimowského ponúka limitovaná edícia – trojdiskový set blu-ray z prestížneho britského vydavateľstva Second Run. Nájdete na ňom režisérov celovečerný debut *Walk-over* (1965), ktorý časopis *Cahiers du cinéma* označil za druhý najlepší film roku 1966, snímku *Bariéra* (1966), podľa *Time Outu* jednu zo Skolimowského najlepších – výnimočnú fúziu fantázie a dokumentu, a tiež slovenský poviedkový film *Dialóg 20 40 60*, v ktorom tri alternatívne poviedky s rovnakými dialógmi nakrútili Peter Solan, Zbyněk Brynych a Jerzy Skolimowski. Na disku vychádza v novej 2k verzii reštaurovanej Slovenským filmovým ústavom. Kolekciu s novým prekladom anglických titulov možno kúpiť na www.secondrundvd.com. Obsahuje aj 4 Skolimowského raritné krátke filmy *Oko vykolo* (1960), *Hamles* (1960), *Erotýk* (1961) a *Pieniądze albo życie* (1961). Súčasťou vydania sú aj novonakrútené úvody kritika a kurátora Michała Oleszczyka k filmom *Walk-over* a *Bariéra* a audiokomentáre k obom filmom od producenta a filmového historika Michaela Brookea. Nechýba obsiahly booklet od experta na poľský film Davida Thompsona.

— mak —

Bratia

(Fermata)

Česko-slovenská dobrodružná historická dráma *Bratia* (2023) je v poradí štvrtým dlhometrážnym filmom režiséra Tomáša Mašína. ČFTA ho prihlásila na Oscara v kategórii najlepší medzinárodný celovečerný film a *Bratia* získali Českého leva za najlepší celovečerný hraný film. Dráma o odbojovej skupine bratov Josefa a Ctirada Mašinovcov rozpráva jeden z najväčších príbehov studenej vojny, ktorý je i s odstupom desaťročí vnímaný kontroverzne. Dej filmu sa začína v roku 1942 popravou ich otca, predstavitela protinacistického odboja. Práve on odkázal svojej rodine, že je potrebné vzoprieť sa nespravodlivosti a útlaku a že bez slobody nemožno žiť. Päťčlenná skupina mladých chlapcov sa po sérii diverzných akcií rozhodla v roku 1953 ujsť do západného Berlína a na strane Američanov bojovať proti komunizmu. Marek Epstein napísal scenár ako príbeh jednej rodiny prenasledovanej nacistami aj komunistami, ktorej členovia sa nedali zlomiť a ktorá pre svoju krajinu a jej slobodu obetovala veľa. Film je na DVD so zvukom Dolby Digital 5.1, s obrazom vo formáte 2,39:1 a s voliteľnými anglickými titulkami a českými titulkami pre nepočujúcich, bez bonusov.

— mu —

Taká malá propaganda

(r. Marek Kuboš, SR, 2001)

► Dostupné na DAFiLms.sk

Dokumentárny film Mareka Kuboša s názvom *Taká malá propaganda* reflektuje tendenčnosť verejnoprávnej televízie za vlády Vladimíra Mečiara prostredníctvom bývalého redaktora, ktorý opisuje konkrétne praktiky manipulácie a propagandy slúžiace v prospech Mečiara a jeho vlády. „Podľa mňa to nebolo klamstvo, išlo tam o takú znôšku poloprávd, rôznych dohadov, niekedy aj trošku výmyslov, niekedy sa informácia nepodala celá, podala sa neúplná, skreslená, podávali sa informácie iba z jednej strany – ale žeby to bolo klamstvo, to si nemyslím,“ hovorí Kubošov protagonista Jozef Brezovský, bývalý redaktor STV. Po príchode do televízie mu zástupca šéfredaktorky povedal, že potrebujú ľudí, ktorí pomôžu HZDS vyhrať voľby. Ukázať televíznemu publiku, čo je dobré a čo je zlé, či skôr – kto je dobrý a kto zlý. *Taká malá propaganda* nie je bolestivo aktualizovaná iba súčasnou snahou politicky ovládnuť RTVS, ale je aj nadčasovým náhľadom na to, ako sú audiovizuálne diela svojimi prostriedkami – strih, voiceover či použitie hudby – vo svojej podstate manipuláciou, a tak legitimita verejnoprávneho média, ktoré má poskytovať „objektívne a vyvážené informácie nevyhnutné pre slobodné vytváranie názorov“ môže byť ľahko zneužitá.

— bar —

čo robia

Jaro Vojtek

[režisér]

Momentálne dokončujem v postprodukcii celovečerný hraný film *Anestéza*. Nakrúcam dokumentárny film o Rakúskom spisovateľovi Martinovi Pollackovi, ktorého otec bol v komande SS počas druhej svetovej vojny. Vyvíjam scenár na dokumentárny film *O zázrakoch, o ľuďoch*, čo si prešli ťažkými životnými situáciami a teraz pomáhajú iným, ktorí sa pokúšajú znova zapojiť do života.

Katarína Tomková

[producentka]

Teším sa, že aj pol roka po svojej premiére v Benátkach *Svetloplachosť* stále cestuje po svete, a vážime si aj nominácie na Slnko v sieti. Medzitým sa do ukrajinskej distribúcie začiatkom marca dostal aj náš ďalší „benátsky film“ *Cenzorka* – jeho premiéra bola niekoľkokrát posúvaná, a napriek tomu, že vojna stále trvá, film putuje po lokálnych kinách. V tomto ohľade si nesmierne vážim odhodlanie, silu a húževnosť brániť svoju krajinu, ako aj snahu udržať „normálny život“ našich ukrajinských kolegov. V neposlednom rade pripravujeme aj celovečerný film Martina Kollara *Tu* (predtým *Letopis*), ktorý sme minulého leta predstavili v rámci Docu Talents from the East a získali hlavnú cenu Current Time.

Nataša Jurčová Findrová

[kultúrna pracovníčka]

Vo februári nastal vrchol môjho pracovného roka 2024, ktorým sa stalo otvorenie Kina Lumière. Aktuálne teda pracujem hlavne na tom, aby ľudia o ňom vedeli a navštevovali ho. Popri tom sa venujem festivalom a po skončení Febiofestu čakám na prvú poradu Cinematiku. Zároveň čítam nové verzie treatmentu pripravovaného debutu Kateřiny Hroníkovéj *Rozdíly snění*, ktorý je aj mojím producentským debutom na poli celovečerných filmov. A keď nie som v kine, na festivale, alebo pred notebookom, tak sedím v kancelárii Iniciatívy Inakosť a snažím sa nepodľahnúť smútku zo smerovania tejto krajiny.

Ako uvažuje o dokumentárnom filme nastupujúca generácia?

**Publikácia Vysokej školy múzických umení v Bratislave Päť úvah o dokumentárnom filme prináša 5 autor-
ských textov, absolventských teoretických prác Ateliéru dokumentárnej tvorby na Filmovej a televíznej fakulte.**

**Zostavila ju vedúca ateliéru Ingrid Mayerová. Kniha má predstaviť, ako o dokumentárnom filme uvažuje
nastupujúca generácia dokumentaristov a dokumentaristiek z FTF VŠMU.**

Edo Cicha v texte *O užitočnosti dokumentárneho filmu* uvažuje o pozícii dokumentárneho filmu v spoločnosti. Vychádza pritom z vlastnej študentskej skúsenosti a kriticky komentuje nielen vlastné práce, ale aj štúdium ako také: „Mám podozrenie, že naše školské prostredie (...) produkuje nedostatočný tlak na tvorbu postojov voči spoločenským témam.“ Cicha v texte objasňuje svoj posun od intímnych esejistických tém k angažovanému magisterskému filmu o Základnej umeleckej škole Petra Breinera v Humennom. Tvorba Cichu tak funguje ako unikátne svedectvo o vytváraní akéhosi vnútorného manifestu samotného autora. Cicha pomenúva problém súčasnej slovenskej autorskej dokumentárnej tvorby – absenciu reportážnych postupov, a presvedčivo háji angažované uchopovanie súčasnej sociálnej a politickej reality Slovenska. Slabinou práce je jej štruktúra: vedie od nie celkom jasného zámeru a popisu premien postojov autora až k pasáži, ktorá formou kopíruje grantový text zamýšľaného projektu. Napriek tomu je Cichov príspevok vďaka pomenovaniu aktuálnych tém a problémov slovenskej dokumentaristiky podnetný.

Menej osobným je príspevok Daniela Svoreňa *Manipulácia s realitou v dokumentárnom filme*, s témou, ktorá dominuje teórii dokumentárneho filmu od jej vzniku. Svoreň sa v texte odráža od diela Mareka Urbana *Film ako dokument* (2013) a predstavuje cezeň ťažiskové pojmy svojej práce: manipuláciu, autenticnosť, divácku pozíciu a dôveryhodnosť. Následne prináša poctivý sumár uvažovaní o téme zobrazovania reality v dokumentárnom filme. Svoreň čerpá z kľúčových teoretikov a koncepcií: Billa Nicholosa, Davida Bordwella, François Josta a textov slovenských autorov a autoriek Martina Palúcha, Márie Ferenčuhovej a Kataríny Mišíkovej. Teóriu prepája s analýzou režijných postupov v konkrétnych slovenských dokumentárnych dielach.

Práca Štefana Straku skúma reprezentáciu rómskeho etnika v slovenskej dokumentárnej tvorbe. Podobne ako Cicha, aj Straka rámcuje text vlastnými spomienkami a úvahami. V tomto prípade však spojenie naráža na viacero problémov. Hlavným je opúšťanie pôvodného výskumného rámca analýzy filmových diel smerom ku sociologickému komentáru, ako napríklad: „Osobne sa zamýšľam nad tým, že napriek nárastu individualizmu v modernej spoločnosti sa Rómovia stále držia spoločnej komunity. Nejde

však o tradičné viacgeneračné spolunažívanie, ale o komunitu sociálne vylúčenú – marginalizovanú. Rómovia sú skrátka nútení žiť spolu, aj keby nechceli.“ Podobné závery pôsobia bez opory v sociológii ako laická generalizácia a inak podnetnú prehľadovú štúdiu potápajú. Text je prínosný predovšetkým vďaka analýze samotných diel či porovnaní rozdielov reprezentácie Rómov v slovenskej kinematografii pred a po roku 1989.

Ostatné dva príspevky v zbierke vyplňajú prázdne miesta v slovenských, respektíve českých filmologických biografiách. Denisa Parobeková sa zamerala na filmársku kariéru Deža Ursinyho. V práci vidieť dokumentaristické pozadie autorky, ktorá po vzore rešerše k biografickému filmu vychádza predovšetkým z osobných interakcií s Ursinyho blízkymi. Tento postup bol tiež jediným možným z hľadiska na absenciu literárnych zdrojov k jeho dokumentárnej tvorbe. Parobeková sa zároveň nevyhýba osobným recenzným postrehom o jeho dielach, ktoré však bez presvedčivej argumentácie pôsobia dojmologicky. Aj napriek týmto nedostatkom je jej práca priekopníckym portrétom dôležitej osobnosti dokumentu 70. a 80. rokov minulého storočia.

Katarína Jonisová sa sústredila na stále aktívnu autorku Janu Ševčíkovú. Text rozdelila na dve časti – v prvej sa zameriava na Ševčíkovej život a filmografiu, jej tvorbu zasadzuje k dielam Hanáka a Slivku, v ktorých línií nachádza bližšie prepojenia než pri českej tvorbe z daného obdobia. Biografickú časť dopĺňa analýza viacerých motívov Ševčíkovej tvorby: kolektívna pamäť, zvyky, rituály, spiritualita a dejiny malého človeka v kontexte veľkých historických etáp. Zatiaľ čo prvá časť má neutrálny a odborný charakter, v druhej, ktorú tvorí rozhovor so samotnou režisérkou, ide takmer až o intímny dialóg, vďaka ktorému môžeme spoznať Ševčíkovú cez jej intuitívny a bezprostredný prístup k tvorbe a svetu.

Ako je z opisu jednotlivých príspevkov zjavné, hlavnou nevýhodou je ich kvalitatívna nevyváženosť, ako aj absencia úvodu. Ten by mal výber textov odôvodniť a zarámčovať z perspektívy osôb, ktoré tieto absolventské práce viedli. Kniha *Päť úvah o dokumentárnom filme* aj napriek tomu prináša vzácny vzhľad do toho, aké témy sú pre študentstvo Ateliéru dokumentárnej tvorby aktuálne a dôležité. ◀

— text: Tereza Kravecová / poslucháčka
Katedry filmových štúdií FTF VŠMU —
foto: Robert Tappert / VFF
— Peter Suschitzky a Michal Tallo —

Hollywood, severský film či stop-motion animácia: VFF 2024 bodovalo na plnej čiare

Zasvätený pohľad do sveta výroby filmu ponúкло výnimočné networkingové podujatie Visegrad Film Forum aj tento rok hneď počas prvého večera a, ako býva zvykom, v podobnom duchu pokračovalo aj počas nasledujúcich troch dní nabitých programom. V poradí už 11. ročník VFF sa v Bratislave konal od 13. do 16. marca a sčasti sa tak prekrýval s partnerským MFF Febiofest.

Centrom diania boli opäť Filmová a televízna fakulta VŠMU a zrenovované kino Lumière. Ich priestory zaplnila medzinárodná účasť študentov, ktorí si prišli vypočuť a pozrieť hollywoodskych aj európskych filmárov. Obe miesta prekypovali nadšením z lásky k siedmemu umeniu. „Som rád, že skupina hostí, ktorí tento rok prijali pozvanie na VFF dokázala naše medzinárodné publikum úspešne motivovať a inšpirovať svojimi skúsenosťami a pohľadom na filmovú tvorbu. Je to aj pre nás ako organizátorov veľká motivácia pokračovať ďalej,“ povedal riaditeľ Visegrad Film Fora, producent Jakub Viktorín.

Svojou prítomnosťou v Bratislave poctilo Visegrad Film Forum hneď niekoľko významných mien. Časť programu tvorenú masterclassmi otvárala holandská animátorka Mascha Halberstad, ktorej animovaný film *Kvik* (2022) získal nomináciu na Európsku filmovú cenu, ale tiež umelkyňa stojaca za videoklipom *Wild Frontier* kapely *Prodigy*. V práci sa zameriava na stop-motion animáciu a publiku prišla osvetliť oživenie tejto starej animačnej techniky, ale tiež presvedčiť nádejných animátorov, aby ako tvorcovia našli dôvody, prečo by sa k nej mali vrátiť.

Éric Toledano (*Nedotknuteľní*, 2011), polovica zo známeho francúzskeho režisérskeho tandemu Éric Toledano/Oliver Nakache, uviedol na Visegrad Film Fore svoj najnovší film *Ťažký rok* (2023), ktorý prináša nielen trpkú, ale aj zábavnú stránku problematiky klimatickej krízy. Počas diskusie Toledano spomínal na nevrlosť Parížanov pri natáčaní a o práci v dvojici sa vyjadril, že sa nehádajú, a ak, tak spôsobom, akým to robia rodičia pri deťoch – je potrebné nachvíľu odísť a vrátiť sa zmierení.

Neskoré premietanie sa ušlo kultovému bizarnému počinu Davida Cronenberga *Nahý obed* (1991). Sprevdzala ho diskusia s jeho kameramanom Petrom Suschitzkým. S Cronenbergom nakrútil mnohé snímky, počas ďalšieho dňa však viedol aj prednášku o svojej práci na kultových snímkach ako *Star Wars: Impérium vracia úder* (r. Irvin Kershner, 1980), sci-fi komédii *Tima Burtona Mars útočí!* (1996) či nezabudnuteľnom muzikálovom horore

Rocky Horror Picture Show (r. Jim Sharman, 1975).

Svoje skúsenosti a rady odovzdal publiku aj významný španielsky kameraman José Luis Alcaine, dvorný spolupracovník režiséra Pedra Almodóvara. Alcaine bol v 70. rokoch priekopníkom využívania fluorescenčných svetelných túb a počas svojej vyše 60-ročnej kariéry sa podieľal nielen na filmoch ako *Ženy na pokraji nervového zrútenia* (1988), *Spútaj ma!* (1989), *Zlá výchova* (2004), *Volver* (2006) či *Koža, v ktorej žijem* (2011), ale tiež na Oscarom ocenennej snímke *Belle époque* (1992) režiséra Fernanda Truebu či Almodóvarovej krátkometrážnej kovbojskej novinke s Pedrom Pascalom a Ethanom Hawkom *Zvláštny spôsob života* (2023). Festival na jeho počesť premietol Almodóvarove *Paralelné matky* (2021).

Rúnar Rúnarsson, aktuálne asi najoceňovanejší režisér krátkych filmov, sa ako hosť VFF predstavil so svojimi islandskými filmami. Autor porozprával o svojej láske ku krátkometrážnej tvorbe, ktorú prirovnáva k poézii. Tvrdil, že aj napriek občasnému „skĺznutiu“ ku celovečerným filmom cíti silnú potrebu vždy sa vrátiť naspäť k svojim koreňom.

Program Visegrad Film Fora uzatvárala vypredaná sála s nesmrteľnou snímkom Sama Mendesa, *Americká krása* (1999). Diváci však neprišli iba kvôli dokonalej záhrade plnej červených ruží, ale aj kvôli strihačovi filmu Tariqovi Anwarovi, ktorý bol takisto jedným z tohtoročných hviezdnych hostí. Za *Americkú krásu* a za *Kráľovnu reč* (r. Tom Hooper, 2010) nominovaný na Oscara, okrem toho však pracoval aj na *Núdzovom východe* (r. Sam Mendes, 2008) či *Noci v Miami...* (r. Regina King, 2020). Publikum sa Anwara s nadšením vypytovalo na všetky detaily a on s obdobným entuziazmom odpovedal.

Visegrad Film Forum pripomenulo návštevníkom aj tentokrát svoju jedinečnosť: v rámci filmových podujatí ide o nezameniteľný koncept. Už teraz sa nevieme dočkať, aké inšpiratívne novinky a zaujímavých hostí prinesie v nasledujúcom roku! ◀

— text: Barбора Nemčeková
— foto: Robert Tappert / MFF Febiofest —

Návrat Febiofestu do Kina Lumière a zakrádajúci sa opar neslobody

Tvárou v tvár filmom so silne politickými odkazmi je nemožné nevnímať kontext, v akom prebiehal 31. ročník Medzinárodného filmového festivalu Febiofest.

Marek Šulík, Rastislav Steranka a Barbara Janišová Feglová (zľava doprava) počas Works in Progress na Bratislava Industry Days —

— V súvislosti s krokmi súčasnej vlády, predovšetkým avizovanými zmenami a návrhmi rezortu kultúry, je najskloňovanejším slovom orbanizácia. Priliehavú analógiu rozdelenej spoločnosti kýmenej nacionalizmom a nenávisťou prostredníctvom krajne pravicových médií ponúkla festivalovému publiku maďarsko-slovenská snímka *Vysvetlenie na všetko* režiséra Gábor Reiszsa.

— Maďarský kameraman Péter Lehr Juhász v diskusii po projekcii svojho krátkometrážneho režijného debutu *Metronóm*, ktorý sa premietal v druhom bloku Súťaže krátkych filmov V strede Európy, hovoril o zložitej situácii (financovania) súčasného maďarského filmu – filmári a filmárky musia hľadať primárne zahraničné koprodukcie či súkromné financovanie, pretože štátnymi prostriedkami sú podporované takmer výlučne historické eposy. Koproducenti však očakávajú, že projekt bude mať zabezpečený väčší podiel rozpočtu, a preto sa dostávajú do situácie, keď filmy vznikajú s extrémne nízkymi rozpočtami.

— *Zóna záujmu* režiséra Jonathana Glazera zase mrazivo a univerzálne poukazuje na to, aké môže byť každodenné zlo nepovšimnut(e)né, kradmé, no oddeliteľné múrom či ignorantsvom; z bombardovaní a mŕtvych na Ukrajine sú čísla, ktorých pravidelnosť otupuje a znecitlivuje, podvyživené či predčasne narodené deti v Gaze sú príliš ďaleko, obrazov a videozáznamov znetvorených nevinných tiel je priveľa na to, aby zaktivizovali. V *Zóne záujmu* Glazer sleduje rodinu Rudolfa Hössa, veliteľa koncentračného tábora v Osvienčime. Dokonale udržiavaná zá-

hrada so skleníkom a bazénom je pýchou Hedwig Höss, veliteľovej manželky. Neprekáza, že pestrofarebnú záhradu s dokonale zeleným trávnikom od miesta masového vraždenia oddeľuje betónový plot – zabíjanie totiž členovia rodiny a hostia nevidia, iba počujú. Režisér Jonathan Glazer pri preberaní Oscara za najlepší medzinárodný film apeloval na svedomie tvárou v tvár dnešnej neľudskosti: „Náš film ukazuje, kam až vedie dehumanizácia. Formovalo to celú našu minulosť a prítomnosť. A teraz tu stojíme ako muži, ktorí odmietajú, aby ich židovstvo a holokaust boli zneužívané v prospech okupácie, ktorá viedla ku konfliktu [ubližujúcemu] takému veľkému množstvu nevinných ľudí. Či už ide o obeť zo 7. októbra v Izraeli, alebo obeť pokračujúceho útoku na Gazu, všetky obeť tejto dehumanizácie. Ako sa stavíme na odpor? Aleksandra Bystron-Kołodziejczyk, dievča, ktoré žiar vo filme tak, ako žiarilo v živote, sa rozhodla. [Túto cenu] venujem jej pamiatke a jej odporu.“ Film *Veni, vidi, vici*, satirická kritika suberbohatých, ktorým je dovolené všetko – aj poľovať na ľudí – rakúskeho režisérskeho dua Daniel Hoesl a Julia Niemann (a producenta Ulricha Seidla) priniesla ďalší aktuálny tematický rozmer a odniesla si Zvláštne uznanie poroty v súťažnej kategórii celovečerných filmov.

— Pri otvorení Febiofestu prezident festivalu a generálny riaditeľ hlavného spoluorganizátora – Slovenského filmového ústavu Peter Dubecký poďakoval všetkým, ktorí participovali na rekonštrukcii a starali sa o chod Kina Lumière a zároveň ich zavolať pred publikum. Napriek tomu, že ďakovania sa často – najmä pri vyčerpávajúco

dlhých ceremoniach – môžu zdať vyprázdnené, je dôležité vedieť, že za podujatím, akým je MFF Febiofest, ako aj za chodom kultúry je pracovné nasadenie mnohých ľudí, ktorí zostávajú neviditeľní najmä počas nablýskaných premiér.

— Otváracím filmom bola česká hororová komédia *Prišla v noci*, čerstvo ovenčená dvoma Českými levmi, ako aj trocha Cenami českej filmovej kritiky, a záverečným filmom bola taktiež česká snímka *Sucho* režiséra Bohdana Slámu. Kým *Sucho* do popularizačnej podoby spracováva tému klimatickej krízy, *Prišla v noci* (explicitný) spoločenský presah nemá (možno mimo poučenia, že bývalý disent, sklamaný z porevolučného kapitalistického smerovania spoločnosti, nenávidí mileniálov za rekonštrukcie zdenečných bytov a donášky hotových jedál).

— Febiofest už tradične priniesol niekoľko premiér slovenských (koprodukčných) filmov: experimentálny dokumentárny portrét *Chýbanie* venovaný umelcovi Jánovi

Delegácia na premiére filmu *Vysvetlenie na všetko* —

Mančuškovi, islandsko-slovensko-francúzsku koprodukcii *Samota* o výnimočnom priateľstve farmára a malého chlapca, *Manželov Stodolovcov*, príbeh inšpirovaný skutočným párom, ktorý vraždil osamelých seniorov, *Kyslíkovú stanicu* o krymsko-tatárskom disidentovi, stredometrážny *Swaggiest of the Swaggiest* režisérok Debory Pastirčákovej a Martiny Buchelovej a spomínané *Vysvetlenie na všetko* sa stretli v Súťaži celovečerných filmov V strede Európy. Medzinárodná porota Hlavnú cenu udelila práve maďarsko-slovenskej koprodukcii „(...) pre schopnosť tvorcov priniesť kontroverznú tému prostredníctvom nápaditej naratívnej štruktúry s rôznymi uhlami pohľadu, s humorom a citlivosťou,“ zdôvodnili Roberto Cueto (MFF San Sebastian), Joshua Jádi (Film Festival Cottbus) a Marion Czarny (FIPADOC). Víťazným filmom súťaže krátkych filmov sa stalo *Echo* polskej režisérky Emi Buchwald, súťažiaci v konkurencii výrazných tém a formálnych spracovaní, akými boli dojímavý animovaný film o strate psíka *Deniska umrela* (r. Philippe Kastner), ponurá štúdia antropocentrizmu ako

portrét malého mesta v animovanom filme *Zima* (r. Tomek Popakul, Kasumi Ozeki), alebo hravo subverzívny *Soeder*. V súťaži krátkych filmov sa predstavili aj tri slovenské filmy – *Konštanta, rozlúčka s bytom* Pauly Ďurinovej, *Oči plné piesku* Juraja Janiša a *Tapping Black Boots* – eklektická animácia inšpirovaná vizualitou slovenského folklóru od režisérskeho dua Kaoru Furuko a Christian Welbo. Sekcii krátkych filmov by prospelo, ak by tím Febiofestu mal kapacity delegovať Q&A na osobu, ktorá by bola prítomná aj počas projekcií – predišlo by sa tým čakaniu či pocitu generickejších otázok.

— Počas Febiofestu malo publikum možnosť spoznať zo slovenských režisérov a režisérkov predovšetkým tvorbu najmladšej generácie. Buchelová a Pastirčáková svoj film *Swaggiest of the Swaggiest* nakrútili ako jeden z výstupov sociologického projektu. Vybrali si 16-ročného Sebastiana, ktorý vyrastal v jednej z najnebezpečnejších štvrtí Coventry, s násilným otcom, od ktorého s mamou a sestrou odišli, no napriek prostrediu plnému násilia a toxickej maskulinity je Sebastian citlivým a vyspelým mladým chlapcom. Paula Ďurinová vo filme *Konštanta, rozlúčka s bytom* konštruje intímny dialóg so svojimi starými rodičmi a s bytom pod hradným kopcom, ktorý má výhľad na Dunaj a agresívne sa približujúcu výstavbu nového developmentu. Do dialógu zároveň prenikajú socio-politické kontexty z minulosti aj prítomnosti – okupácia v roku 1968, výhľad za železnú oponu či prezidentské voľby.

— Na 9. ročníku Bratislava Industry Days sa tiež predstavili pripravované filmy najmä mladšej generácie – Mareka Moučku, Štefanie Lovasovej, Kataríny Gramatovej, Lucie Kašovej, Andrey Kalinovej, no aj etablovaných tvorcov Jara Vojteka či Joanny Kožuch. Best Febio Pitch Award získal projekt *Krásna utópia*, pripravovaný dokumentárny debut Mareka Moučku o fiktívnych mikroštátoch, ktorý nazýva „antropologickou štúdiou ľudí hľadajúcich svoju identitu“. Súčasťou Bratislava Industry Days bola aj diskusia o budúcnosti filmovej distribúcie na Slovensku. Febiofest ponúkol aj dve sekcie určené pre špecifickejšie profilované publikum – *Polnočné pokušenie*, v ktorej sa premietali žánrové filmy (pričom na dvoch projekciách participoval Festival otrlého diváka) a sekciu *Bez limitov*, určenú nekonformnejším dielam. V nej uviedli aj film *Život a podivné prekvapivé dobrodružstvá Robinsona Crusoea, ktorý žil dvadsať a osem rokov úplne sám na obývanom ostrove a povedal, že je jeho* (r. Benjamin Deboosere), ktorý by bolo možné charakterizovať ako rozmarnú dekolonizačnú alúziu na kánonické dielo.

— Prvý deň MFF Febiofest ohrozila nefungujúca voda, no v rozhovoroch medzi projekciami či počas príhovorov autorov a autoriek bolo cítiť vážnejšiu hrozbu vplývajúcu nielen na festival, ale aj slobodné médiá a kultúru všeobecne. Na záver festivalu riaditeľ Peter Dubecký oznámil, že Febiofest žiada o grant na tri roky a ak ho dostane, jeho kontinuita by nemala byť narušená. Otázne je, ako ho (a nás) ovplyvní spoločenský a politický vývoj nasledujúcich mesiacov a rokov. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V apríli majú uzávierku tri výzvy podprogramu MEDIA a jedna výzvy Cross (Medzirezortná oblasť):

9. apríla má uzávierku výzva CREA-MEDIA-2024-VODNET (European VOD networks and operators – VOD siete a operátori). Ide o podporu platforiem VOD so sídlom v členských štátoch MEDIA, ktoré ponúkajú európsky obsah, s cieľom zvýšiť ich konkurencieschopnosť a zlepšiť dostupnosť a viditeľnosť európskych audiovizuálnych diel pre európske a medzinárodné publikum. Oprávnení žiadatelia: konzorcium aspoň 2 platforiem VOD pochádzajúcich najmenej z 2 rôznych členských štátov MEDIA; platformy ponúkajúce svoje služby aspoň v 2 členských štátoch MEDIA; európsky rozmer – katalóg musí obsahovať minimálne 500 audiovizuálnych diel (hrané, animované alebo tvorivé dokumentárne celovečerné filmy, TV filmy, TV seriály, krátke filmy); katalóg musí obsahovať aspoň 30 % diel z členských krajín MEDIA; audiovizuálne diela musia pochádzať najmenej z 5 krajín MEDIA a pokrývať minimálne 5 rôznych úradných jazykov EÚ. Financovanie: 60 % uznateľných nákladov.

11. apríla má uzávierku výzva CREA-MEDIA-2024-FESTNET (European festivals networks – Sieť európskych festivalov). Podporu môžu získať siete festivalov, ktoré sa skladajú z koordinátora a najmenej 3 ďalších členských organizácií. Maximálne 20 % festivalov zapojených do siete (vrátane koordinátora) môže pochádzať z tej istej krajiny. Jeden festival môže byť členom maximálne 2 sietí. Podmienky pre festivaly: 50 % festivalového programu musí pozostávať z európskych nenárodných filmov z minimálne 15-tich členských štátov MEDIA, aspoň 3 z krajín musia byť krajiny s nízkou produkčnou kapacitou. Finan-

covanie: max. 90 % oprávnených nákladov; max. 100 000 eur na člena siete.

25. apríla má uzávierku výzva CREA-CROSS-2024-INNOVLAB (Cross sectoral – Innovation lab, Medzirezortná oblasť). Podpora organizácií v kultúrnom a kreatívnom sektore vrátane audiovizuálneho sektora na vývoj a testovanie inovatívnych digitálnych riešení, ktoré majú dlhodobý pozitívny vplyv na tieto sektory. O podporu sa môže uchádzať jedna organizácia alebo konzorcium minimálne dvoch partnerov z krajín zapojených do programu Kreativna Európa. Výzva sa zameriava najmä na: podporu nových foriem tvorby na rozhraní rôznych kultúrnych a kreatívnych odvetví, napríklad prostredníctvom experimentálnych prístupov a využívania inovatívnych technológií; podporu inovatívnych interdisciplinárnych prístupov a nástrojov, ktoré by mali podľa možnosti zahŕňať viacjazyčný a sociálny rozmer s cieľom uľahčiť ich distribúciu, propagáciu a speňaženie a zabezpečiť prístup ku kultúre a kultúrnym činnostiam vrátane kultúrneho dedičstva. Financovanie: 70 % rozpočtu, suma je bez limitu.

25. apríla má uzávierku CREA-MEDIA-2024-FILMDIST (European film distribution – Európska filmová distribúcia). Schéma zameraná na podporu a posilnenie nadnárodnej distribúcie nenárodných filmov. Automatická podpora má formu dotácie pridelenej na základe výkazu vstupeniek predaných distribútorom na zahraničné európske filmy v predchádzajúcom období. Na základe predloženého výkazu je vypočítaný potenciálny grant, ktorý sa môže následne reinvestovať do koprodukcie, akvizície a propagácie na nový zahraničný európsky film. Žiadatelia musia byť európske distribučné spoločnosti registrované v jednom z členských štátov Európskej únie alebo v krajinách zúčastňujúcich sa na podprograme Creative Europe MEDIA. Prípustné projekty – film musí spĺňať nasledujúce kritériá: hraný, animovaný alebo dokumentárny film s minimálnou dĺžkou 60 minút; rok výroby (copyright) nesmie byť starší ako 2020;

európsky film musí byť vyrobený s významnou účasťou profesionálov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi/obyvateľmi krajín zapojených do podprogramu MEDIA. Financovanie: Proces sa bude aj naďalej skladať z dvoch fáz: generovanie, reinvestícia. Generačná fáza – distribútor sám vypočíta výšku plánovaného potenciálneho fondu na základe počtu predaných vstupeniek na zahraničné európske filmy počas obdobia od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023. Suma na jeden film sa vypočíta koeficientom prideleným podľa krajiny do výšky fixného stroju (pre Slovensko 16 000 predaných vstupeniek). Žiadateľ musí k žiadosti predložiť výkaz predaných vstupeniek už potvrdený Ministerstvom kultúry SR. Na základe výkazu je distribútorovi pridelená podpora.

Fáza reinvestovania – podľa výšky potenciálneho fondu žiadateľ pripraví stratégiu na jeho použitie a rozpočet do maximálne 12 nenárodných európskych filmov. Potenciálny fond môže distribútor investovať do nasledovných aktivít: 1. Financovanie filmu: koprodukciami nových nenárodných európskych filmov (t.j. filmy, ktoré nie sú dokončené k dátumu začiatku oprávnených nákladov). 2. Akvizícia: investovanie do minimálnej garancie. 3. Náklady na propagáciu, marketing a reklamu nenárodných európskych filmov. 4. Náklady na propagáciu, marketing a reklamu nenárodných európskych filmov distribuovaných v online priestore. Aktivita 1 a 2 spolu sú oprávnené len do výšky 75 % celkových priamych reinvestícií rozpočtu. Financovanie: maximálne 70 % oprávnených nákladov; maximálne 1 000 000 eur na projekt.

— vs —

Horúce leto, dovolenky a Chruščovov slamený klobúk

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Blížilo sa dvadsiate výročie povstania a na to sa spravodajcovia patrične zamerali. Keďže Husákov triumvirát (Šmidke, Novomeský), nebol „v móde“ (slovenskú historiografiu dodnes charakterizuje pozoruhodná priberčivosť závislá od aktuálnej politickej atmosféry v spoločnosti), séria siedmich šotov (TvF 29 – 35) ťažila z archívu, spomienok a návštev miest, ktoré boli s udalosťami jesene 1944 nezapoduteľne spojené (Kalište, Strečno, Chabenec), politikom sa vyhýbala. Tých však nebolo možné obísť na slávnostnej manifestácii v monotematickom vydaní č. 36. Tam prezident A. Novotný (iste so sebazaprením) vyhlásil SNP za „vrchol národných ľudovodemokratických a pokrokových snáh slovenského ľudu“. Nikita Chruščov, najvyšší predstaviteľ ZSSR, zase žoviálne povedal, že „sa nespriatelil so slovenským slnkom“ a svoj prejav predniesol so slameným klobúkom na hlave (čo prítomný dav pobavilo a zatlieskal mu).

Týždenník č. 30 sa celý krúti okolo vody s jedinou výnimkou, aj tá má k nej blízko: v Topolčanoch začal vyrábať nový pivovar!

Horúce leto pripomína v aktuálnej sérii ďalší monotematický týždenník (č. 31) o dovolenkách, „hostujúceho“ režiséra dokumentaristu Ivana Huštavu. Vystupuje v ňom aj dvojica pantomimistov Sládek-Zlábek, ktorí sa pripravovali na zájazd v zahraničí.

Z dnešného pohľadu naivná anketa, či majú/môžu mladí ľudia tráviť dovolenku sami vo dvojici (č. 33), charakterizuje názorový vývoj za 60 rokov, ktoré odvtedy uplynuli a – možno – vysvetľuje konzervatívne postoje ešte žijúcej generácie.

Pohľadnice z Pienin (č. 29) a Macochy (č. 32) či putovanie po tatranských plesách (č. 35) tiež charakterizujú atmosféru leta.

Futbalových fanúšikov poteší pohľad na slávnych trénerov Václava Ježka, Jima Šťastného (č. 33) na lavičke Sparty a Slovana vo vzájomnom derby, či Antona Malatinského (č. 34) na lavičke Trnavy, ktorá sa po dvoch rokoch vrátila do najvyššej súťaže.

Zaujímavým objavom je šot (č. 35) o miniatúrach niekdajších spišských koveľárov a zlatníkov. „Škoda len, že tieto predmety nesmiernych hodnôt v spišských kostoloch chátrajú a mnohé priamo zmizli. Nemohli sme sa dopátrať napríklad staroľubovnianskej monštrancie známej vo svetovej literatúre a mnohých ďalších skvostov,“ konštatoval komentátor. Už sme ich našli? ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – APRÍL 2024

- ▶ Týždeň vo filme č. 29 – 30/1964 ▶ 6. 4. o 7.30 h a 7. 4. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 31 – 32/1964 ▶ 13. 4. o 7.30 h a 14. 4. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 33 – 34/1964 ▶ 20. 4. o 7.30 h a 21. 4. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 35 – 36/1964 ▶ 27. 4. o 7.30 h a 28. 4. o 14.30 h

→ Vo štvrtok 28. februára zomrel taliansky režisér Paolo Taviani. So svojím bratom Vittoriom (1929-2018) tvorili režisérsky tandem a nakrútili spolu 21 dlhometrážnych a 2 televízne filmy. Vo filmografii majú snímky ako *Padre Padrone*, *Noc svätého Vavrinca* či *Cézar musí zomrieť*.

→ Vo veku 60 rokov zomrel 4. marca rozhlasový a televízny scenárista a režisér Stanislav Gurka. Podľa Gurkovho scenára vznikol napríklad televízny film *Lákavé stredisko rýchleho vytriezvenia* (1992) v réžii Juraja Takáča. Bol tiež autorom scenára k televíznemu filmu *Doloroso* (1994) o dramatických udalostiach v živote dvanásťročného Beethovena, či scenára k televíznej komédii *Konto* (1991).

→ Sedem z trinástich nominácií premenila 10. 3. na Oscara snímka *Oppenheimer* Christopha Nolana. Zvítazila v kategóriách najlepší film, réžia, mužské herecké výkony, kamera, strih a hudba. Štyri Oscary získalo *Chudiatko* Jorgossa Lanthimosa. Cenu pre animovaný film si odniesol *Chlapec a volavka* Hajaa Mijazakiho, najlepším dokumentom je ukrajinská vojnová snímka *20 dní v Mariupole* Mstyslava Černova. *Zónu záujmu* (r. Jonathan Glazer) ocenili Oscarom pre medzinárodný film aj za zvuk.

→ Taiwanský medzinárodný festival dokumentárnych filmov (TIDF), ktorý sa bude konať 10. – 19. 5. oznámil, že predstaví dvoch výnimočných slovenských režisérov, Petra Kerekesa a Vieru Čákanyovú. Program s názvom Filmmakers in Focus | Double Angles from Slovakia: Peter Kerekes & Viera Čákanyová uvedie kurátorský výber 13 diel Kerekesa a Čákanyovej.

→ Dokumentárny film *Pozor, padá SNG* mal 12. 3. medzinárodnú premiéru na Thessaloniki International Film Festival. Film režisérov Jany Durajovej a Leny Kušnierikovej uviedli v sekcii Open Horizons.

→ Podtitulom 7. ročníka CEE Animation Masterclass bola otázka: Ako tvoriť podmanivý obsah pre mladé publikum? Vzdelávacie podujatie pre filmových profesionálov a študentov pôsobiach v animácii sa 13. a 14. 3. uskutočnilo v priestoroch FTF VŠMU. Režisérka a producentka animovaných filmov Ivana Laučíková tu mala masterclass na tému Prečo sú dobré filmy dobré? Focus na animovaný film pre deti II. a holandská režisérka Mascha Halberstad priblížila zákulisie svojej stop-motion tvorby pre deti.

→ Film *Svetloplachosť* (r. Ivan Ostrochovský, Pavol Pekarčík) získal Documentary Youth Jury Award na Medzinárodnom filmovom festivale a ľudskoprávnom fóre FIFDH (International Film Festival and Forum on Human Rights) v Ženeve.

→ Česko-slovenský film *Lišajníky* v réžii Ondreja Vavrečku získal Special Mention v kategórii New Vision Award na Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov v Kodani (CPH:DOX).

→ V nedeľu 24. 3. padla v Justičnom paláci v Bratislave posledná klapka trileru *Miki* v réžii Jakuba Kronera. Účinkuje v ňom 107 hercov a viac ako 1 300 komparzistov. Premiéra je naplánovaná na 15. 8.

— bar, mak —

APRÍL 2024

1. 4. 1924	Jiří Červík st.
– filmový architekt
(zomrel 12. 4. 1995)
1. 4. 1939	Anton Podstraský – fotograf
(zomrel 21. 8. 2007)
1. 4. 1964	Igor Adamec – herec
3. 4. 1934	Vido Horňák – režisér
(zomrel 24. 12. 2018)
3. 4. 1949	Peter Mojžiš – zvukový majster
4. 4. 1944	Ivan Kot – filmový architekt
(zomrel 2022)
9. 4. 1939	Alojz Hanúsek – kameraman
(zomrel 31. 3. 2000)
12. 4. 1944	Lubomír Roman – herec
(zomrel 13. 3. 2022)
12. 4. 1954	František Gyárfáš
– informatik, spisovateľ,
publicista
13. 4. 1929	Miloš Staščík – vedúci výroby
(zomrel 30. 3. 1997)
16. 4. 1944	József Ropog – herec
21. 4. 1934	Juraj Kováč – herec
(zomrel 28. 8. 2005)
21. 4. 1964	Ján Stračina – režisér
21. 4. 1974	Katarína Kerekesová
– režisérka, animátorka
23. 4. 1939	Jozef Adamovič – herec
(zomrel 2. 8. 2013)
23. 4. 1944	Marián Sotník – herec
(zomrel 27. 9. 1998)
23. 4. 1954	Anton Živčic – herec
24. 4. 1939	Katarína Palatinusová
– filmová strihačka
24. 4. 1939	Ján Melkovič
– hudobný skladateľ, herec
(zomrel 21. 3. 2004)
25. 4. 1929	Peter Solan – režisér
(zomrel 21. 9. 2013)
25. 4. 1944	Juraj Lihosít
– režisér, scenárista
28. 4. 1964	Kvetoslava Adámková
– kostymérka
29. 4. 1954	Luboš Machaj – dramaturg,
generálny riaditeľ RTVS
29. 4. 1974	Barbora Bobuľová
– herečka

zdroj: Kalendár filmových výročí 2024
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravil Matúš Kvasnička

O DOBRÝCH FILMOCH SA HOVORÍ AJ V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM VŽDY VO ŠTVRTOK OD 20.00

FILMY | FILMOVÁ HUDBA
ZAUJÍMAVOSTI | NOVINKY

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKA

: RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

04